

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
ÄNDRADE BESTÄMMELSER
ANGÅENDE TAXERING
AV VATTENFALLSFASTIGHET

AVGIVET AV

Vattenfallstaxeringssakkunniga

S T O C K H O L M

1 9 4 8

Statens offentliga utredningar 1948

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag rörande organisation och avlöningsförhållanden m. m. vid lantmäteristyrelsen och länslantmäterikontoren. Idun. 120 s. Jo.
2. Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering. Idun. 220 s. Jo.
3. Betänkande med förslag till ändrad butikstängningsbästifftning. Norstedt. 143 s. I.
4. Markutredningen. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i expropriationslagstiftningen. Marcus. 169 s. Ju.
5. Trädgårdsundervisningen. Norstedt. 200 s. Jo.
6. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:6—7. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Jönköpings län och Kronobergs län. Beckman. 75 s. K.
7. Parlamentariska undersökningskommissionen angående flyktlingärenden och säkerhetstjänst. 3. Betänkande angående säkerhetstjänstens verksamhet. Norstedt. 490 s., 1 pl. I.
8. Betänkande med förslag till ny Kungl. Maj:ts förordning angående explosiva varor m. m. Norstedt. 231 s. H.
9. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 3. Smalspåriga järnvägar i Östra Småland och Östergötland. Idun. 243 s. K.
10. Betänkande angående skärgårdstrafiken m. m. V. Pettersson. 424 s. K.
11. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 4. Förslag angående partiellt arbetsförs anställning i allmän tjänst. Katalog och Tidskriftstryck. 132 s. S.
12. Statens trädgårdsförsök. Norstedt. 75 s. Jo.
13. Betänkande angående statens järnvägars organisation. Del 1. Den centrala ledningen. Katalog och Tidskriftstryck. 55 s. K.
14. Den öppna läkarvården i riket. Idun. 411 s. I.
15. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:16. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Skaraborgs län. Beckman. 48 s. K.
16. Förslag till sjöarbetstidslag. Hæggström. 101 s. H.
17. Betänkande angående utbildning av sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal. 1. Kihlström. 228 s. I.
18. Betänkande rörande vägnämndernas och länsvägnämndernas arbetsuppgifter m. m. Beckman. 56 s. K.
19. Den svenska spritfabrikationen och dess avsättningsförhållanden. Marcus. 95 s. Fi.
20. Betänkande med förslag till åtgärder för höjande av trafiksäkerheten. Kihlström. 413 s. K.
21. Ungdomen och arbetet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande 6. Idun. 317 s. Ju.
22. 1914 års allmänna skattekommitté. 2. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående beskattning av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare m. m. Marcus. 227 s. Fi.
23. Betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. Marcus. 334 s., 6 pl. I.
24. Bilagor till medicinalstyrelsens utredning om den öppna läkarvården i riket. Idun. 393 s. I.
25. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:5. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Östergötlands län. Beckman. 42 s. K.
26. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda kris. Del 8. Tiden juli 1946—juni 1947. Av K. Åma. Idun. 394 s. Fo.
27. 1946 års skolkommissionens betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendetsveckling. Hæggström. xvj, 561 s. E.
28. Betänkande med förslag till nya mellaninstan för folkskolväsendet. Katalog och Tidskriftstryck. 129 s. E.
29. Betänkande rörande vissa utrikeshandelsfrämjande åtgärder. Marcus. 96 s. H.
30. Betänkande och förslag angående det fria och villiga folkbildningsarbetet. Del 2. Estetiskt folkbildningsarbete. Beckman. 200 s. E.
31. Betänkande med förslag angående isbrytningsordnande längs Norrlandskusten m. m. Idun. 100 s. 1 karta. H.
32. Utredning rörande skogstillgångarna och skogsindustriens råvaruförsörjning i övre och meller Norrland m. m. Kihlström. 200 s. Jo.
33. 1943 års sockersjukutredningens betänkande angående sockersjukvården i riket. Idun. 191 s. I.
34. Betänkande med förslag till vägtrafikförordning m. Marcus. 328 s. K.
35. Förslag rörande förbättring av statens järnvägsbostadsbestånd. V. Pettersson. 100 s. K.
36. Betänkande med förslag angående artificiell insektsnationsverksamhet bland nötkreatur. Katalog och Tidskriftstryck. 118 s. Jo.
37. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande Synpunkter och förslag rörande sinnessjukvården. Beckman. 195 s. I.
38. Betänkande med förslag till förordning angående kollekt. Beckman. 51 s. E.
39. Socialvårdskommitténs betänkande. 16. Utredning och förslag angående lag om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Beckman. 532 s. S.
40. Strafflagberedningens promemoria med förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller efterge påföljd för brott samt om eftergift av åtal. Marcus. 43 s. Ju.
41. Betänkande med utredning och förslag rörande otöpad- och vanförevårdens organisation. Katalog och Tidskriftstryck. 192 s. I.
42. Betänkande och förslag angående studentsociala stödåtgärder. Katalog och Tidskriftstryck. 292 s. I.
43. Biltraktorn. En undersökning rörande ett för jordbruket och försvaret gemensamt drag-, last- och personfordon. Del 1. Idun. 156 s., 4 pl. Fö.
44. Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster m. m. Del 1. Idun. 252 s. E.
45. Svenskt långtidsprogram 1947—1952/53. Beckman. 51 s. H.
46. Utredning och förslag rörande organisationen av den farmaceutiska undervisningen och därmed sammanhängande frågor. Gummesson. 250 s. E.
47. Betänkande med förslag angående pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare. Marcus. viij, 336 s. Fi.
48. Betänkande angående statsbidragssystemet för de slutna kroppssjukvården. Norstedt. 200 s. I.
49. Betänkande med förslag angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantverk. Beckman. 224 s. Jo.
50. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående taxering av vattenfallsfastighet. Norstedt. 130 s. Fi.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet.

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
ÄNDRADE BESTÄMMELSER
ANGÅENDE TAXERING
AV VATTENFALLSFASTIGHET

AVGIVET AV

Vattenfallstaxeringssakkunniga

STOCKHOLM 1948
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
483278

AV VATTENFALLSBÄSTIGHET
ANGÅENDE TAXERING
ANDRADE RESTAMENTER
TILL
BETÄNKNAD MED FÖRSLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till departementschefen .....</i>	7

Författningsförslag.

<i>Förslag till lag om ändring av anvisningarna till 9 och 10 §§ kommunalskattelagen .....</i>	9
<i>Förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen .....</i>	13

Motiv.

<i>Kap. I. Frågor av grundläggande betydelse för utredningsarbetet .....</i>	15
§ 1. Vattenfallsfastighet såsom skatterättsligt begrepp	15
§ 2. Vattenfallsfastighets särställning ur värderingssynpunkt	16
A) Anledningarna härtill	16
B) Särskild lagstiftning rörande värdesättningen, genomförd 1932 ..	18
I. Historik	18
II. Grunddragen av 1932 års lagstiftning	19
§ 3. Tekniska upplysningar och begreppsbestämningar	21
A) Vattendragens allmänna egenskaper och deras beroende av växlingar i vattenföringen	21
B) Växlingarna i kraftförbrukningen	23
C) Reglering av vattenframrinningen	23
D) Tekniska begreppsbestämningar	25
I. Vattenföring	25
II. Effekt	26
§ 4. Vattenlagens betydelse för taxeringen	27
§ 5. Uppgifter belysande vattenfallsfastigheters betydelse såsom fastighets-taxeringsobjekt	28
§ 6. Ordningen för utredningsarbetets bedrivande	29
<i>Kap. II. Outbyggt vattenfall .....</i>	30
§ 1. Gällande metod för taxeringen bör bibehållas	30
§ 2. För taxeringsmetodens utformning betydelsefulla faktorer	31
A) Vattenföring	31
I. Historik	31

	Sid.
II. Lågvattenföringen är ej numera en tillfredsställande taxeringsnorm	33
III. Undersökning av andra vattenföringars lämplighet i förevarande avseende	34
IV. 75 % vattenföringen bör väljas	35
V. Vattenföring och vattenreglering samt därmed sammanhängande värdeuppskattningar	36
B) Fallhöjd	37
C) Turbinhästkraften måttenhet å vattenkraftseffekten	38
D) Förfaringssättet vid bestämmandet av turbinhästkraftens värde	39
§ 3. Detaljfrågor	39
<i>Kap. III. Kraftverk</i>	40
§ 1. Metoden för taxeringen	40
A) Gällande författningsbestämmelser	40
B) Historik	41
C) Undersökning av frågan om avkastnings- eller anläggningskostnadsmetoden såsom grundval för taxeringen	45
D) Anläggningskostnadsmetoden bör bibehållas såsom huvudsaklig metod	52
§ 2. Förfaringssättet vid anläggningskostnadsmetodens användning	53
A) Principuttalande angående kostnader, påverkande taxeringsvärdet	53
B) Beräklandet av värde å byggnader	56
C) Detaljfrågor	59
I. Fallvärde	59
II. Utmål	59
III. Omfattningen av begreppet kraftverk m. m.	60
<i>Kap. IV. Värdet av möjlighet till årsreglering ävensom värdet av genomförd sådan reglering</i>	62
§ 1. Allmänt	62
§ 2. Värdet av en vattenreglering bestämmes ej enbart av en därigenom vunnen ökning av vattenfallets effekt vid viss vattenföring	63
§ 3. Brister i gällande taxeringsförfarande	64
§ 4. För regleringsmöjligheter samt genomförd reglering beräknas ett naturvärde	66
A) Allmänt	66
B) Norm för naturvärdets beräkning	67
§ 5. Tillhandahållandet av erforderliga hydrologiska upplysningar	70
§ 6. Vid ej genomförd reglering utgör naturvärdets fastställande, efter vissa justeringar, ett slutligt värderingsresultat	71
§ 7. Vid genomförd reglering kräves ytterligare ett övervägande av sättet för värderingen	72
A) Allmänt	72

	Sid.
B) Olika alternativ för uppskattningsförfarandet	73
I. Alt. I och II	73
II. Alt. III	74
III. De olika alternativen vid praktisk tillämpning	76
a) Alt. I och II	76
b) Alt. III	78
c) Alt. III förordas	79
d) Alt. III i belysning av utgången av vissa taxeringsmål angående värdet av regleringsdamm	82
e) Verkniningarna av alt. III å fördelningen av det kommunala beskattningsunderlaget	83
<i>Kap. V. Ersättningskraft</i>	84
§ 1. Referat av vissa bestämmelser i vattenlagen	84
§ 2. Ersättningskraftens betydelse för taxeringen	85
A) Allmänt	85
B) Värdet av ersättningskraften är beroende av värdet av därå belöpande uttagningskostnad	86
C) Beräklandet av ersättningskraftens värde vid taxeringen	89
I. Ersättningsgivarens fastighet	89
II. Ersättningstagarens fastighet	91
D) Inverkan av ersättningskraften å taxeringsvärdets delvärden ...	92
I. Ersättningsgivarens fastighet	92
II. Ersättningstagarens fastighet	94
<i>Kap. VI. Beskattningsort</i>	96
§ 1. Allmänt	96
§ 2. Tillämpning av kommunalskattelagens bestämmelser om beskattnings- orten (16 §)	98
§ 3. De sakkunnigas förslag angående sättet för beskattningen av värdet av en årsreglering kan i vissa fall innebära en utjämning av beskatt- ningen kommunerna emellan	100
§ 4. Komplettering av lagtexten med visst uttalande om beskattningsorten	101
<i>Kap. VII. Taxeringsförfordningen</i>	102
§ 1. Ändrad ordning för taxeringsorganens befattning med taxeringen av vattenfallsfastighet. Ny paragraf betecknad 7 a §	102
A) Allmänt	102
B) Brister i taxeringsförfarandet	102
C) Speciella anordningar för taxeringen erforderliga	104
§ 2. Ändrad lydelse av 17 §	108
<i>Kap. VIII. Tabellsammanställningen</i>	109
<i>Kap. IX. Deklarationsformulären</i>	115

Bilagor.

	Sid
<i>Bilaga A. P. M. med förslag till norm för bestämning av årsregleringars inverkan på fallvärdet vid taxering av vattenfallsfastigheter</i>	119
Bil. 1. Diagram	124
Bil. 2. Tabell	125
<i>Bilaga B. Förslag till ny vattenfallsbilaga, formulär c, till fastighetsdeklaration</i> .	127

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 december 1947 har Herr Statsrådet tillkallat kammarrättsrådet F. O. Ljungberg, tillika ordförande, överstelöjtnanten i väg- och vattenbyggnadskåren M. A. R. Smedberg och vattenrättsingenjören H. Hartzell med uppdrag att såsom sakkunniga inom finansdepartementet utreda frågan om revision av gällande bestämmelser om värdering av vattenfall med tillhörande byggnader m. m.

Tillika hava taxeringsintendenten i Västernorrlands län F. H. Björne och civilingenjören Ch. Hässler förordnats att såsom experter biträda vid föremånda utredning.

Till sekreterare åt de sakkunniga har utsetts adjungerade ledamoten i kammarrätten B. Fredelius.

De sakkunniga hava antagit benämningen Vattenfallstaxeringssakkunniga. Genom särskilt beslut har Herr Statsrådet vidare förordnat byråchefen i vattenfallsstyrelsen, civilingenjören N. Helleberg att såsom expert biträda de sakkunniga.

Under arbetet hava överläggningar ägt rum med representanter för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, svenska vattenkraftföreningen och Indalsälvens regleringsförening u. p. a.

Såsom resultat av arbetet få de sakkunniga härmed vördsamt framlägga förslaget med förslag till ändrade bestämmelser angående taxering till fastighetsskatt av vattenfallsfastighet.

Stockholm den 30 november 1948.

OLOF LJUNGBERG.

RICHARD SMEDBERG.

HANS HARTZELL.

Bo Fredelius.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag

till

lag om ändring av anvisningarna till 9 och 10 §§ kommunalskattelagen
den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att anvisningarna till 9 och 10 §§ kommunalskattelagen skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse.

till 9 §.

3. Taxering av — — — erlagda köpeskillingar.

Utbyggt vattenfalls värde uppskattas efter storleken av en för hela vattenkraften i fallet bestämmande effekt och ett visst värde per effektenhet (fallvärde).

Den bestämmande effektens storlek beräknas i turbinhästkrafter på grundval av oreglerad 75 % vattenförling, bruttofallhöjd vid medelvattenförling samt en antagen verkningsgrad vid natureffektens omvandling till turbineffekt av 75 % med tillägg för en *beräknad* effekt, som skall anses motsvara vattenkraftens värdeökning på grund av årsreglering, som genomförts eller kan komma att genomföras, samt möjligheten att efter vattenfallens utbyggnad där anordna korttidsreglering eller tillgodogöra sig en reglering av sådant slag, vilken närbeläget kraftverk anordnat. Vatten, som på grund av förpliktelse, vilken åvilar vederbörande fastighet såsom sådan, måste avstås till samfärdsel och andra behov, medräknas ej i den mån vattenkraftens värde därigenom minskas.

Vid uppskattning av värdet per effektenhet fastställs ett normalvärde för turbinhästkraft med ledning av det pris på vattenkraften, som kan antagas vara gällande för orten. Det sålunda fastställda normalvärdet jämkas uppåt eller nedåt med hänsyn till utbyggnadsförhållandena såsom falllets höjd och långsträckthet, grundens beskaffenhet samt transportkostnader m. m. ävensom till överföringsavstånd och avsättningsförhållanden. I det sålunda jämkade normalvärdet vidtages här efter den nedsättning, som be-
tingas av den tid, som kan förväntas förflyta, innan fallet blir utbyggt.

Utbyggt vattenfall, — — — särskilt värde.

Värdet av *kraftverk*, varmed avses såväl kraftverk för elektrisk kraft-

produktion som kraftverk till direktdrivna anläggningar, kan uppskattas med utgångspunkt från den avkastning, som med hänsyn till den för anläggningen naturliga kundkretsen bör normalt kunna påräknas från en dylik anläggning, samt normala omkostnader för verkets årliga drift under beaktande av anläggningens påräkneliga varaktighetstid.

Då emellertid — — — till användning.

Vattenfallet uppskattas såsom om det vore outbyggt.

Den kraftverksägaren tillhöriga mark å land, som tages i anspråk för anläggningen med bostadshus, upptages till skäligt värde (utmålsvärde). Till mark, som nu nämnts, må ej hänföras mark, som användes för jordbruk eller skogsbruk eller eljest för annat ändamål än det som med anläggningen avses.

Värdet å kraftverket i övrigt bestämmes med ledning av de å dess anläggande nedlagda kostnaderna. Så framt ej annat följer av vad i nästföljande stycke sägs, skola därvid tagas i betraktande samtliga dessa kostnader. Hit hänföras alltså bland annat kostnader för: utredningar, domstolsbehandling, konstruktionsarbeten och administration, domstolsavgifter, ersättningar för skada å mark och andra ersättningar för skada eller intrång, anordningar till skydd för fisket eller till förhindrande av olägenheter för flottningen m. m., uppförandet av kraftstationsbyggnad med maskinell till fastighet hänförlig utrustning samt övriga för kraftverkets drift erforderliga byggnader, bostadshus för personal därunder inbegripna, dammbyggnader, i övrigt å jorden eller i vattnet uppförda konstruktioner av olika slag — däribland skadeförebyggande invallningar, ställverk samt vägar och broar, de två sistnämnda jämväl för det fall att de äro avsedda för allmän trafik — tunnlar eller andra utrymmen under jorden, åstadkomna genom sprängning eller annorledes, samt rensningar. Den omständigheten att kostnaderna avse fastighet, som ej ingår i den taxeringsenhet, varå kraftverket är beläget, eller att kostnaderna avse provisoriska, för kraftverksbyggnadsarbetets bedrivande nödvändiga anordningar såsom provisoriska bostäder för arbetarna eller andra provisoriska byggnader eller provisoriska vägar, broar och lastningsplatser eller allmänna kostnader för sjukvård, semester, renhållning m. m. är ej i och för sig av beskaffenhet att hindra deras hänförande till taxeringsvärdet påverkande kostnader.

Till kostnader av sistberörda slag räknas däremot ej kostnader för förvärv av sådan rätt till vattenfall och utmål, till vilken hänsyn skall tagas vid fallvärdets och utmålsvärdets bestämmande, för framställande eller förvärv av för kraftverkets drift erforderliga föremål av lös egendoms natur samt för byggnader eller arbeten, till vilkas värden hänsyn skall tagas vid taxering av annan taxeringsenhet än den, varå kraftverket är beläget.

Det sammanlagda beloppet av de taxeringsvärdet påverkande kostnaderna beräknas utgöra den faktiska anskaffningskostnaden för kraftverkets byggnader. Denna anskaffningskostnad, fördelad på byggnadsarbeten, turbinutrustning, elektrisk utrustning och maskinutrustning i övrigt, omräk-

nas till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser under hänsynstagande till *dels* de prisändringar, som ägt rum sedan de tidpunkter, då anskaffning skett, arbeten utförts eller ersättningsbelopp utgivits, *dels* ock erforderlig avskrivning å kostnaden för verkställda arbeten, turbinutrustning, elektrisk utrustning och maskinutrustning i övrigt (värde å byggnader). Beträffande kostnad, avseende ersättningar för skada å mark och andra ersättningar för skada eller intrång, gäller, att avskrivning för sådan kostnad ej må beräknas. Likaledes kan det vara berättigat att icke medgiva avskrivning för kostnad för arbeten, vilka äro av bestående karaktär och tillika kunna antagas bliva nyttiggjorda jämväl vid en förnyelse av anläggningen.

Därest med hänsyn till anläggningens ålder eller ett mindre gott utförande eller exceptionellt goda och väl tillvaratagna utbyggnadsbetingelser eller av andra orsaker tillämpandet av nu senast angivna värderingsmetod i visst fall leder till påtagligt oriktigt resultat, må värdet jämkas efter ty som skäligt finnes.

Vidare gäller i fråga om kraftverk till direktdrivna anläggningar — till övervägande delen bestående av kvarnar, sågar och liknande smärre anläggningar — att, enär värdet av sådana anläggningar vanligen kan i sin helhet uppskattas enligt andra värderingsgrunder än de som enligt nu sist omförmälda värderingsmetod skola tillämpas, samma metod torde komma att beträffande dylika kraftverk erhålla allenast en begränsad tillämpning.

Avdrag får vid uppskattningen ske för skyldighet att leverera ersättningskraft, grundad på vattenlagen; rättighet att utfå dylik kraft skall, i den mån rättigheten kan utnyttjas av den fastighet, varmed den är förenad, tagas i betraktande vid dess taxering. Vid bestämmandet av värdet av skyldighet att leverera ersättningskraft och rättighet att utfå dylik kraft iakttages, att hänsyn, i förekommande fall, tages till *dels* den mot drift och underhåll svarande delen av uttagningskostnaden *dels* ock den del av den i uttagningskostnaden ingående anläggningskostnaden, som vid den tidpunkt taxeringen avser ännu icke erlagts.

Värdet av *regleringsdamm* med, i förekommande fall, tillhörande mark uppskattas i enahanda ordning, som här ovan i fråga om kraftverk angivits för uppskattning av *dels* den mark å land, som tages i anspråk för anläggningen med bostadshus, *dels* ock i kraftverk ingående byggnader. I beräkning anskaffningskostnad för regleringsdamm ingå således jämväl ersättningar för skada å mark och andra ersättningar för skada eller intrång samt kostnader för rensningar och skadeförebyggande åtgärder m. m.

Slutligen bör vid taxeringen iakttagas, att beskattningsorten för ett vattenfall kan hava förändrats därigenom att på grund av dämning eller rensning, vartill tillstånd lämnats av vederbörande domstol, ett vattenfalls läge förändrats. Vidare gäller, att i de fall då enligt av domstol lämnat medgivande mark överdämts eller vattenskadats ej skall beräknas något värde för överdämd mark och att vattenskadad mark skall uppskattas till allenast det värde samma mark i sitt vattenskadade skick äger.

till 10 §.

6. Värdet av skyldighet att leverera ersättningskraft avräknas å byggnadernas värde och därvid i första hand å den del därav, som ej motsvarar värdet å fasta maskiner och andra till byggnad hörande inventarier, för vilka enligt nästföregående punkt särskilt maskinvärde redovisats. Värdet av rätt till ersättningskraft inräknas i jordbruksvärdet vid taxering av jordbruksfastighet och i markvärdet vid taxering av annan fastighet.

Ingår i taxeringsvärdet särskilt värde å vattenfall, skall detta värde i taxeringslängden antecknas. Vad angår såsom annan fastighet uppskattad taxeringsenhet, vilken utgöres av en kraftverksanläggning eller däri en dylik anläggning ingår, skall i taxeringslängden jämväl antecknas det belopp, varmed värdet av skyldighet att leverera ersättningskraft avräknats vid byggnadsvärdets fastställande. Ytterligare skall i fråga om såväl taxeringsenhet, som nyss nämnts, som regleringsdamm anteckning i taxeringslängden göras om beloppet av den del av byggnadsvärdet, som vid omräkning av anskaffningskostnaden jämlikt punkt 3 av anvisningarna till 9 § beräknats motsvara kostnad, därå avskrivning för värdeminskning ej skett.

Övergångsbestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1950; dock skall densamma redan dessförrinnan lända till efterrättelse, såvitt angår 1950 års allmänna fastighetstaxering.

Därest vid den nya lagens ikraftträdande i fråga om ett vattenregleringsföretag sådana förhållanden föreligga, att genom avtal eller genom domstols beslut regleringen av vattenavrinningen åstadkommes eller är avsedd att åstadkommas medelst en damm, som jämväl tjänar kraftproduktionsändamål, samt vissa för regleringens genomförande erforderliga kostnader för själva regleringsanordningarna eller för ersättning av markskador m. m. bestritts av för ändamålet bildad regleringsförening eller eljest av vattenfallsägare, som hava båtnad av regleringen, må beskattningsnämnd, på där-om av dammägaren gjord framställning och efter vederbörande regleringsförenings eller vattenfallsägares hörande, upptaga föreningen eller ifrågasvarande vattenfallsägare såsom skattskyldiga för så stor del av dammens värde, som svarar emot de av dem i regleringsföretaget nedlagda kostnaderna. Dammägarens skattskyldighet för dammen eller den taxeringsenhet, varav dammen utgör en del, varder i motsvarande mån nedsatt.

F ö r s l a g

till

förrordning om ändring i vissa delar av taxeringsförrordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Härigenom förordnas, att i taxeringsförrordningen den 28 september 1928 skall införas en ny paragraf, benämnd 7 a §, av den lydelse, som här nedan angives, samt att 17 § 1 mom. samma förrordning i nedan angivna del skall erhålla följande ändrade lydelse.

7 a §.

I län, där länsstyrelsen prövar erforderligt, att särskilda anstalter träffas för värdering av outbyggt vattenfall, vattenkraftverk eller regleringsdamm, skall senast den 30 april året näst före år, då allmän fastighetstaxering äger rum, förordnas två personer (konsulenter för taxering av vattenfallsfastighet) att biträda länets beskattningsnämnder vid allmän fastighetstaxering. Av konsulenterna skall den ene företräda taxeringsteknisk och den andre vattenkraftteknisk sakkunskap.

Konsulenterna skola biträda beskattningsnämnderna vid taxeringen genom upprättande av liggare över fastigheter, som böra bliva föremål för taxering, komplettering av deklarationsmaterialet samt avgivande av skriftliga utlåtanden till ledning vid taxeringen.

Konsulent må, där han för särskilda fall så prövar lämpligt, närvara vid beskattningsnämnds sammanträde med rätt att deltaga i överläggning men ej i beslut.

Vad i taxeringsförrordningen stadgas om befogenhet för taxeringskonsulent att utfärda anmaningar, att infordra uppgifter och upplysningar samt att taga del av deklARATIONER och andra handlingar, om tysthetsplikt samt om ersättning för uppdragets fullgörande skall äga motsvarande tillämpning beträffande konsulenter för taxering av vattenfallsfastighet.

17 §.

1 mom. Till ledning — — — sådan innehavare.

Allmän fastighetsdeklaration — — — skall angivas, samt, beträffande fastighet, därå vattenfall finnes, uppgifter om medelvattenföring, oreglerad

75 % vattenförling, bruttollhöjd vid medelvattenförling, års- och korttids-regleringsmagasins volym, anläggningsår och anskaffningskostnader.

Är jordbruksfastighet — — — Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den

1949.

Kap. I. Frågor av grundläggande betydelse för utredningsarbetet.

§ 1. Vattenfallsfastighet såsom skatterättsligt begrepp.

I 1 kap. 1 § vattenlagen uttalas, att envar äger, med i nämnda lag stadgade eller eljest lagligen gällande inskränkningar, råda över det vatten, som finnes å hans grund. Rätten till det i ett strömfall framrinnande vattenet följer således äganderätten till grunden och är av fast egendoms natur. Jämlikt 4 § kommunalskattelagen är all inom riket belägen fastighet — med de undantag som stadgas i 5 § samma lag — underkastad skatteplikt till fastighetsskatt. I enlighet härmed kommer ett vattenfall att som regel i sammanhang med ett visst markområde bliva skattepliktigt till kommunen. Omfattningen av denna skatteplikt fastställs *dels* genom vart femte år återkommande allmänna fastighetstaxeringar, *dels ock* däremellan genom årliga taxeringar, därvid emellertid det vid allmän fastighetstaxering åsatta värdet ej må ändras utan att vissa särskilt angivna omständigheter inträffat (12 § kommunalskattelagen). Ur fastighetstaxeringssynpunkt är av intresse att konstatera, att beskattningen av vattenfall förekommer vid taxering av såväl jordbruksfastighet som annan fastighet. Vid taxering i sammanhang med en jordbruksfastighet betraktas vattenfallet såsom en integrerande del av fastigheten. Vare sig det är utbyggt eller ej skall vid denna fastighetstaxering hänsyn tagas till vattenfallets naturkraft såsom en särskild förmån. Är det utbyggt skall vid samma taxering hänsyn därjämte tagas till värdet av de till vattenfallet hörande byggnaderna, d. v. s. hänsyn kommer i praktiken att tagas till vattenfallet med byggnader såsom en anläggning, avsedd för fastighetens behov. För att ett utbyggt vattenfall skall taxeras tillsammans med en jordbruksfastighet fordras nämligen, att det huvudsakligen användes för eget jordbruk eller skogsbruk. Självfallet är det i sådant fall fråga allenast om en mindre anläggning. Ett å en jordbruksfastighet beläget outbyggt vattenfall synes merendels ej hava taxerats tillsammans med jordbruksfastigheten, om det varit så betydande, att det skulle kunna få en i förhållande till driften av jordbruksfastigheten mera självständig användning. Andelar i outbyggt vattenfall, vilka tillhöra fastigheter med olika ägare, taxeras tillsammans med de fastigheter de tillhöra, till följd varav värdet av sådana vattenfallsandelar i regel ingår i taxeringsvärdet för jordbruksfastighet. Ett i en ägares hand befintligt outbyggt vattenfall, som är avsett att utbyggas såsom en fristående anläggning, eller ett

utbyggt vattenfall, som ej enligt vad ovan sagts bör taxeras tillsammans med jordbruksfastigheten, förutsättes därför bliva taxerat såsom annan fastighet.

Med hänsyn till den olikhet i behandlingssättet, som kan förekomma vid taxering till fastighetsskatt av fastigheter med vattenfall, pläga desamma indelas i *outbyggda vattenfall, kraftverk* samt kvarnar, sågar och liknande *smärre anläggningar*. Dessa fastigheter pläga gå under den gemensamma beteckningen vattenfallsfastighet, och såsom sådan fastighet räknas jämväl *regleringsdammar*. Dessa sistnämnda utgöra alltså en fjärde och sista grupp av vattenfallsfastighet. Att hänföra dem till dylik fastighet synes ej heller så oegentligt, då de — även om de ej äro direkt förbundna med ett vattenfall — dock tillkommit för ett eller flera vattenfalls behov av reglering av vattnets avrinning. Mindre egentligt kan det synas att såsom vattenfallsfastighet beteckna en jordbruksfastighet, som vid taxeringen får sitt värde kanske allenast i ringa mån höjt med hänsyn till förmånen av ett outbyggt mindre vattenfall eller på grund av därå befintlig kvarn, såg eller annan dylik mindre anläggning. Från dylika fastigheter synes man emellertid i detta sammanhang kunna bortse. Några ur vattenkraftssynpunkt större ekonomiska värden äro ej knutna vid dem, och de låta sig i allmänhet i sådant avseende värderas enligt gängse värderingsmetoder. De komma därför ej att bliva föremål för någon mera ingående behandling från de sakkunnigas sida.

§ 2. Vattenfallsfastighets särställning ur värderingssynpunkt.

A. Anledningarna härtill.

Enligt 9 § kommunalskattelagen skall taxeringsvärde, då det ej är fråga om skogsmark och växande skog, åsättas till belopp, som prövas utgöra taxeringsenhetens värde efter ortens pris (allmänna saluvärdet). I punkt 1 anv. till 9 § kommunalskattelagen utvecklas närmare vad som skall förstås med allmänna saluvärdet. Därom säges följande.

»Med fastighets värde efter ortens pris (allmänna saluvärdet) förstås det belopp, som en förständig köpare kan antagas vilja betala för fastigheten, om den tänkes såld inom den kundkrets, som för en dylik egendom kan antagas vara att påräkna, och köpt för ett med hänsyn till fastighetens beskaffenhet lämpligt utnyttjande, utan avräkning för gäld eller för kapitalvärdet av skyldighet att utgiva undantag eller av annan privaträttslig förpliktelse, vilken ej är hänförlig till servitut eller annat liknande förhållande.

Härav följer, att köpeskilling, som under senare tid faktiskt betalats för en viss fastighet, icke får utan vidare anses som ett exakt uttryck för det allmänna saluvärdet. Frånsett det att köpeskillingen kan hava påverkats av särskilda förhållanden, såsom släktskap, affektionsvärde o. dyl., kan densamma vara ett topppris eller ett bottenpris, som ingalunda motsvarar det allmänna saluvärdet. Sådant kan föräledas av vid tiden för försäljningen rådande abnorma konjunktioner å fastighetsmarknaden, av särskilt tvingande skäl till försäljning eller köp vid en viss tidpunkt, av ett obetänksamt ingånget avtal m. m. dylikt. Först om

ett något så när tillräckligt antal olika försäljningar föreligga, om vilka anledning ej finnes antaga, att ovidkommande omständigheter inverkat å prisbildningen, kan ur dem dragas en tillförlitlig slutsats angående det allmänna saluvärdet. Detta värde är sålunda att förstå såsom ett normalt värde i handel ochandel, icke såsom beloppet av en i visst fall för en viss fastighet faktiskt betald köpeskillning.»

Efter denna orientering beträffande allmänna saluvärdets innebörd innehålla anvisningarna mera detaljerade regler för det sätt, varpå man i de enskilda fallen, därest de sålunda angivna riktlinjerna ej därtill förslå, bör kunna söka sig fram till ett allmänna saluvärdet motsvarande värde. Sådana detaljerade regler äro i berörda anvisningar numera också givna beträffande vattenfallsfastighet. För dessa regler kommer sedermera att redogöras. Här bör i fråga om dem allenast anmärkas, att de så tillvida skilja sig från motsvarande regler för jordbruksfastighet och annan fastighet (utom vattenfall), att de bilda ett mera självständigt författningsavsnitt med bestämmelser så utformade, att med deras tillhjälp ett taxeringsvärde fastställles, som ej är ett direkt och påtagligt uttryck för allmänna saluvärdet utan som blott presumeras utgöra ett allmänna saluvärdet motsvarande värde. Vattenfallsfastigheter äro nämligen av ett ur värderingssynpunkt mycket säreget slag. Vad värdering av kraftverk beträffar, är det uppenbart att där ej kan föreligga någon sådan hållpunkt för värderingen som ett lämpligt antal för orten representativa köpeskillningar utgör. Ett kraftverk är ju sällan — och alldeles särskilt ej såsom ett värdeobjekt för sig — föremål för några äganderättsöverlåtelse. I huvudsak gäller detsamma om outbyggda vattenfall, ehuru i fråga om dessa dock i vissa delar av vårt land förekommit en hel del äganderättsöverlåtelse. Detta framgår närmare av de betänkanden angående åtgärder mot spekulation i vattenkraft, som inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga avgivit respektive den 27 februari 1943 (SOU 1943: 14) och den 20 december 1947 (SOU 1947: 81). På sätt i sistnämnda betänkande anföres uppgår emellertid den outbyggda och utbyggnadsvärda vattenkraft, som ej befinner sig på fasta händer, allenast till omkring 5 % av all sådan kraft. Det är därför redan på grund härav klart, att de försäljningar, som av sådan på spekulativ hand befintlig vattenkraft kan äga rum, måste behandlas med stor försiktighet såsom värdesättande faktor. På grund av det ringa antal outbyggda vattenfall, som således stå till den allmänna marknadens förfogande, är det nämligen givet, att en konkurrens mellan spekulanter förekommer, vilken gör det troligt, att betingade priser ej äro representativa. I detta antagande bestyrkes man än mer, då man tager del av vad i sist omnämnda betänkande vidare yttras under rubrikerna »förekomsten av spekulationstendenser» och »vattenfallstyrelsens inköps- och prispolitik», vartill hänvisas (s. 62—65).

Emellertid har i anledning av SOU 1943: 14, efter förslag av Kungl. Maj:t (prop. 1945: 44), 1945 års riksdag beslutat sådan ändring i vattenlagens 1 kap. 14 §, att i ändamål att söka förhindra spekulationsförvärf av vattenfall möjlighet skapats att under vissa omständigheter expropriationsvägen förvärva vattenfall. I anledning av SOU 1947: 81 framlade Kungl. Maj:t

i proposition till 1948 års riksdag (prop. 1948:245) förslag till sådana ändringar i vattenlagen, att berörda expropriationsförfarande betydligt utvidgades. Förslaget godkändes av riksdagen och författning rörande bland annat detta ämne utfärdades den 30 juni 1948 (lag om ändring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, SFS nr 479). Slutligen har den 20 december 1946 utfärdats en lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft, vilken författning, gällande t. o. m. den 30 juni 1948, genom lag av sistnämnda dag (SFS nr 480) förlängts t. o. m. den 30 juni 1953 eller den tidigare dag Konungen bestämmer. I vad mån den på ifrågavarande område sålunda genomförda lagstiftningen kan bidra till att skapa en prisnivå, som kan anses vara ett representativt uttryck för allmänna saluvärdet, synes mer än ovisst.

Med hänvisning till ovanstående torde alltså kunna påstås, att vad kraftverk beträffar det praktiskt taget saknas möjligheter att med stöd av köpeskillingar få någon utgångspunkt för värdebedömningen och att beträffande outbyggda vattenfall möjligheterna här till äro starkt beskurna. Lika litet kunna hyror och arrenden, golvyta, kubikutrymme m. m., som eljest vid taxering av fastighet kunna få viss betydelse, anlitas såsom hållpunkter vid vattenfallsfastigheters taxering.

B. Särskild lagstiftning rörande värdesättningen, genomförd 1932.

1) *Historik.*

Det är alltså tydligt att de ovan återgivna i punkt 1 stycke 1 och 2 anv. till 9 § kommunalskattelagen intagna allmänna reglerna för fastighetsvärdering i stort sett icke kunna lämna någon ledning för vattenfallsfastigheters taxering och att förtyr skilda regler härför måste givas. Det var emellertid först genom beslut vid 1932 års riksdag som sådana särskilda regler tillskapades. Det säger sig självt att under berörda förhållanden taxeringen av vattenfallsfastigheter tidigare blivit synnerligen otillfredsställande, i det att försöken att finna ett på allmänna saluvärdet grundat taxeringsvärde måst slå mycket olika ut och skapa en synnerligen ojämn taxering. Vid 1928 års allmänna fastighetstaxering synes man på sina håll hava hjälpt sig fram med vissa erfarenhetsmässigt vunna å-pris per hästkraft, olika för olika delar av landet.

Till det förhållandet att det just blev till 1933 års allmänna fastighetstaxering som en särskild lagstiftning angående vattenfallsfastigheters taxering genomfördes torde hava bidragit, att genom en år 1928 genomförd omorganisation av kammarrätten, vad fastighetstaxeringsmålen angår, dessa mål fått en mera grundlig och realbetonad behandling. Denna omorganisation innebar bl. a., att — jämte det alla fastighetstaxeringsmål sammanfördes till en avdelning inom kammarrätten, fastighetstaxeringsavdelningen, numera benämnd fastighetstaxeringsdivisionen — denna fick en avsevärt förstärkt sammansättning därutinnan, att alltid två (ursprungligen tre) kammarrättsråd måste vara deltagare i målen behandling samt därjämte leda-

möternas antal utökats med två särskilda ledamöter, som skulle äga sakkunskap rörande de särskilda slag av fastigheter, varom fråga vore. I sammanhang härmed blev kammarrätten högsta instans i fråga om dessa mål, därest tvisten ej rörde något spörsmål av rent juridisk karaktär. Denna nya organisation kom att i första hand prövas vid avgörandet av mål angående vid allmän fastighetstaxering år 1928 åsatt taxering. Då vid tiden för dessa måls avgörande i kammarrätten, såsom tidigare framhållits, inga som helst regler angående vattenfallsfastigheters taxering funnos, blev det kammarrättens sak — därvid givetvis de särskilda ledamöternas sakkunskap hade mycket att betyda — att söka finna några fastare linjer för bedömandet. De i besvärsmålen framlagda förslagen i sådant avseende ävensom av svenska vattenkraftföreningen publicerade åsikter i frågan (se bland annat föreningens publikationer nr 211) blevo underlag för detta bedömande.

På grund av de erfarenheter, som vid behandlingen i kammarrätten sålunda vunnits om behovet av särskilda bestämmelser angående taxering av vattenfallsfastigheter, uppdrog statsrådet och chefen för finansdepartementet den 15 januari 1932 åt dåvarande vattenrättsingenjören Richard Smedberg, som är en av de för nu ifrågavarande utredningsarbete tillkallade sakkunniga, att inom departementet biträda vid där pågående överarbetning av gällande bestämmelser angående fastighetstaxering, så vitt anginge strömfalls- och liknande fastigheter.

Till fullgörande av uppdraget avlämnades en den 20 februari 1932 dagtecknad promemoria med förslag i ämnet, här nedan kallad 1932 års förslag. Efter vederbörliga remisser lades detta förslag till grund för en framställning till riksdagen om införandet av särskilda författningsbestämmelser rörande taxering av vattenfallsfastighet. Framställningen härom gjordes i proposition till 1932 års riksdag med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m. (prop. 1932: 220, s. 84—110) och avsåg sådan ändring av anvisningarna till 9 § i berörda lag, att däri insattes en ny punkt 3, innefattande bestämmelser angående taxering av »vattenfall med tillhörande byggnader». Riksdagen antog i huvudsak Kungl. Maj:ts förslag, och genom lag den 22 juni 1932 (SFS nr 291) om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 fingo förenämnda anvisningar i nu ifrågavarande del sin i huvudsak ännu gällande utformning.

II) *Grunddragen av 1932 års lagstiftning.*

Grunddragen av det förfarande, som jämlikt förenämnda p. 3 anv. till 9 § kommunalskattelagen böra följas vid taxeringen av vattenfallsfastigheter, äro följande.

Outbyggt vattenfall uppskattas till värdet på normal lågvatteneffekt enligt för orten gällande pris på vattenkraft.

I fråga om kraftverk anvisas först såsom en principiellt riktig metod en uppskattning med utgångspunkt från den avkastning, som normalt bör kunna påräknas. Då det emellertid anses, att tillfredsställande uppgifter för

bedömandet av vad som är att anse såsom normal avkastning i allmänhet icke stå till förfogande, hänvisas till en annan metod, som förutsättes vara den som i regel kommer till användning, nämligen den s. k. anläggningskostnadsmetoden. Enligt denna sker uppskattningen sålunda. Först uppskattas det till kraftverket hörande vattenfallet såsom om det vore outbyggt, därvid förut angivna regler för värdering av outbyggt vattenfall komma i tillämpning. Därefter uppskattas den mark, som toges i anspråk för anläggningen, det s. k. utmålet. Slutligen bedömes värdet av i kraftverk ingående byggnader, däri inbegripna fasta maskiner. Detta sker på så sätt, att man utgår från den faktiska anskaffningskostnaden och omräknar den med hänsyn till penningvärdet vid den tidpunkt taxeringen avser. Man får då fram det värde byggnaderna skulle haft, om de varit nyuppförda vid denna tidpunkt. Därefter göras med hänsyn till anläggningens ålder erforderliga avskrivningar på grund av slitning och immodernitet. Det värdebelopp byggnaderna sålunda representera slås därefter ihop med de för vattenfallet och utmålet funna värdena, och summan av dessa tre värdebelopp utgör det totala taxeringsvärdet för kraftverket.

Vad smärre anläggningar angår, vanligen bestående av kvarnar och sågar, förutsättes, att de skola kunna uppskattas med tillbörlig säkerhet med stöd av den på ortskännedom vilande uppfattningen om värdet av dylika anläggningar. Skulle det ej gå att komma fram på den vägen, hänvisas i tillämpliga delar till vad som i nu berörda avseende gäller för kraftverk.

Regleringsdamm uppskattas på samma sätt som byggnaderna i ett kraftverk och för dammen i anspråk tagen mark såsom utmålet för en kraftverksanläggning.

Redan av denna korta översikt över gällande bestämmelser för taxering av vattenfallsfastighet framgår, att taxeringsmyndigheterna skulle vara ganska illa ställda, om de för taxeringen blott hade dessa bestämmelser att gå efter. De måste nämligen för en rätt tillämpning av bestämmelserna ha tillgång till vägledande uppgifter om värdet å normal lågvatteneffekt samt en indextabell för omräkning av de faktiska anskaffningskostnaderna till värdet vid taxeringsårets ingång. Vid tillstyrkandet av ovannämnda proposition utlovade departementschefen också (s. 99), att centralt utarbetade tabeller i berörda och andra avseenden skulle ställas till taxeringsmyndigheternas förfogande. I enlighet härmed har också genom finansdepartementets försorg till en var av de allmänna fastighetstaxeringarna åren 1933, 1938 och 1945 i tryck offentliggjorts en sammanställning av utav Smedberg utarbetade tabeller med därtill hörande kommentarer. Denna tabellsammanställning, vars viktigaste innehåll utgöres av en tabell å normala fallvärden för olika flodområden, en indextabell för omräkning av de faktiska anskaffningskostnaderna samt en tabell för avskrivningsberäkningen, innehöll, förutom råd och anvisningar i övrigt, eljest för taxeringen erforderliga eller gagneliga upplysningar och tabeller, vilkas antal vid varje ny publikation av tabellsammanställningen utökades. De ämnen, som behandlas i den senaste, till 1945 års allmänna fastighetstaxering utgivna tabellsammanställningen

— däri inledningsvis bland annat framhålles, att tabellerna icke äro bindande utan endast avsedda att tjäna till ledning vid taxeringen — framgå av de kapitelrubriker, enligt vilka den ifrågavarande publikationen är indelad, nämligen: *Fallvärde, outbyggt falls nuvärde, utmålsvärde, mindre och större anläggningar, prisindex, avskrivning, underhåll, beräkning av anläggnings nuvärde efter avskrivning* (= ett sammanförande av index- och avskrivningstabellerna till en tabell) samt *förenklad avkastningsmetod*, utarbetad av civilingenjör Charles Hässler.

För att därjämte taxeringsmyndigheterna skulle få tillgång till uppgifter angående de förhållanden, som de måste äga kännedom om för att värdesättning enligt anläggningskostnadsmetoden skulle kunna äga rum, blev fastighetsdeklarationen utökad med en särskild bilaga för vattenfallsfastighet, kallad formulär c, till vilken de sakkunniga i annat sammanhang återkomma.

§ 3. Tekniska upplysningar och begreppsbestämningar.

A. Vattendragens allmänna egenskaper och deras beroende av växlingar i vattenföringen.

Sverige har en utpräglad klimat- och kulturgräns, som sträcker sig ungefär rätlinjigt mellan Öregrund och Strömstad, delande riket i ett nordligt (70 %) och ett sydligt (30 %) område.

Det förra omfattar bland annat fjäll-, björkskogs- och det nordsvenska barrskogsområdet och det senare det sydsvenska barrskogs- och lövskogsområdet. Det förstnämnda är väsentligen ett högland, det sistnämnda i större utsträckning ett lågland.

Ur vattendragssynpunkt benämnes denna gräns *lågvattnegränsen*, markerande den ur ekonomisk synpunkt betydelsefulla skillnaden mellan vattendrag med vinterlågvattnen och sommarlågvattnen. Belastningen å kraftverken är nämligen i regel störst vintertiden, varvid även driftsförhållandena äventyras genom is och snö.

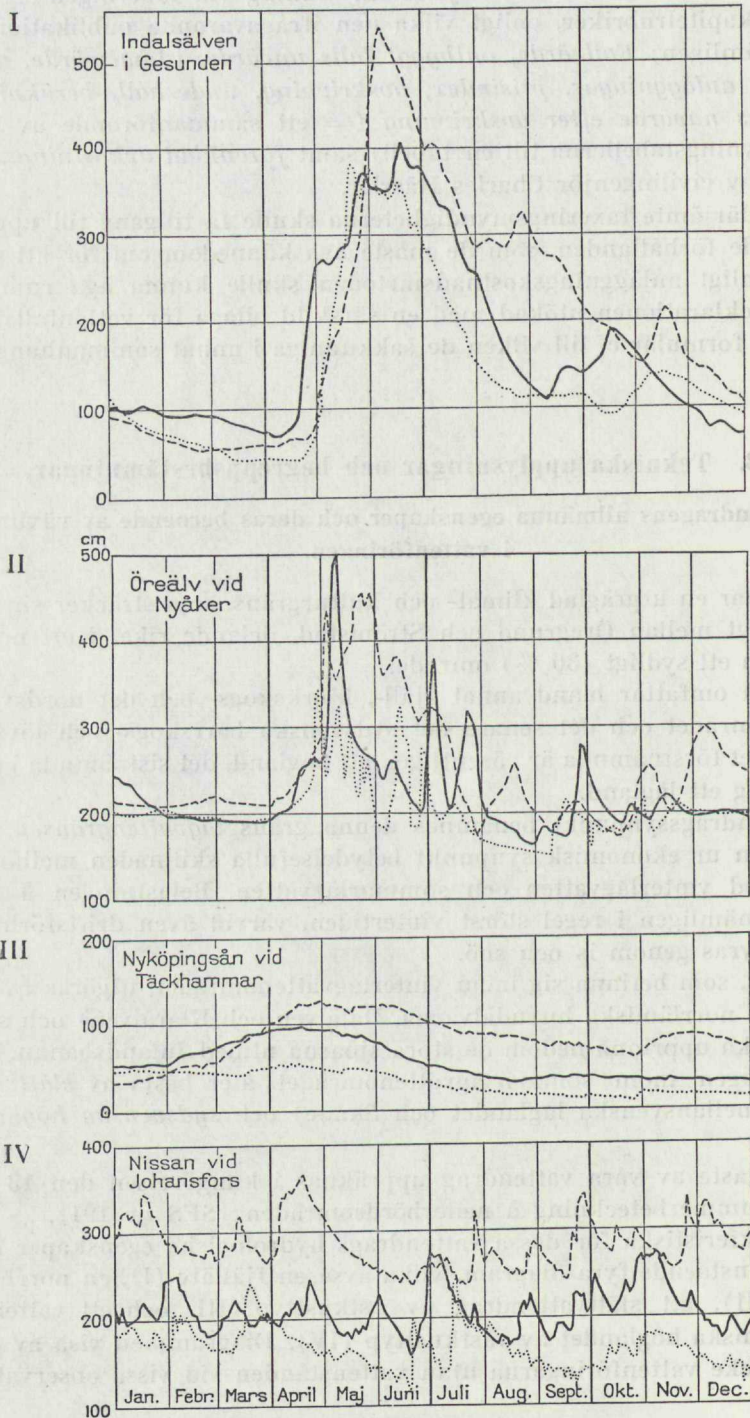
De floder, som befinna sig inom vinterlågvattnområdet, utgöras av *fjällälvarna* (de norrländska huvudälvarna, Dalälven och Klarälven) och *skogsälvarna*, vilka uppträda nedom de stora sjöarna utmed Inlandsbanan.

Vattendragen inom sommarlågvattnområdet åter bestå av *slättvattendragen* (i mellansvenska låglandet och Skåne) och *sydsvenska höglandets vattendrag*.

De viktigaste av våra vattendrag uppräknas i kungörelsen den 13 april 1922 om nummerbeteckning å nederbördsområden (SFS nr 191).

Det karakteristiska för dessa vattendrags hydrologiska egenskaper framgår av nedanstående fyra diagram, vilka avse en fjällälv (I), en norrländsk skogsälv (II), ett slättvattendrag av ostkusttyp (III) och ett vattendrag från sydsvenska höglandet av västkusttyp (IV). Diagrammen visa av praktiska skäl icke vattenföringarna utan vattenstånden vid vissa observations-

Vattenståndets årliga gång i några svenska vattendrag ett vattenrikt, ett normalt och ett vattenfattigt år.

punkter i ifrågavarande vattendrag, men torde ändå giva en god bild av växlingarna i vattenföringarna. Den heldragna linjen visar vattenståndets växlingar under ett såsom normalt ansett år, den streckade linjen under ett vattenrikt år och den prickade linjen under ett vattenfattigt år.

Fjällälvarna utmärka sig sålunda för vår- och fjällflod i maj—juni (stundom sammanfallande), riklig sommarvattentillgång, stundom någon höstflod och så vintermånaderna med vattenbristen vanligen kulminerande i mars—april.

Skogsälvarna hava ungefär samma förlopp men med mindre växlingar, ofta besvärade av isdämningar.

Slättvattendragens säsongvariationer äro ännu mera utjämnade med en ofta långvarig lågvattenperiod juli—september.

Sydsvenska högländets vattendrag påminna om slättvattendragen, men hava kraftigare växlingar.

När det gäller att bedöma vattenförhållandena, måste man ihågkomma, att dessa äro beroende av de klimatiska faktorerna (framför allt nederbörd och temperatur), förekomsten av sjöar och markbeskaffenheten (lutning, skogar och öppen mark). Förhållandena växla sålunda i olika vattendrag och under olika år.

B. Växlingarna i kraftförbrukningen.

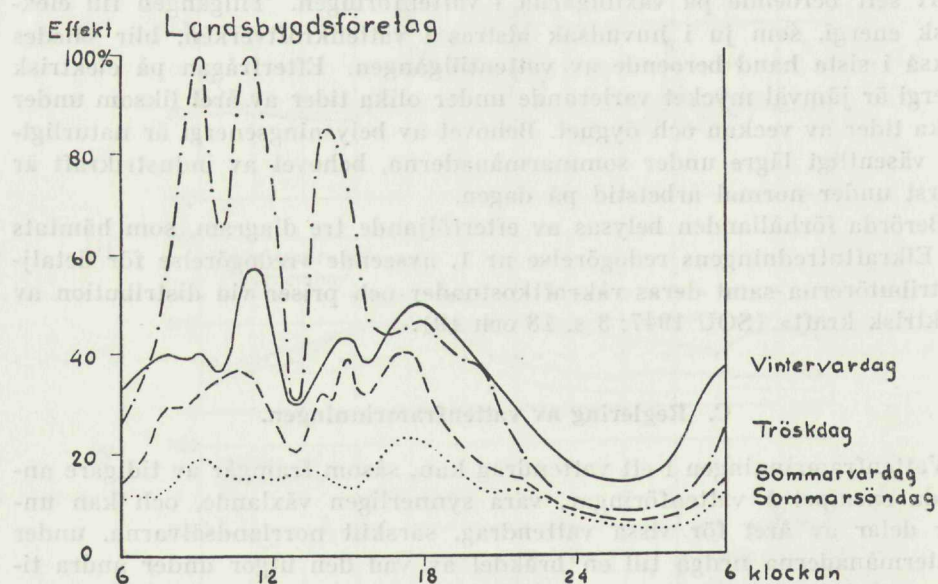
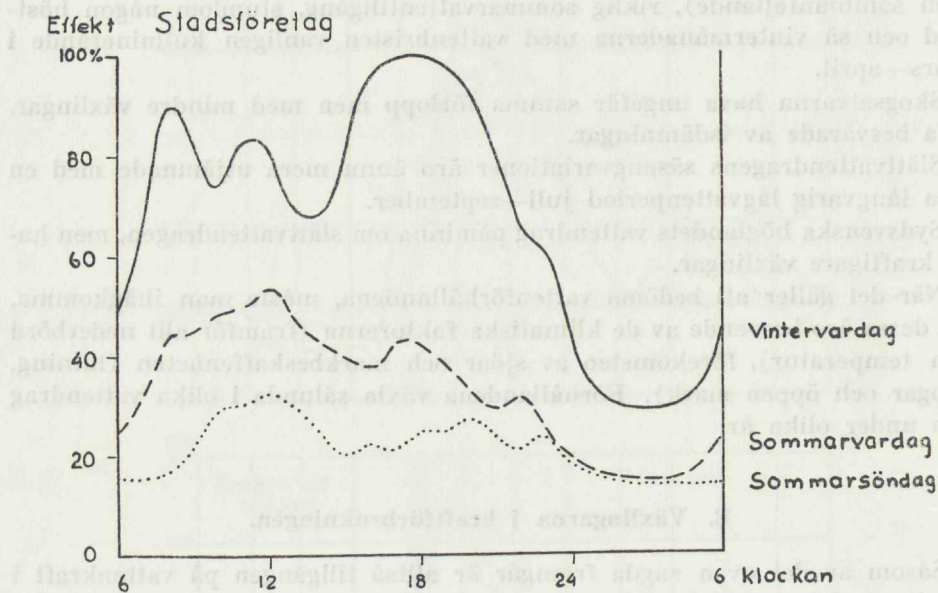
Såsom av det ovan sagda framgår är alltså tillgången på vattenkraft i stort sett beroende på växlingarna i vattenföringen. Tillgången till elektrisk energi, som ju i huvudsak alstras i vattenkraftverken, blir således också i sista hand beroende av vattentillgången. Efterfrågan på elektrisk energi är jämväl mycket varierande under olika tider av året liksom under olika tider av veckan och dygnet. Behovet av belysningsenergi är naturligtvis väsentligt lägre under sommarmånaderna, behovet av industrikraft är störst under normal arbetstid på dagen.

Berörda förhållanden belysas av efterföljande tre diagram, som hämtats ur Elkraftutredningens redogörelse nr 1, avseende »redogörelse för detalj-distributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft» (SOU 1947: 3 s. 18 och 19).

C. Reglering av vattenframrinningen.

Vattenframrinningen i ett vattendrag kan, såsom framgår av tidigare anförda exempel å vattenföringar, vara synnerligen växlande, och kan under delar av året för vissa vattendrag, särskilt norrlandsälvarna, under vintermånaderna nedgå till en bråkdel av vad den utgör under andra tider av året. Detta gör, å ena sidan, att ett vattenkraftverk, som är utbyggt för tillgodogörande av den vattenföring, som finnes tillgänglig under t. ex. nio månader av året, måste under den återstående tiden minska driften

Diagram över karakteristiska dygnsvariationer i kraftuttagningen under olika årstider dels inom stad dels på landsbygden.

eller skaffa kraft från annat håll, producerad genom ånga eller på annat sätt, och, å andra sidan, att samma vattenkraftverk icke kan nyttiggöra mer än en bråkdel av den vattenföring, som förefinnes t. ex. under flodtid, utan måste låta den överskjutande vattenmängden rinna obegagnad förbi. För att möjliggöra ett något fullständigare utnyttjande av kraftverken och således nedbringa den genom periodisk vattenbrist uppstående förlusten åstadkommes genom uppförandet av dammar, vanligen i utloppet från sjöar i flodsystemet, en reglering av vattenavrinningen. Genom periodiskt igensättande av luckorna i dessa dammar kan större eller mindre del av det tillrinnande flodvattnet samlas för att vid behov åter utsläppas, då den naturliga tillrinningen minskas under torrare årstider. Därigenom kan åtminstone en del av det vatten, som eljest skulle hava under flödestider runnit obegagnat förbi vattenverken, komma till nytta och vattnet över huvud taget sparas till den tid, då det bäst behöves, varigenom sekunda kraft kan förvandlas till prima sådan. Det vattenmagasin, som sålunda skapas i sjön, kan även ökas därigenom att den naturliga tröskeln i sjöns utlopp, vilken hindrar sjöns vatten att rinna ut under en viss nivå, genom rensningar sänkes. På det sättet möjliggöres att vid vattenbrist ur sjön tappa vatten, som eljest skulle genom den hindrande tröskeln hava hållits kvar i sjön. Sjöns vattenstånd blir visserligen därigenom tillfälligtvis sänkt under det förutvarande naturliga, men det förutsättes, att sjön vid senare flodtillfälle blir återfylld till dämningssgränsen. Som av ovanstående framgår, kunna regleringsdammarna komma att ligga på långa avstånd från de vattenkraftverk, i vilka den inbesparade vattenmängden skall utnyttjas.

D. Tekniska begreppsbestämningar.

I. Vattenföring (Q).

Vattenföring betecknar den i ett vattendrag per tidsenhet framrinnande vattenkvantiteten och plägar mätas i kubikmeter per sekund (m^3/s). Benämningen »vattenföring» ersätter det tidigare använda uttrycket »vattenmängd».

Med hänsyn till de olika sätt, varpå de dagliga observationerna av vattenföringen i ett vattendrag pläga statistiskt bearbetas, talar man om följande olika slag av vattenföringar:

Medelvattenföring (MQ) = medeltalet för ett större antal år av den för varje dygn rådande vattenföringen.

Årsmedelvattenmängd = siffran för medelvattenföringen (m^3/s), multiplicerad med antalet sekunder pr år.

Normal lågvattenföring (MLQ) = medeltalet för ett större antal år av de vattenföringar, vilka var för sig utgöra den minsta vattenföringen under året.

Vattenföring med 50 % varaktighet (Q_{50}) = den vattenföring som före-

kommit eller överskridits under 50 % av en tid som omfattar ett större antal år (50 % vattenföring).

Vattenföring med 75 % varaktighet (Q_{75}) = den vattenföring som förekommit eller överskridits under 75 % av en tid som omfattar ett större antal år (75 % vattenföring).

Dessutom hava från den tid då systematiska mätningar av vattenföringen i våra vattendrag mer allmänt kom i bruk, räknats med en vattenföring med 9-månaders varaktighet, vilken kan definieras sålunda:

Vattenföring med 9-månaders varaktighet för ett år (9-mån.-vattenföring) = den vattenföring som förekommit eller överskridits under sammanlagt 274 dagar av året och

Normal vattenföring med 9-månaders varaktighet (normal 9-mån.-vattenföring) = medeltalet för ett större antal år av de enskilda årens 9-månaders vattenföring.

9-månaders vattenföringen är ett begrepp, som i huvudsak betecknar samma vattenföring som den, varåt 75 % vattenföringen ger uttryck. Med hänsyn till de olika sätt, varpå ifrågavarande båda vattenföringar framräknas, kan dock någon obetydlig skillnad mellan de resultat de uppvisa iakttagas.

II. Effekt (E).

För att erhålla effekten i ett vattenfall (E) har man formeln:

$$\text{nr 1 } E = \frac{H \times Q \times 1\,000}{75} \text{ naturhästkrafter (nhk)}$$

där H = bruttofallhöjd i m

Q = vattenföring i m^3/s .

Omsättes den naturliga effekten genom turbiner, går en del förlorad genom friktion och andra förluster i kraftanläggningens vattenvägar och turbiner. Man uttrycker denna förlust med att turbinen har en viss verkningsgrad, vilken kan vara olika. Genomsnittlig verkningsgrad brukar ofta sättas till 75 %.

Formeln blir då denna:

$$\text{nr 2 } E = \frac{0,75 \times H \times Q \times 1\,000}{75} = 10 \times H \times Q \text{ turbinhästkrafter (thk)}.$$

Den övervägande delen av vår utbyggda vattenkraft förvandlas till *elektrisk effekt* genom generatordrift. Man kan räkna med, att verkningsgraden i den elektriska utrustningen utgör 90 %. Formeln antager följaktligen då följande utseende:

$$\text{nr 3 } E = 0,90 \times 10 \times H \times Q = 9 \times H \times Q = \text{elektriska hästkrafter (ehk)}.$$

För bestämmandet av den elektriska effekten komma vissa *elektriska måttenheter* till användning. Den elektriska strömmens effekt är = spänningen i volt $\times$ strömstyrkan i ampère = voltampère (VA) = watt (W) för likström. Vid 3-fas växelström erhålles den aktiva effekten i watt som produkten av voltampère och en s. k. effektfaktor ($\cos \varphi$), vanligen av

storleken 0,8. Då watt är en mycket liten enhet, räknar man med $1\,000 \times W = \text{kW}$ (kilowatt). Följande samband finnes mellan de olika enheterna:

$$1 \text{ kW} = 1,36 \text{ ehk}, \quad 1 \text{ ehk} = 0,736 \text{ kW}.$$

Därvid erhålles formeln:

$$\text{nr 4} \quad E = 6,6 H \times Q = \text{kilowatt (kW)}.$$

Exempel.

Med tillämpning av ovannämnda formler kan tagas ett exempel med en bruttofallhöjd (H) om 5 m och en vattenföring (Q) om $2 \text{ m}^3/\text{s}$:

Effekten (E) blir då enligt

formel nr 1	133	naturhästkrafter (nhk)	
»	»	2	100 turbin- » (thk)
»	»	3	90 elektr. » (ehk)
»	»	4	66 kilowatt (kW).

Med andra siffror på verkningsgraderna kommer man till andra resultat.

§ 4. Vattenlagens betydelse för taxeringen.

Då man har att taga i övervägande, hur förfaringssättet vid taxering av vattenfallsfastigheter lämpligen bör ordnas, kommer givetvis en del av den för dylika fastigheter gällande särskilda lagstiftningen att spela en ej oviktig roll.

Genom vattenlagen av den 28 juni 1918, som trädde i kraft den 1 januari 1919, inträdde en omgestaltning av rättsförhållandena på ifrågavarande område, som blev särskilt betydelsefull för utnyttjandet av vattnet såsom kraftkälla. På grund av de betydligt ökade möjligheterna i sådant avseende har efter lagens ikraftträdande kraftverksbyggandet skjutit stark fart och en mångfald kraftverk, därav åtskilliga av betydande storlek, hava kommit till utförande.

Kännedomen om de före vattenlagens tillkomst gällande rättsreglerna med hänsyn till vattnets utnyttjande såsom kraftkälla torde icke äga någon större betydelse för bedömandet av det sätt, varpå bestämmelserna angående taxering av vattenfallsfastighet böra utformas. Det kan så mycket mindre vara händelsen som den vattenkraft, som utbyggs i enlighet med vattenlagens stadganden, representerar den ojämförligt största och betydelsefullaste delen av landets utbyggda vattenkraft. Det blir därför vid utredningsarbetets fortgång i huvudsak vattenlagens bestämmelser som komma att citeras, i de fall att kännedom om de civilrättsliga reglerna på vattenrättens område har betydelse för bedömandet av uppkomna spörsmål rörande fastighetstaxeringen. Då emellertid vissa genom vattenlagen införda nyheter på den svenska vattenrättens område, vilka äro av grundväsentlig betydelse, göra sig gällande jämväl vid fastighetstaxeringen, kan vara anledning att i sådant avseende göra några korta erinringar.

Sålunda kan enligt vattenlagen i motsats mot vad tidigare varit fallet en delägare i ett vattenfall berättigas att tillgodogöra sig annans del i fallet eller ock delägare i ett samfällt strömfall få rätt att tillösa sig fallet (2: 5, 6 och 7). Vad beträffar rätten att tillgodogöra sig annans del i ett vattenfall är därvidlag, formellt sett, visserligen ej fråga om äganderättsövergång, men rätten till tillgodogörandet kommer dock att för framtiden vara förenad med en viss fastighet, tillhörig den som har för avsikt att utbygga vattenfallet och benämnd strömfallsfastigheten (11: 62 mom. 2). Klart är alltså, att vid taxering av en vattenfallsfastighet såväl egen som annan tillhörig vattenkraft, som i vattenfallet tillgodogöres, medräknas vid bestämmandet av taxeringsenhetens omfattning.

Vidare kan, på sätt under kapitelrubrikerna V Ersättningskraft och VI Beskattningsort närmare utvecklas, genom vattendomstolens beslut dels beskattningen av ett kraftverk genom åläggandet att leverera kraft i ersättning för annan tillhörig vattenkraft, som kraftverksbyggaren fått tillåtelse tillgodogöra sig, delvis överflyttas till ersättningstagarens fastighet dels ock beskattningsorten för ett vattenfall förändras. I sistnämnda båda hänseenden är att märka, att vad ersättningskraften beträffar ett i fråga om dylik kraft träffat avtal, som ej fastställts av vattendomstol, är utan betydelse för fastighetstaxeringen¹ samt att, i den mån före vattenlagens tillkomst sådana förändringar kan hava genomförts i fråga om de naturliga vattenförhållandena, att kraften kommit att uttagas å en annan fastighet än den där den ursprungligen funnits, en sådan faktisk förändring av naturförhållandena sannolikt icke kan få någon betydelse med avseende å beskattningsorten.

§ 5. Uppgifter belysande vattenfallsfastigheters betydelse såsom fastighetstaxeringsobjekt.

Enligt av svenska vattenkraftföreningen uppgjord statistik angående kapitalinvesteringarna i vattenkraftverk i Sverige, vilken ställts till de sakkunnigas förfogande, hava under åren 1901—1948 följande belopp i miljoner kronor investerats i dylika kraftverk.

1901—10	.....	68
1911—20	.....	228
1921—30	.....	151
1931—40	.....	200
1940—48	.....	492

Summa milj. kr. 1 139

Såsom en kommentar till denna statistik må framhållas följande. De angivna investeringsbeloppen äro av approximativ karaktär och det belopp, varmed investeringarna under 1948 ingå i det för 1940—48 angivna belopp

¹ Se R. Å. 1933, not. Fl. 5—8 (i här avsedda mål hade, ehuru notiserna därom ej lämna upplysning, rätten till ersättningskraft ej varit grundad å vattenlagen).

pet, är givetvis endast beräknat. Vidare hava vid statistikens uppgörande hänsyn ej tagits till anläggningar med ett effektbelopp understigande 75 kW, varjämte de kostnadsbelopp, som nedlagts å ledningsnät av olika slag samt å uppförandet av transformatorstationer, som ej äro belägna å kraftverksområdet, ej medräknats.

Till de i vattenkraftverk gjorda investeringarna böra ytterligare läggas de i regleringsföretag investerade beloppen. För tiden före år 1939 föreligga härutinnan inga uppgifter. För tiden därefter har emellertid svenska vattenkraftföreningen lämnat vissa approximativa uppgifter rörande samtliga kapitalinvesteringar i regleringsföretag. Härvid är emellertid att märka, att någon uppdelning å särskilda år av ifrågavarande investeringar ej kunnat göras. De sålunda lämnade uppgifterna innebära, att för tiden från och med 1939 verkställda investeringar i slutförda företag uppgå till 48 miljoner kronor samt att investeringar i pågående men ännu ej slutförda företag belöpa sig till ytterligare omkring 10 miljoner kronor.

Utöver vad nu anförts är att taga i betraktande att även naturvärdena av dels den för närvarande utbyggda vattenkraften, för vilken något värde ej beräknats i statistiken, dels ock den ännu ej utbyggda vattenkraften representera stora belopp, som måste uppskattas till flera hundra miljoner kronor. Det är alltså klart, att mycket betydande värden ligga i de fastighetsobjekt, som vattenfallsfastigheter utgöra. Vidare visa de lämnade sifferuppgifterna, att vattenkraftens ianspråkstagande för kraftproduktion på senare tid försiggått i ett ständigt ökat tempo samt att förty nya stora värdeobjekt av vattenfallsfastighets natur kunna förväntas tillkomma inom en jämförelsevis näraliggande framtid.

Under angivna förhållanden har vikten av att söka åstadkomma en så riktig taxering som möjligt av ifrågavarande fastighetsobjekt i hög grad ökat. Det gäller alltså att söka finna en linje för taxeringen av dessa objekt, som å ena sidan giver kommunerna den fastighetsskatt för desamma, som kan anses överensstämma med de i kommunalskattelagen angivna grunderna för fastighetsbeskattningen, och å andra sidan ej ställer de skattskyldiga i en i bevisningsavseende svårbemästrad ställning, om taxeringen blivit för högt bestämd.

§ 6. Ordningen för utredningsarbetets bedrivande.

På sätt framgår av redogörelsen för grunddragen av 1932 års lagstiftning tillämpades vid genomförandet av den nya ordningen för taxering av vattenfallsfastighet den tidigare här ovan omnämnda gruppindelningen för dylik fastighet nämligen: *outbyggt vattenfall, kraftverk, kvarnar, sågar och liknande smärre anläggningar* samt *regleringsdammar*. Den undersökning angående behovet av en revision av gällande bestämmelser på ifrågavarande område som nu företagits visa, att denna indelning av vattenfallsfastighet kan i huvudsak bibehållas. På grund emellertid av den ganska genomgri-

pande förändring av det nu rådande sättet för värdeberäkningen, vad angår en tilltänkt eller genomförd vattenreglering, har åt denna fråga ägnats ett särskilt kapitel, betecknat IV och benämnt »Värdet av möjlighet till årsreglering ävensom värdet av genomförd sådan reglering», i vilket kapitel jämväl taxeringen av regleringsdammar får sin behandling. På sätt tidigare (s. 16) anmärkts i fråga om vissa å jordbruksfastighet belägna smärre anläggningar, såsom kvarnar och sågar, komma därjämte dylika anläggningar över huvud taget, enär några större värderingssvårigheter beträffande dem icke anses föreligga, icke att bliva föremål för någon mera ingående behandling från de sakkunnigas sida.

Till de kapitel (II—IV) rörande outbyggt vattenfall, kraftverk och regleringsförhållandena, som sålunda bilda grundstommen i redogörelsen för utredningsarbetet, ansluta sig särskilda kapitel (V—IX) rörande ersättningskraft, beskattningsort, taxeringsförordningen, tabellsammanställningen samt deklarationsformulären.

Kap. II. Outbyggt vattenfall.

§ 1. Gällande metod för taxeringen bör bibehållas.

Punkt 3 anv. till 9 § kommunalskattelagen börjar med konstaterandet, att taxering av vattenfall med tillhörande byggnader endast undantagsvis syntes kunna ske med ledning av faktiskt erlagda köpeskillingar. Omedelbart där- efter följa bestämmelserna om outbyggt vattenfall, vilka lyda sålunda:

»*Outbyggt vattenfall* uppskattas till värdet på normal lågvatteneffekt enligt för orten gällande pris på vattenkraft, under hänsynstagande till den tid, som beräknas förflyta, tills fallet blir utbyggt, möjligheter till korttidsreglering av vattenföringen vid fallet, förhållanden som inverka på kostnaderna för fallets utbyg- gande såsom fallhöjd, fallets långsträckthet och grundförhållanden, avstånd från järnvägsstation och huvudsaklig kraftavsättningsort, kostnader för andel i regle- ringsdamm m. m. (fallvärde).

Normal lågvatteneffekt beräknas vare sig vattendraget är reglerat eller ej efter den faktiska bruttofallhöjden vid normalt lågvattenstånd och den faktiska nor- mala lågvattenmängden (jfr vattenlagen 14 kap. 1 §). Vattenmängd, som vid nor- mal lågvattenföring måste avstå till samfärdsel och andra behov, medräknas ej.

Outbyggt vattenfall, som ej kan tillgodogöras tillsammans med annat vatten- fall, kan anses sakna självständigt värde, om dess fallhöjd understiger en meter. Vat- tenfall, som ej kan förväntas bliva utbyggt inom överskådlig framtid, kan jämväl anses sakna särskilt värde.»

Någon anledning att tänka sig en värdesättning av ett vattenfall efter annan metod — då värdesättningen som regel ej kan ske efter de allmänna värderingsgrunderna — än med stöd av dess krafttillgång och visst pris per en för sådan krafttillgång utmärkande effektenhet lär icke finnas. Den nu gällande metoden för taxering av outbyggt vattenfall bör därför bibe- hållas.

§ 2. För taxeringsmetodens utformning betydelsefulla faktorer.

A. Vattenföring.

I. Historik.

I 1932 års förslag anges såsom motiv för att låta den normala lågvattenmängden ligga till grund för krafttillgångens beräkning följande (prop. 1932: 220 s. 85—86).

»Vattenmängden har vid fallvärdering i regel angivits med 9-månaders varaktighet, men undantagsvis hava åtskilliga andra begrepp hävdats. Att så skett beror på vattenfallskommitténs ståndpunkttagande 1903, då densamma hade att välja mellan riksdagens medelvattenmängd och kommitténs lågvattenmängd. Någon övertygande motivering framfördes icke, och den vedertagna 9-månadersvattenmängden har också med fog kritiserats under taxeringen. Begreppet i fråga är sålunda rätt svåruppfattat, och dess fastställande kräver en betydlig statistisk bearbetning. Ett skäl för dess bibehållande vore naturligtvis, om densamma ungefär motsvarade utbyggnadsvattenmängden (turbinernas vattenförbrukning) eller stode i något regelbundet förhållande till densamma. Detta har emellertid under den moderna, snart 40-åriga vattenkraftutvecklingen ytterst sällan inträffat.

Den nya vattenlagen, som började tillämpas 1 januari 1919 och som sålunda i snart 13 år verkat normaliserande på vattendragsekonomin, hänför sig snart sagt genomgående till den normala lågvattenmängden (VL 1 kap. 5 §, 2 kap. 10 §, 4 kap. 1—3, 5, 8—9 §§, 11 kap. 95 § och 14 kap. 1 § m. fl.). Betydelsen av denna vattenföring förstås av alla och densamma är lätt åtkomlig ur räknepunkt. Alla skäl tala sålunda för dess godkännande även inom skattelagstiftningen. Mot detta kan invändas, att allmänheten vid kraftvärdering vant sig vid 9-månadersbegreppet, varför möjligen en felaktig ekonomisk uppskattning skulle kunna bli följden av en övergång från det ena till det andra vattenmängdsbegreppet. Framhållas må emellertid, att värdet å vattenkraften är så omstritt och litet utrett, att man över huvud ännu ej har någon klar ståndpunkt i denna fråga. Härtill kommer, att tillräckligt hydrografiskt material finnes för bedömande av den förändring av kraftpriset, som bör ske i samband med lågvattenbegreppets införande.»

Vattenfallsstyrelsen och svenska vattenkraftföreningen voro emellertid i denna fråga av annan mening. Vattenfallsstyrelsen anförde (s. 100).

»Smedberg har till grund för värderingen av vattenfall lagt normal lågvatteneffekt, beräknad efter bruttofallhöjden vid normalt lågvattenstånd och normal lågvattenmängd. Vid köp av vattenfall har hittills så gott som undantagslöst beräkningen av fallets värde skett med utgångspunkt från 9-månaders vattenmängd, och man torde nog få antaga, att vattenfallsköpen fortfarande komma att baseras på 9-månaders vattenmängd eller snarare sådan av 75 procent varaktighet. Smedberg har icke framfört några fördelar, som övertygat vattenfallsstyrelsen, att den av honom föreslagna metoden skulle vara att föredraga framför hittills tillämpad praxis. Den omständigheten, att metoden skulle ansluta sig till vattenlagen, torde icke böra vara avgörande.

Vattenfallsstyrelsen får alltså föreslå, att grunden för värdering av vattenfall skall vara bruttofallhöjden vid normal medelvattenyta och vattenmängden med 75 procent varaktighet under längsta tillämpliga observationsperiod.»

Svenska vattenkraftföreningen yttrade (s. 100—101).

»Vattenkraftföreningen ställer sig tveksam till tanken att taga lågvatteneffekten till utgångspunkt i stället för som hittills allmänt brukats niomånaderseffekten. Detta skulle medföra, att hittills kända eller uppskattade pris per hästkraft eller kilowatt icke kunna utan omräkning tillämpas. Taxeringsmyndigheterna torde få svårt att verkställa dylik omräkning. Eventuellt torde en anvisning om efter vilka grunder en dylik omräkning bör ske kunna införas i anvisningarna.»

Vederbörande departementschef tillstyrkte emellertid 1932 års förslag och anförde bland annat (s. 102).

»Jag vill i denna punkt ansluta mig till det i utkastet framlagda förslaget att följa vattenlagens nu under en längre tid av vattendomstolarna prövade uppskattningsgrund. Denna förutsätter ett annat och högre pris per hästkraft än den eljest vanligast förekommande beräkningen enligt »niomånaderseffekten», men en omräkning lär utan svårighet kunna företagas, och jag förutsätter — — —, att material för bedömande av denna fråga liksom av andra på taxeringen inverkande spörsmål skall ställas till beskattningsnämndernas förfogande. Att fastställande av lågvattenmängden i praktiken erbjuder mindre svårigheter än bestämmande av niomånadersvattenmängden, vilken kräver viss statistisk beräkning, torde vara uppenbart.»

Frågan om lågvatteneffekten såsom norm vid taxering av vattenfallsfastighet uppkom ånyo i samband med en inom finansdepartementet år 1937 verkställd utredning om ändring i bland annat reglerna för taxering av dylik fastighet, att tillämpas vid 1938 års allmänna fastighetstaxering. Över denna utredning, som framlades i en promemoria med förslag till vissa ändringar i kommunalskattelagen, hördes, jämte andra, svenska vattenkraftföreningen, som i berörda fråga yttrade följande (prop. 1937: 281 s. 57).

»I detta sammanhang vill föreningen under återopande av sin skrivelse den 10 mars 1932 — — — ånyo anförda betänkligheter mot att värdet av ett vattenfall skall beräknas efter normala lågvatteneffekten. Anledningen till att denna effekt på sin tid valdes som norm vid taxeringen i stället för den sedan länge vid köp av vattenfall m. m. tillämpade beräkningen på basis av vattenmängden med i medeltal nio månaders varaktighet per år var dels att den normala lågvattenmängden och lågvatteneffekten spela stor roll i vattenlagen, dels att lågvattenmängden ansågs representera ett enklare och mera lättförståeligt statistiskt begrepp än niomånadersvattenmängden. Värdering efter lågvattenmängden har emellertid enligt föreningens uppfattning ett par olägenheter. I reglerade (säsong- och korttidsreglerade) vattendrag är den beroende av ovanförliggande kraftverks minskade vattenförbrukning under nätter, helgdagar och semestertid och blir därigenom ett mera obestämt begrepp än niomånadersvattenföringen, som är mindre beroende av tillfälliga avvikelser av antytt slag. En bokstavstolkning av vattenlagens lågvattendefinition utesluter icke, att ett korttidsreglerat vattendrag, där vattenföringen åminstone en gång varje år nattetid nedgår till 0, skulle kunna påstås ha en normal lågvattenmängd av 0 m³/s. Det kan anföras, att statens meteorologisk-hydrografiska anstalt för dylika korttidsreglerade vattendrag ej längre angiver normala lågvattenmängden utan har övergått till att angiva vattenmängden med 95 % varaktighet. Utan tvivel torde de deklarerande och taxeringsmyndigheterna i flertalet fall ha lika svårt att angiva naturliga lågvattenmängden som niomånadersvattenmängden. I bägge fallen måste man nämligen anlita tillgängliga uppslagsböcker, exempelvis 'Sveriges utbyggda vattenkraft 1930', där bägge vattenmängderna finnas angivna, eller ock konsultera statens meteorologisk-hydrogra-

fiska anstalt. Den allvarligaste olägenheten med normala lågvattenmängden är emellertid att den icke ger något riktigt uttryck för fallets värde. Av två lika vattenfall med samma normala lågvattenmängd har nämligen fallet i det sjöfattigare eller nederbördsrikare området, som således har större medelvattenmängd, ett högre värde. Hade fallen däremot haft samma niomånadersmängd, skulle värdet hava varit praktiskt taget lika. Man kan nämligen vid normal relation mellan värdet av kraft med olika varaktighet utgå från att värdet av kraftbristen under årets tre vattenfattigaste månader, om utbyggnadsstorleken icke är alltför extrem, i stort sett motsvarar värdet av kraftöverskottet under övriga nio månader, varvid brist resp. överskott räknas från niomånaderseffekten. Av anförda skäl vill föreringen förorda, att niomånaderseffekten skall vara avgörande för taxeringen. Man måste självfallet samtidigt härmed sänka kraftens enhetsvärde.»

Den sålunda gjorda framställningen föranledde emellertid ingen ändring i gällande bestämmelser om lågvatteneffekten såsom taxeringsnorm. Då *vederbörande departementschef* behandlade omförmälda promemoria och de däröver avgivna yttrandena, avstyrkte han ifrågavarande ändringsförslag under motivering, att det vore önskvärt, att ej utan mycket starka skäl mera väsentliga ändringar dåmera vidtoges i en värderingsmetod, som vore under utveckling och som i det stora hela visat sig motsvara på densamma ställda förväntningar.

II) *Lågvattenföringen är ej numera en tillfredsställande taxeringsnorm.*

Det torde icke råda något tvivel därom att, då man vid genomförandet av 1932 års lagstiftning bestämde sig för normala lågvattenföringen såsom norm för värdesättningen av vattenfallsfastighet, man var fullt på det klara med, att denna vattenföring icke var ett uttryck för värdet av fallets *hela* vattenkraft. Det är ju också självfallet, att så ej kan vara händelsen. I ett vattendrag med mycket jämn naturlig avrinning, såsom t. ex. Götaälv, kan visserligen den normala lågvattenföringen vara så hög, att det motsvarande kraftbeloppet representerar i det närmaste hela krafttillgången. I ett vattendrag åter med mycket variabel avrinning kan den normala lågvattenföringen nedgå till ett så ringa värde, att det däremot svarande kraftbeloppet endast kommer att representera en del av hela krafttillgången. Att man det oaktat valde den normala lågvattenmängden såsom taxeringsnorm berodde, som också av förarbetena till lagstiftningen framgår, huvudsakligen på två omständigheter. Dels kom man därigenom i samklang med vattenlagens bestämmelser om lågvattenföringen såsom grund för åtskilliga i den lagen föreskrivna beräkningar och dels var lågvattenföringen ett lättförståeligt och av räkneoperationer mera oberoende begrepp.

Vad beträffar överensstämmelsen med vattenlagen, torde emellertid betydelsen härav kommit att bliva av mera formell än reell natur. Den förhoppning man hyste, att vid vattendomstol träffade, på lågvattenföringen grundade avgöranden skulle kunna komma till nytta jämväl vid taxeringen av vattenfallsfastighet och vice versa har visat sig i allmänhet icke kunna infrias.

Beträffande åter det förhållandet att lågvattenföringen skulle vara ett lättförståeligt och lättillgängligt begrepp, har utvecklingen i fråga om våra vattentillgångars tillgodogörande medfört, att — även om det fortfarande är lätt att uppfatta detta begrepps innebörd — lågvattenföringen dock ej längre är så lätt att i varje förekommande fall på ett tillfredsställande sätt konstatera. Efter det att 1932 års lagstiftning tillkommit, hava nämligen årsvecko- och dygnsregleringar i mycket stor utsträckning genomförts i vårt land, och denna utveckling kommer säkerligen att fortgå i raskt tempo. Till följd av årsregleringar har den normala lågvattenföringen i ett flertal, däribland våra viktigaste, vattendrag ändrats och kommer ytterligare att undan för undan ändras och kan med hänsyn till det varierande sätt, på vilket regleringarna skötas, ej få samma betydelse som lågvattenmängden, mätt i ett oreglerat vattendrag.

Vad särskilt säsong- och korttidsreglerade vattendrag beträffar är lågvattenbestämningen i dessa behäftad med en osäkerhet, som hänför sig till det förhållandet att, på sätt svenska vattenkraftföreningen påpekar, lågvattenföringen i sådana vattendrag är beroende av ovanför liggande kraftverks minskade vattenförbrukning under nätter, helgdagar och semestertid.

Då alltså de skäl, som tidigare talade för att välja lågvattenföringen såsom taxeringsnorm, numera väsentligt förlorat i värde, ökar givetvis styrkan av det skäl, som enligt vad ovan anförts kan åberopas mot denna vattenföring såsom värderingsgrund, nämligen att lågvattenföringen för vattendragen med deras i allmänhet mycket växlande vattenföringar icke utgör ett entydigt uttryck för ett vattenfalls hela vattenkraft.

III) *Undersökning av andra vattenföringars lämplighet i förevarande avseende.*

De sakkunniga hava därför undersökt, om ej någon annan vattenföring bör väljas såsom taxeringsnorm. De vattenföringar, som — förutom normala lågvattenmängden (MLQ) — i sådant avseende kunna komma i fråga, äro medelvattenföringen (MQ) samt vattenföringar med 50 % respektive 75 % varaktighet.

Undersökas sålunda dessa vattenföringar med hänsyn till deras lämplighet som taxeringsnorm, kan vad angår medelvattenföringen sägas, att den är både lättförståelig och lätt att få tillgång till. Såsom redan benämningen angiver utgör den medeltalet för ett större antal år av den för varje dygn rådande vattenföringen. Onekligen ger denna vattenföring ett något bättre uttryck för den vattenkraft, som i sin helhet är att hämta ur ett vattenfall än lågvattenföringen. Även här äro emellertid på grund av de stora årstidsvariationerna i avrinningen, som kan förekomma för vissa vattendrag, medelvattenföringen ej något gott uttryck för vattenkrafttillgången.

Vad så beträffar 50 % och 75 % vattenföringarna torde helt allmänt om dem kunna sägas, att de giva ett bättre begrepp om ett vattenfalls hela vattenkraft än såväl normala lågvattenföringen som medelvattenföringen. Tillika torde de förstnämnda vattenföringarna vad angår inverkan av korttids-

reglering vara mindre beroende av denna än lågvattenföringen. För medelvattenföringens bestämmande saknar ju reglering varje betydelse.

För att få ett mera verklighetsbetonat underlag för fortsatta undersökningar i denna fråga hava de sakkunniga från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut införskaffat en i tabellform uppställd utredning angående den specifika naturliga avrinningen i liter per sekund och kvadratkilometer ($l/s/km^2$) för 70 stationer inom 37 flodområden, gällande de här ifrågavarande fyra vattenföringarna.

I ändamål att få en bättre överblick över det införskaffade materialet har detsamma överförs i grafisk form, varvid i första hand konstaterats, att någon fast relation icke råder mellan normala lågvattenföringen och övriga karakteristiska vattenföringar. Detta är också helt naturligt med hänsyn till vattendragens växlande karaktär i hydrologiskt hänseende. De enskilda värdena visa i förhållande till normala lågvattenföringen stor spridning, men följande medelrelationstal torde dock kunna angivas:

MQ	5,6	gångr	MLQ
50%Q	3,0	»	»
75%Q	1,6	»	»
MLQ	1,0	»	»

IV) 75 % vattenföringen bör väljas.

Såsom ett resultat av de verkställda undersökningarna kan såsom en framträdande fördel hos de med 50 % och 75 % betecknade vattenföringarna konstateras, att de giva ett avsevärt bättre uttryck för ett vattenfalls hela vattenkraft än såväl lågvatten- som medelvattenföringarna och att 75 % vattenföringen i det avseendet är överlägsen. Tillika framgår, att 75 % vattenföringen i de undersökta fallen genomsnittligt står betydligt närmare lågvattenföringen, som är den för närvarande gällande taxeringsnormen, än 50 % vattenföringen. Medeltalet av vattenföringar med 75 % varaktighet utgör nämligen blott 1,6 gånger lågvattenföringen, under det att vattenföringen med 50 % varaktighet är tre gånger så stor som lågvattenföringen. Härtill kommer att, om man räknar effekten i turbinhästkrafter vid 75 % verkningsgrad i stället för i naturhästkrafter — varom hemställan göres här nedan under C — blir turbineffekten med 75 % varaktighet allenast 1,2 gånger lågvatteneffekten i naturhästkrafter. Det är givetvis en stor fördel, om man som taxeringsnorm kan välja en vattenföring, som både giver ett bättre uttryck för ett vattenfalls hela vattenkraft och tillika ej i alltför hög grad avviker från nu gällande taxeringsnorm. De tal, som komma att fastställas såsom normala fallvärden, bliva mera representativa samtidigt som justeringen av dessa tal med hänsyn till den förändrade taxeringsnormen ej behöver bliva alltför stor. Tillika bör det förhållandet ej lämnas obeaktat att, på sätt i tidigare refererade yttranden framhållits, vid köp och försäljning av vattenfall eller eljest då det varit fråga om att i affärs- och fackmannakretsar bedöma ett vattenfalls vattenkraft detta skett och i allmänhet sker med utgångspunkt från turbineffekten vid 75 % vattenföring.

På sålunda anförda skäl hava de sakkunniga stannat för att vid vattenfallsfastighets taxering utgå från vattenföringen med 75 % varaktighet.

V) *Vattenföring och vattenreglering samt därmed sammanhängande värdeuppskattningar.*

Vad så angår frågan, huruvida effekten skall beräknas vid oreglerad vattenföring eller, därest vattenföringen genom tillkomsten av ett reglerbart vattenmagasin blivit förändrad, efter denna förändrade vattenföring, är till en början att konstatera, att enligt vad för närvarande gäller lågvatteneffekten beräknas efter förhållandena sådana de faktiskt föreligga, i författnings-texten uttryckt på så sätt, att vid denna beräkning hänsyn tages till »den faktiska normala lågvattenmängden».

Även denna bestämmelse, varigenom effekten beräknas på grundval av den vattenföring, som uppstår, då årsreglering av vattenföringen i ett vattendrag genomföres, föreslås förändrad därhän, att effekten beräknas utan avseende å sådan reglering eller, såsom det i författningsförslaget heter, på grundval av oreglerad 75 % vattenföring. Emellertid har detta till följd, att värdet av möjlighet till årsreglering eller av genomförd sådan reglering måste särskilt för sig uppskattas. Denna uppskattning föreslås skola ske med tillhjälp av en för ändamålet utarbetad metod, för vars beskaffenhet och funktion närmare redogöres här nedan i kap. IV, som avhandlar berörda ämne. Att detta ämne sålunda fått en mera fristående behandling, beror därpå att *dels* är sättet för beskattning över huvud taget av de värden årsregleringar av vattenavrinningen representera en synnerligen svårlöst fråga, vid vilkens behandling teoretiska och praktiska synpunkter av olika slag göra sig gällande, *dels* ock har lösningen av detta problem, sådan de sakkunniga tänkt sig den, givits den utformningen, att reglerna för taxering av kraftverk komma att i huvudsak tillämpas å jämväl anläggningar för årsreglering av vattenavrinningen, till följd varav undersökningen rörande dessa regleringsförhållandens inverkan vid fastighetstaxeringen ej kunnat slutföras, förrän frågan om värdering av kraftverk under kap. III behandlats.

I avseende å såväl motiven att såsom utgångspunkt för effektens beräkning välja den oreglerade vattenföringen med 75 % varaktighet som det sätt, varpå värdet av möjlig eller genomförd årsreglering föreslås skola tagas till beskattning, hänvisas alltså till innehållet i berörda kapitel IV. För det outhygda vattenfallets del bör dock här följande meddelas angående resultaten av de sakkunnigas undersökningar i ämnet.

Enligt förslaget förordas sålunda, att för respektive vattenfall såsom ett på grund av regleringsförhållandena föranlett tillägg till det med stöd av oreglerad 75 % vattenföring framräknade värdet å vattenfallet lägges allenast ett på vattenfallet belöpande naturvärde av reglering. Detta innebär, att av totalvärdet av en reglering, som kommit till utförande, på respektive vattenfall ej faller någon del av det värde, som motsvaras av de å regleringen nedlagda anläggningskostnaderna. Vidare skall enligt förslaget ifråga-

varande tillägg till det värde, som grundar sig på effekten vid oreglerad 75 % vattenföring, ske i form av en *beräknad* effektökning.

Vad så slutligen angår frågan om ett hänsynstagande till värdet av möjligheter till korttidsreglering giva redan nu gällande bestämmelser anvisning om att så bör ske. I kommentar till den till allmänna fastighetstaxeringen 1945 utarbetade tabellsammanställningen utvecklas denna tanke närmare så, att en förhöjning av fallvärdet med högst 15 % av sådan anledning bör göras. Emellertid kan — såsom framgår av den såsom bilaga A vid detta betänkande fogade promemorian av en av de sakkunniga, vattenrättsingenjören Hartzell — denna maximering i vissa fall föranleda en oriktig värdebedömning, något varpå uppmärksamheten torde böra fästas vid utarbetandet av tabellsammanställningen till nästa allmänna fastighetstaxering. I övrigt gäller jämväl beträffande korttidsregleringar, att förhöjningen föreslås skola ske i form av en *beräknad* effektökning.

Till följd av vad nu anförts angående regleringsförhållandenas inverkan å effektbestämningen kan densamma komma att omfatta *dels* den naturliga på oreglerad 75 % vattenföring grundade effekten *dels* ock en med hänsyn till förhållandena i fråga om årsreglering eller korttidsreglering beräknad effekt. Detta sammanlagda effektelopp har i den föreslagna lagtexten angivits såsom en för taxeringen »bestämmande effekt».

B. Fallhöjd.

Den hittills i anvisningarna förekommande bestämmelsen om fallhöjdens beräkning efter den faktiska bruttofallhöjden vid normalt lågvattenstånd och den faktiska normala lågvattenmängden måste givetvis också ändras, enär de sakkunnigas förslag åsyftar bestämmandet av en annan vattenföring. Att emellertid räkna med fallhöjden vid 75 % vattenföring — i överensstämmelse med vad som för närvarande gäller i fråga om lågvatteneffektens bestämmande — är ogörligt. Vattenföring med 75 % varaktighet är nämligen ett statistiskt begrepp, som gör att fallhöjdens anknytning till denna vattenföring medför tidsödande undersökningar, varjämte officiell uppgift om denna fallhöjd i regel icke står att erhålla. Däremot torde i de allra flesta fall vederbörande vattenfallsägare äga god kännedom om hur vattendragets profil gestaltar sig vid medelvattenföring. Enklast synes därför vara att vid effektens beräkning utgå från fallhöjden vid medelvattenföring. Då det här är fråga om ett utbyggt vattenfall, kan det förefalla onödigt att särskilt angiva, att bruttofallhöjden avses. Begreppet nettofallhöjd kan nämligen blott förekomma vid ett utbyggt vattenfall och betecknar då den fallhöjd, som efter avdrag av fallförluster i till- och avlopp faktiskt utnyttjas i kraftverket. Beträffande ett utbyggt vattenfall ligger det emellertid nära till hands att vid fallvärdets beräkning utgå från nettofallhöjden, oaktat i fråga om ett sådant vattenfall själva vattenfallet skall uppskattas som om det vore utbyggt och nettofallhöjden i det sammanhanget således icke har något intresse. Av praktiska skäl torde därför brut-

tofallhöjden angivas såsom fallhöjdsbeteckning. Det bör tillika framhållas, att fallhöjden skall beräknas med inräknande av varje fallsträcka, som vid en utbyggnad av vattenfallet ekonomiskt och tekniskt sett lämpligen bör dit hänföras (se vidare härom kap. III s. 55).

C. Turbinhästkraften måttenhet å vattenkraftseffekten.

De nu gällande anvisningarna till 9 § kommunalskattelagen innehålla ingen bestämmelse om den måttenhet å lågvatteneffekten, efter vilken värderingen bör ske. Denna effekt kunde därför tänkas angiven i natur- eller turbinhästkrafter, elektriska hästkrafter eller kilowatt. Emellertid synes lagstiftaren hava räknat med att den primära måttenheten, naturhästkraften, vore den som i första hand borde angivas. Detta framgår av det till fastighetsdeklarationen hörande formulär c, som endast upptager denna måttenhet för värdering av vattenfallet såsom outbyggt, ävensom av vad som i de till de allmänna fastighetstaxeringarna fr. o. m. 1933 utgivna tabellsammanställningarna i detta ämne uttalas.

Vid ett övervägande av frågan, vilken måttenhet å effekten som numera bör bestämmas, är det uppenbart att härvidlag ej gärna kan bli fråga om andra måttenheter än antingen naturhästkrafter eller turbinhästkrafter. Av dessa är naturhästkraften den primära måttenheten och har på grund därav ävensom därigenom att den hittills varit den officiellt antagna ett visst krav på beaktande. Emellertid gäller vad turbinhästkraften angår, på sätt här ovan i principuttalandet angående vattenföringen anföres (s. 35), att man genom att omvandla naturhästkrafter till turbinhästkrafter kan göra övergången från lågvatteneffekt till effekten vid 75 % vattenföring mjukare och dessutom erhålla en mera direkt anknytning till förhållandena vid köp och försäljning av outbyggt vattenfall, enär vid dylika transaktioner priset i allmänhet beräknas efter turbineffekten vid 75 % vattenföring.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter synes det lämpligt att i samband med övergången till 75 % vattenföring såsom värderingsnorm jämväl övergå från naturhästkraft till turbinhästkraft såsom måttenhet för vattenkraftens effekt.

Om man således bestämmer sig härför, synes det också lämpligt att, för undanröjande av all tvekan på denna punkt och för att tillgodose enhetligheten, även i anvisningarna till kommunalskattelagen turbinhästkraften angives såsom måttenhet.

Ehuru verkningsgraden å en turbin, som tillverkats under senare tider, på grund av den tekniska utvecklingen å området, kan vara betydligt högre än 75 %, föreslås dock denna verkningsgrad, med vilken man sedan gammalt räknat och vid vilken formeln för turbineffekten är mycket enkel, nämligen $10 \times H \times Q$. Att observera är också, att den högre verkningsgraden på grund av vatten- och driftförhållandena icke alltid kan utnyttjas och att ett mycket stort antal, merendels mindre kraftanläggningar äro utrustade med turbiner av äldre årgångar med förhållandevis låg verknings-

grad. Dessutom kan anmärkas, att effekten enligt förslaget hänföres till bruttofallhöjden, under det att verkningsgrader å turbin angivas i förhållande till natureffekten vid nettofallhöjd. En verkningsgrad av 75 % vid omvandling av den mot bruttofallhöjden svarande natureffekten till turbineffekt motsvarar därför en högre verkningsgrad å själva turbin än 75 %.

D. Förfaringssättet vid bestämmandet av turbinhästkraftens värde.

Sedan alltså på sätt här ovan (s. 37) angivits för ett visst vattenfall det antal turbinhästkrafter fastställts, som utgör den för taxeringen bestämmande effekten, beräknas värdet per turbinhästkraft med ledning av det pris på vattenkraften, som kan antagas vara gällande för orten. Till upplysning i sistnämnda avseende torde i tabellsammanställningen till nästa allmänna fastighetstaxering komma att för särskilda flodområden angivas vissa normalvärden. Sättet för deras bestämmande kommer att närmare behandlas i kap. VIII Tabellsammanställningen. Med hänsyn till de för ett visst vattenfall föreliggande särskilda omständigheterna såsom utbyggnadsförhållanden, överföringsavstånd och avsättningsförhållanden jämkas därefter det för vattenfallet tillämpliga normalvärdet uppåt eller nedåt. Denna justering sker efter en skälighetsprövning av de särskilda förhållandenas inverkan. Det sålunda erhållna värdet underkastas slutligen ytterligare justering med hänsyn till den tid, som kan förväntas förflyta innan fallet blir utbyggt. Till ledning för en dylik justering har i tabellsammanställningarna till tidigare allmänna fastighetstaxeringar intagits en för ändamålet lämpad diskonteringsstabell. En sådan tabell torde också komma att intagas i tabellsammanställningen till nästa allmänna fastighetstaxering.

§ 3. Detaljfrågor.

I sammanhang med angivandet av den vattenförling, som bör utgöra taxeringsnorm, torde böra intagas den bestämmelse om avdrag för avståendet av vatten till samfärdsel och andra behov, som nu förekommer i anvisningspunktens tredje stycke och därvid givas följande omformulering. »Vatten, som på grund av förpliktelse, vilken åvilar vederbörande fastighet såsom sådan, måste avstås till samfärdsel och andra behov, medräknas ej i den mån vattenkraftens värde därigenom minskas.» Syftet med omformuleringen är dels att klargöra, att härvidlag ej kan bliva fråga om vatten, vars avstående grundas å ett avtal, vilket ej fastställts av domstol och som ej heller utgör ett servitutsavtal, dels ock att den utsträckning, i vilken ett frånräkande av vattenmängd må ske, gjorts beroende blott av den nedsättning i fallvärdet, som avståendet av vattenmängden medför, och alltså är oberoende av om därigenom vattenförlingen med 75 % varaktighet minskats eller ej.

Vad härefter angår de förhållanden, vilka särskilt böra tagas i betraktande vid fallvärdets uppskattning och som endast utgöra en exemplifikation av vad som i detta avseende kan anses vara av större betydelse, torde följande ändringar i de härutinnan nu gällande bestämmelserna böra genomföras.

Då beräkningen av den tid, som kan förväntas förflyta innan fallet blir utbyggt, är en operation som företages först sedan övriga på fallvärdet inverkan omständigheter blivit beaktade, synes den justeringsposten lämpligen böra omnämnas sist.

Såsom en värdepåverkande faktor angives i de nu gällande bestämmelserna i ämnet även avstånd från järnvägsstation. Då härmed torde åsyftas att få ett uttryck för de högre eller lägre kostnaderna för framforsling vid fallets utbyggande av materiel och personal, som avståndet till järnvägsstation innebär, synes fallets läge i förhållande till järnvägsstation lämpligen böra inordnas under exemplen på de utbyggnadskostnaderna influerande faktorerna. Vidare bör uppmärksammas, att en viss förändring av järnvägens betydelse beträffande transporter numera inträtt, i det att biltrafiken härvidlag kommit att spela en roll jämsides med järnvägstrafiken. På grund härav bör såsom exempel å förhållanden, som inverka på kostnaderna för fallets utbyggande, jämte fallets höjd och långsträckthet samt grundens beskaffenhet, insättas ordet transportkostnader. Slutligen bör det sist i ifrågavarande anvisningspunkt stycket 2 nu förekommande påpekandet av att hänsyn skall tagas jämväl till kostnader för andel i regleringsdamm utgå. På sätt här ovan under § 2 (s. 36) anförts och i kap. IV närmare utvecklas kommer nämligen det värde, som enligt de sakkunnigas förslag på grund av regleringsförhållanden skall beskattas vid respektive vattenfall, ej att inkludera något regleringsdamm motsvarande värde.

Ytterligare kan anmärkas att det enligt ovanstående på ortspriset grundade värdet för vattenfallets effekt utgör ett värde, vilket visserligen beräknats för vattenfallet såsom outbyggt, men dock är beräknat så som om någon tid för fallets utbyggande ej åtginge. Detta framgår därav att, då korrektion göres i normalvärdet med hänsyn till den tid som förväntas förflyta tills fallet blivit utbyggt, här inräknas jämväl den tid, som tages i anspråk för själva utbyggandet.

Bestämmelserna i det nuvarande fjärde stycket av förevarande anvisningspunkt torde böra lämnas oförändrade. Allenast kommer detta stycke enligt förslaget på grund av de tidigare vidtagna ändringarna i anvisningspunkten att upptagas såsom ett femte stycke.

Kap. III. Kraftverk.

§ 1. Metoden för taxeringen.

A. Gällande författningsbestämmelser.

På grund av det de sakkunniga lämnade uppdraget har det ansetts erforderligt att jämväl frågan om metoden för taxering av kraftverk underkastades en förnyad granskning.

De nu gällande i punkt 3 anv. till 9 § kommunalskattelagen intagna bestämmelserna angående taxering av kraftverk äro av följande lydelse:

»Värdet av kraftverk kan uppskattas med utgångspunkt från den avkastning, som med hänsyn till den för anläggningen naturliga kundkretsen bör normalt kunna påräknas från en dylik anläggning, samt normala omkostnader för verkets årliga drift under beaktande av anläggningens påräkneliga varaktighetstid.

Då emellertid tillfredsställande uppgifter för bedömande av de i det föregående angivna förhållandena vanligen ej torde stå till förfogande, bör vid taxering av kraftverk följande värderingsmetod i regel komma till användning.

Vattenfallet såsom sådant uppskattas, såsom om det vore utbyggt och skulle omedelbart utbyggas.

Den mark å land, som tages i anspråk för anläggningen med bostadshus, upptages till skäligt värde (utmålsvärde).

Värdet å i kraftverk ingående byggnader, däri inbegripna fasta maskiner, uppskattas särskilt för byggnadsarbeten, jämväl bostadshus, särskilt för turbinutrustning, särskilt för elektrisk utrustning och särskilt för reservkraftmaskineri med utgångspunkt från den faktiska anskaffningskostnaden, omräknad till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser under hänsynstagande till prisändringar, som ägt rum sedan de tidpunkter, då anskaffning skett, och erforderlig avskrivning (värde å byggnader). Vid uppskattning av avskrivningens storlek beaktas, att för större anläggningar vanligen kan beräknas en längre varaktighetstid än för mindre sådana.»

De sålunda angivna tvenne metoder för taxering av kraftverk, av vilka den ena utgår från normalt påräknelig avkastning och den andra från vattenfallets naturvärde och kostnaderna för dess utbyggande, pläga kallas avkastningsmetoden respektive anläggningskostnadsmetoden.

Då i författningstexten avkastningsmetoden nämnes först, skulle man möjligen därav kunna sluta, att den också är avsedd att i första hand komma till användning. Av den reservation, som med hänsyn till svårigheten att erhålla tillfredsställande uppgifter för metodens begagnande omedelbart därefter göres i fråga om dess användbarhet, synes emellertid framgå, att anledningen till den mera framskjutna ställning avkastningsmetoden erhållit, förnämligast är att söka däri att man velat understryka betydelsen av det allmänna saluvärdet såsom grund för taxeringen. En avkastningsberäkning anses nämligen teoretiskt sett utgöra den bästa normen för en uppskattning av ett kraftverks allmänna saluvärde, då sådan uppskattning ej kan ske på mer direkt väg.

B. Historik.

I 1932 års förslag hade visserligen föreslagits mer detaljerade regler för avkastningsmetodens begagnande, men stor tvekan hade dock uttalats om dess användbarhet över huvud taget. Denna tvekan hade i förslaget fått sitt uttryck i följande uttalande (prop. 1932: 220 s. 84).

»Vid bestämmande av fastighetsvärdet ligger det nära till hands att utgå från fastighetens räntabilitet. Det förekommer emellertid, att rörelsen går med förlust, i synnerhet för bygdekraftverk, tillkomna under krisperioden 1916—1921. — — — En annan och större typ av kraftverk, beträffande vilken det synes bereda svårigheter att åstadkomma en för fastighetsvärderingen lämplig avkastningsberäkning, äro de anläggningar, som utgöra delar av industrier. Här blir frågan om storleken

av vattenfallsfastighetens avkastning ofta närmast en intern bokföringsfråga. Slutligen hava vi den ganska stora gruppen av kraftverksägare, vilka icke i sina deklarationer meddela tillräckliga uppgifter för verkställande av en pålitlig affärsberäkning. De försök, som gjorts att grunda taxeringen på uppgifter om avkastningen, hava i regel misslyckats, då de grundats på för många och osäkra förmodanden. Särskilt antagandena om energiproduktionens storlek och kraftpriset hava därvid visat sig så godtyckliga, att resultatet blivit oriktigt.

Det har därför i praktiken visat sig nödvändigt att vanligen följa en annan, mera schablonartad taxeringsmetod.»

Den metod, som härmed åsyftades, var anläggningskostnadsmetoden, för vilken därefter också redogjordes.

Vattenfallsstyrelsen, som hördes över 1932 års förslag, underkände med skärpa avkastningsmetoden och förordade livligt anläggningskostnadsmetoden. Som den sistnämnda metodens obestridliga fördelar återopades, att den var relativt lätt att tillämpa, att man såvitt byggnaderna anginge rörde sig med kontrollerbara fakta och att de värden som framkomme vore objektiva.

Svenska vattenkraftföreningen intog en diametralt motsatt ståndpunkt. Enligt föreningens åsikt komme man, därest man utginge från den avkastning, som med hänsyn till den för anläggningen naturliga kundkretsen borde normalt kunna påräknas, fram till ett värde, som kunde anses utgöra anläggningens allmänna saluvärde, och således författningsenligt också utgjorde dess taxeringsvärde. Mot anläggningskostnadsmetoden anmärktes bland annat, att det ingalunda vore sällsynt, att ett kraftverks allmänna saluvärde, vilket uppenbarligen måste grundas på framtida avkastningsvärdet, låge under anläggningskostnaderna, även om dessa omräknades till nuvärde. Som exempel härå anfördes, att verket kunde vara anlagt under en kristid, då ett högt pris på kraften därför kunnat betingas. Senare inträffande omständigheter såsom ändrade konjunkturen eller konkurrens med andra kraftkällor kunde hava undanröjt möjligheten att fortfarande erhålla det höga kraftpriset. Anläggningar kunde också hava felberäknats, så att de icke lämnat någon nettobehållning, även om ränta icke räknades på själva fallet. I dylika fall skulle visserligen enligt förslaget själva strömfallet icke åsättas något värde alls, men trots detta skulle ensamt anläggningskostnaderna kunna bli ett för högt taxeringsvärde å kraftverket. Beträffande det praktiska tillvägagångssättet ansåg föreningen, att man borde utgå från verkets normala bruttoavkastning, d. v. s. den normalavkastning, som kunde påräknas, oavsett tillfällig användning av kraften etc., och att taxeringsmyndigheterna, enär kännedom om genomsnittligt gällande kraftpris utan svårighet kunde erhållas, borde kunna utröna en dylik bruttoavkastning med ledning av uppgifter angående kraftverkets leveransförmåga och belägenhet. För att få fram den beräknade nettoavkastningen erfordrades därjämte visserligen uppgift angående anläggningskostnaderna, men uppgift härom vore ändock enligt förslaget erforderlig för utrönande av strömfallets värde, vilket per kraftenhet vore mindre ju högre anläggningskostnaden varit. Det borde således i alla fall vara möjligt för taxeringsmyndigheterna att åsätta kraftverk ett så att säga standardavkastningsvärde.

Kammarrätten har i sitt yttrande över förslaget bestämt avstyrkt införandet i anvisningarna av bestämmelser om en på beräkning av avkastningen av ett kraftverk grundad värdering under framhållande av att i de av kammarrätten handlagda mål, i vilka denna metod varit under diskussion, dess svagheter blivit starkt belysta och att särskilt dess känslighet för minsta rubbning av grundsiffrorna vore särskilt påfallande. Så hade t. ex. en sänkning av ett till 3 öre beräknat kraftpris med $\frac{1}{10}$ öre visat sig tillräcklig för att nedbringa ett taxeringsvärde från 380 000 kronor till jämnt hälften. Kammarrätten hade dock ej velat säga, att icke metoden i fall där möjlighet funnes att erhålla tillförlitligt material att bygga på kunde få prövas.

Vid tillstyrkande av proposition i ämnet, därvid de i förslaget intagna mera detaljerade bestämmelserna för avkastningsmetodens användning utelöstes, yttrade *vederbörande departementschef* bland annat följande (s. 98).

»Det kan emot denna metod (anläggningskostnadsmetoden) anmärkas — och har emot den anmärkts — att den i vissa fall kan befaras leda till mindre riktiga resultat; detta kan sammanhånga exempelvis därmed, att ett utbyggt vattenfall, som det numera ej skulle löna sig att utbygga och som sålunda kan anses i verkligheten vara i sig självt värdelöst, enligt uppskattningsmetoden alltid åsättes något värde. Då det emellertid torde förhålla sig så, att sagda eller liknande förhållanden äro mycket ovanliga och den schablonmässiga metoden i stort sett kan anses verka med tillräcklig noggrannhet, måste den enligt mitt förmenande anses vara av betydande praktiskt värde. Trots svenska vattenkraftföreningens motsatta uppfattning tvekar jag fördenskull ej att förorda det av den sakkunnige i det remitterade utkastet framlagda förslaget rörande denna taxeringsmetods upptagande i lagstiftningen. Förslaget har också i denna del i huvudsak tillstyrkts av alla de hörda myndigheterna. Jag finner kammarrättens påpekande om den starka inverkan, som vid avkastningsberäkningen kan följa av en mycket ringa pris-skillnad, värt särskilt beaktande. En dylik beräkning fordrar uppenbarligen mycket tillförlitliga grunduppgifter. Då det synes mig vara av vikt, att den mera schablonmässiga uppskattningsmetoden utformas å deklarationsformulär, och förutsättningar därför knappast kunna anses föreligga, om ej densamma blivit lagfäst, synes detta vara tillräckligt skäl för ett dylikt lagfästande.

Vattenfallsstyrelsen har ställt sig på alldeles motsatt ståndpunkt mot svenska vattenkraftföreningen och påyrkat, att den nyss antydda s. k. 'anläggningskostnadsmetoden' skulle bli ensam gällande. Kammarrätten har i viss mån yttrat sig i liknande riktning men har dock ej ansett sig kunna förorda, att en avkastningsberäkning skulle vara helt utesluten, ehuru den knappast borde antydas i lagtexten. Då det förefaller mig obestridligt, att en fullt korrekt avkastningsberäkning knappast kan fränkännas vitsord såsom uppskattningsgrund, synes det mig ej överensstämmande med eljest erkända taxeringsnormer att bestrida dess principiella giltighet. Men är detta fallet, så synes det vara av vikt att i lagtexten giva en antydan om dess innebörd för att inskräpa, att fråga är om normal avkastning och normal omkostnad m. m. Då det otvivelaktigt ofta torde vara svårt att i praktiken komma till rätta med dessa värden, visar det, att det merendels torde vara klokt att från början inställa sig på en riktig taxering enligt den andra metoden. Redan ur kontrollsynpunkt torde det vara lämpligt att alltid infordra för tillämpning av denna senare metod erforderliga uppgifter. Vad däremot en uppskattnings med utgående från den påräkneliga avkastningen angår, förefaller det mig, som om den svaga antydan som i det remitterade utkastet lämnats om metodens utformning — bortsett från vad nyss sagts om att hänsyn skall tagas till normala förhållanden — är alltför knapphändig för att kunna tillerkännas något egent-

ligt värde. Det må tillkomma vederbörande att fortfarande som hittills själva verkställa i dylikt avseende erforderliga kalkyler.»

I det vid propositionen fogade förslaget till författningstext återfanns — i enlighet med vad 1932 års förslag härom innehållit — efter omnämmandet av avkastningsmetoden följande passus: »Där tillfredsställande uppgifter för bedömande av de i det föregående angivna förhållandena ej stå till förfogande, må etc.» På *bevillningsutskottets* hemställan blev vid riksdagsbehandlingen denna passus ändrad till den nuvarande lydelsen. »Då emellertid tillfredsställande uppgifter för bedömande av de i det föregående angivna förhållandena vanligen ej torde stå till förfogande, bör etc.» Syftet med denna ändring var, såsom också av motiveringen till bevillningsutskottets utlåtande framgår, att än ytterligare framhäva anläggningskostnadsmetoden såsom huvudmetod.

Den avkastningsmetod, som hittills behandlats och som innebär, att taxeringsvärdet är lika med nuvärdet av de påräkneliga normala framtida nettoavkastningarna, har kallats den strikta avkastningsmetoden. En modifierad form av denna metod, den s. k. förenklade avkastningsmetoden, till vilken civilingenjör Charles Hässler är upphovsman, intogs i den tabellsammanställning, som ställdes till vederbörandes förfogande vid den allmänna fastighetstaxeringen år 1938.

Såvitt av de i kammarrätten avgjorda fastighetstaxeringsmålen framgår, torde sistnämnda förenklade avkastningsmetod ej erhållit någon mera utsträckt användning och synes i varje fall vid målens behandling i kammarrätten kommit i betraktande huvudsakligen såsom kontrollmetod.

När frågan om metoden för kraftverks taxering vid 1937 års riksdag åter kom på tal, synes *svenska vattenkraftföreningen*, som jämväl då fick tillfälle yttra sig i ämnet (prop. 1937: 281 s. 58—59), hava blivit övertygad om att den strikta avkastningsmetoden ställde alltför stora fordringar på taxeringsmyndigheternas tid och tekniska kompetens och vid osakkunnig tillämpning lättare än anläggningskostnadsmetoden kunde giva avsevärt felaktiga resultat. Den ansågs dock hava sitt värde för kontroll och justering av taxeringsvärden, då en ingående värdering behövde göras. Den förenklade avkastningsmetoden åter, som ansågs kunna användas även av icke tekniker, ifrågasattes böra komma i tillämpning i de fall, där anläggningskostnadsmetoden gäve för extrema värden och där samtidigt den strikta avkastningsmetoden vore alltför komplicerad. Det hade därför enligt föreningens uppfattning varit önskvärt, om genom finansdepartementets försorg tabeller kunnat utarbetas över normala kraftvärdet vid kraftstationsväggen. För den strikta avkastningsmetodens tillämpning vore också tabeller över normala årskostnader önskvärda.

Vederbörande departementschef anförde vid behandling av förenämnda ärende bland annat följande (s. 60).

»Det torde vara önskvärt, att ej utan mycket starka skäl mera väsentliga ändringar nu vidtagas i en värderingsmetod, som är under utveckling och som i det

stora hela visat sig motsvara på densamma ställda förväntningar. Svenska vattenkraftföreningen har uttalat sig för att avkastningsmetoden borde erhålla större rum vid nästa allmänna fastighetstaxering än som synes följa av gällande bestämmelser. Jag vill i sådant avseende erinra, att hinder ej möter att enligt gällande bestämmelser verkställa taxering enligt dylik metod, även en mera schabloniserad sådan. För enhetlighetens skull måste dock enligt min mening den hittillsvarande anordningen bibehållas, enligt vilken deklarationsblankett i anslutning till anläggningskostnadsmetoden måste ifyllas även där taxering efter annan metod påyrkas. Jag håller emellertid för sannolikt, att det för en riktig förståelse av anläggningskostnadsmetodens innebörd och för en riktig tillämpning av denna ofta kan vara av värde att ur kontrollsynpunkt beakta de resultat, vartill en följdriktig användning av avkastningsmetoden skulle leda.»

I fråga om det exakta innehållet av den redogörelse för *den förenklade avkastningsmetoden*, som återfinnes i berörda tabellsammanställning, hänvisas till densamma i det skick den förelåg vid 1945 års allmänna fastighetstaxering. Denna förenklade avkastningsmetod innehåller nämligen en hel del tekniska termer och beteckningar och är jämväl av en viss vidlyftighet. Det fullständiga återgivandet av denna metod torde därför icke här behöva ifrågakomma utan synes det vara tillräckligt med en redogörelse för de huvudsakliga momenten i densamma.

Enligt metoden utgår man vid beräkning av kraftens enhetsvärde vad större kraftverk angår från ett normalpris per kilowattimme av 0,65 öre och låter så detta pris variera med kraftverkets storlek, mätt i 9-månaders generatoreffekt (P kW), enligt följande formel $0,65 + \frac{27,5}{\sqrt{P}}$. Priset 0,65 är härlett av särskilda efter undersökningar av vissa kraftpriser framkomna erfarenhetstal. För mindre anläggningar gives en annan formel. Det sålunda framkonstruerade värdet för kilowattimme justeras därefter med vissa efter särskilda beräkningar angivna koefficienter för geografiskt läge, korttidsreglering och samkörning. Detta värde gäller för prima kraft. Värdet av sekundakraften beräknas till 70 % av värdet av primakraften. Genom multiplikation med antalet kilowattimmar av producerbar primakrafts- och sekundakraftsenergi erhålles kraftens totalvärde per år. Detta värde kapitaliseras efter 10 %, motsvarande ränta samt drift- och underhållskostnader, och resultatet antages utgöra hela kapitalvärdet av nyanläggning, varifrån drages markvärdet, d. v. s. värdet av vattenfallet jämte utmålet. Återstoden, som utgör nybyggnadsvärde, nedjusteras genom en avskrivningsprocedur till ett nuvärde.

C. Undersökning av frågan om avkastnings- eller anläggningskostnadsmetoden såsom grundval för taxeringen.

De metoder för taxering av kraftverk, som hittills ansetts möjliga att tillämpa, äro, såsom av det föregående framgår, avkastnings- och anläggningskostnadsmetoderna. För avkastningsmetodens del kan man dessutom tala om dels den strikta och dels den förenklade avkastningsmetoden. Lagstiftningen har givit anläggningskostnadsmetoden en klar och tydlig företrä-

desrätt. Under sådana förhållanden har den förenklade avkastningsmetoden ej blivit särskilt omnämnd i anvisningarna utan förekommer blott i tabellsammanställningen.

Då de sakkunniga nu underkasta förevarande spörsmål en närmare granskning, må till en början framhållas, att det sker under den förutsättningen att någon ändring ej vidtages i fråga om den såsom »ortens pris (allmänna saluvärdet)» betecknade grund, kommunalskattelagen uppställer för värdering av fastighet med undantag för skogsmark och därå växande skog.

Med hänsyn till att erlagda köpeskillingar såsom taxeringsgrund ej äro att räkna med, lär enlig de sakkunnigas mening annan metod för taxering av kraftverk ej stå till buds än någon av de här ovan omnämnda, nämligen avkastnings- och anläggningskostnadsmetoderna.

Vad som skiljer avkastnings- och anläggningskostnadsmetoderna åt framgår utan vidare av det föregående. I fråga åter om den strikta och den förenklade avkastningsmetoden — vilka båda, såsom också namnen giva vid handen, hava det gemensamt att de stödja värdeuppskattningen å en avkastningsberäkning — kan vara erforderligt att framhålla vad som utgör den grundväsentliga skillnaden dem emellan. Den strikta avkastningsmetoden innefattar sålunda en för *varje särskilt* kraftverk gjord beräkning av dess normalt påräkneliga avkastning samt normala omkostnader för drift och underhåll, under det att den förenklade avkastningsmetoden utgår från genomsnittliga värden för den uttagbara kraften samt för årskostnader.

Skall man alltså söka bedöma, vilken av avkastnings- och anläggningskostnadsmetoderna som bör givas företräde, måste ju resultatet, om man ser saken principiellt — därvid alltså frågan om den strikta eller förenklade avkastningsmetoden saknar betydelse — bliva det, att *avkastningsmetoden* är riktigare. Det är nämligen givet, att avkastningen av ett objekt lämnar bättre upplysning om dess allmänna saluvärde än vad som i sådant avseende kan åstadkommas genom en beräkning av kostnaderna för att vid en viss tidpunkt framställa detta objekt. Fastighetsobjektet får icke i handel och vandel ett visst högre värde därför att det kostat mycket utan därför att det ger en viss mot detta värde svarande avkastning. Det är visserligen sant, att även med tillämpning av anläggningskostnadsmetoden en viss hänsyn automatiskt kommer att tagas till den i det enskilda fallet föreliggande räntabiliteten. Om det nämligen är så, att ett kraftverk i förhållande till sin effekt varit särskilt kostsamt att bygga, innebär detta som regel, att vattenfallet varit svårt att utbygga och förty mindre värdefullt samt att till följd härav det värde, varmed själva vattenfallet ingår i taxeringsvärdet, sättes så mycket lägre.

Mot avkastningsmetodens tillämplighet vid taxering av vattenfallsfastighet kunna emellertid åtskilliga invändningar göras, vilka hänföra sig till dessa fastigheters egenartade karaktär.

Till en början må följande mer *principiella* synpunkter framhållas.

Ett kraftverk kan äga värden, vilka äro av beskaffenhet att hänsyn till

desamma bör tagas vid taxeringen men som dock äro sådana, att de komma att ligga utanför en avkastningsuppskattning. I detta avseende är att uppmärksamma, att enligt avkastningsmetoden totalvärdet av ett kraftverk bestämmes med utgångspunkt från den effekt kraftverket äger i det skick, vari det blivit utbyggt. Har därför ett kraftverk såsom ej sällan förekommer blivit utbyggt för lägre effekt än den för det ifrågavarande vattenfallet ekonomiskt fördelaktigaste, har detta till följd att värdet av ej utnyttjad vattenkraft ej får något uttryck i det enligt berörda metod beräknade värdet. En motsvarighet härtill råder för den händelse regleringsmöjligheter för kraftverket i fråga förefinnas utan att regleringsföretaget ännu kommit till stånd. Det understundom icke obetydliga värdet av sådana möjligheter kan ej med tillämpning av avkastningsmetoden vinna beaktande. I nu berörda fall kräves alltså en komplettering av det resultat, vartill metoden leder, genom en särskild uppskattning av värdet av ej utnyttjad vattenkraft ävensom av möjligheter till reglering av vattenavrinningen. För taxering av ännu ej färdigställda kraftverk lämnar dessutom metoden föga ledning.

Vidare kunna vid avkastningsmetodens tillämpning vissa olägenheter uppkomma, som äga betydelse för inkomsttaxeringen. Sålunda kan ett kraftverk, som varit dyrt att utbygga, komma att få ett lägre byggnadsvärde än som svarar emot de faktiska byggnadskostnaderna. Härigenom kan kraftverksföretaget med hänsyn till slitningsavdraget för byggnad, i den mån detta avdrag beräknas å byggnadsvärdet, komma att få en för hög inkomsttaxering, varjämte i fråga om den såsom »särskilt maskinvärde» betecknade delen av byggnadsvärdet metoden icke medger dess beräkande enligt vedertagna grunder.

Vad så särskilt den förenklade avkastningsmetoden angår kan såsom en huvudsaklig invändning mot densamma anföras, att den icke i erforderlig omfattning medger ett hänsynstagande till de för det individuella kraftverket föreliggande förhållandena. Såsom den efterföljande framställningen utvisar torde det knappast vara oberättigat att låta förhandenvaron eller ej av ett ledningsnät vid ett kraftverks tillkomst verka därhän att olika kraftvärden kunna komma att beräknas för olika kraftverk. På samma sätt lär väl den olika användningen av kraften, som för de särskilda kraftverkens del kan föreligga, kunna föranleda en differentiering av kraftvärdena.

Den kanske viktigaste invändningen mot avkastningsmetoden gäller emellertid dess *svårhanterlighet vid den praktiska tillämpningen*. I fråga härom torde dock viss skillnad böra göras mellan den strikta och den förenklade avkastningsmetoden. Vad den *strikta avkastningsmetoden* angår torde i berörda avseende följande vara att emot metoden anmärka.

Att av ett enskilt kraftverk få fram vad som för detta kraftverk utgör normal avkastning, beräknad såsom ett kraftvärde vid kraftstationsväggen, är en ingalunda lätt uppgift. På sätt av svenska vattenkraftföreningens första yttrande i denna fråga framgår, anser föreningen, att kännedom om genomsnittligt gällande kraftpris utan svårighet skulle kunna erhållas. Även om

så skulle vara förhållandet beträffande priset hos konsumenterna, återstår i varje fall uppgiften att omvandla detta pris till ett pris vid kraftstationsväggen samt därefter göra en beräkning av de normala omkostnaderna. Kraftverkets räknenskaper lämna givetvis ingen god ledning i fråga om dessa beräkningar. Frånsett att företagets vinst ej behöver vara ett uttryck för en normalvinst, har ju åtskillig materiel av lös egendoms natur bidragit till vinsten, varjämte som regel till ett kraftverk hör en industriell anläggning eller ett ledningsnät, i vilket fall kraftverkets avkastning svarar mot en beräknad andel av omkostnaden för den färdiga industriprodukten eller för den levererade elektriska strömmen.

Hur det i sistnämnda avseende kan ställa sig för kraftverk, som producera elektrisk energi för distribution, framgår av följande *exempel*, som väl kan tänkas äga motsvarighet i verkligheten.

I samband med anläggande av ett kraftverk, som varit förhållandevis billigt att utbygga, har jämväl ett större ledningsnät för kraftens distribution blivit av kraftverksägaren utbyggt. Ett i annans hand befintligt vattenfall, som är så dyrt att utbygga, att det saknar värde, därest ett självständigt ledningsnät för kraftens distribution vore erforderligt, är dock så beläget, att det av förenämnda kraftverksägare anlagda ledningsnätet i avsevärd omfattning kan komma att användas jämväl av ett vid sistnämnda vattenfall anlagt kraftverk. På grund härav lönar det sig för ägaren av det redan utbyggda vattenfallet att vid stigande konsumtion av elektrisk kraft betala ett ingalunda obetydligt pris för förvärv av berörda svårutbyggda vattenfall.

I fråga om vad som skall anses vara avkastningen av det kraftverk, som uppföres vid sistberörda fall, kunna olika synpunkter göra sig gällande.

Man kan säga, att till den del kraftverket tager i anspråk det förefintliga ledningsnätet, böra i motsvarande mån ränta och omkostnaderna för nätet belasta kraftverket. Om emellertid på grund av de dyra utbyggnadskostnaderna med en sådan beräkning kraftverket går med förlust, kan detsamma trots det stora i byggnader investerade kapitalet måhända sakna värde eller i varje fall blott få ett mycket lågt värde.

Vidare kan hävdas, att de två kraftverken böra behandlas såsom *ett* skatteobjekt, för vilket avkastningen och omkostnaderna beräknas gemensamt, varefter det sålunda funna värdet fördelas mellan kraftverken efter respektive kraftverks kraftproduktion. Härigenom komme alltså förlust, som enligt det tidigare omnämnda beräkningssättet uppstår å det ena kraftverket, att avräknas från vinsten å det andra.

Slutligen kan resonemanget läggas så, att för det nya kraftverkets del hänsyn tages till ränta och omkostnader för ledningsnät allenast till den del det redan befintliga nätet på grund av det nya kraftverkets tillkomst behövt utvidgas.

Såsom av det ovanstående framgår kan det vara ytterst vanskligt att få en säker utgångspunkt för bedömande av vad som skall anses såsom avkastningen av ett kraftverk. Emellertid är det uppenbart, att den här först

framförda synpunkten på problemet näppeligen bör vinna beaktande, då den i extrema fall skulle kunna leda därtill att en inom en kommun belägen kraftverksanläggning, som kan vara av betydande mått, skulle, även om den icke helt undginge fastighetsbeskattning, dock få ett mycket lågt värde.

Vad åter angår en gemensam avkastningsberäkning för de båda kraftverken är fråga, om man ej genom en dylik beräkning, på sätt framgår av vad här nedan anføres rörande den tredje av de omnämnda avkastningsberäkningarna, kan sägas avlägsna sig från principen om allmänna saluvärdet såsom värderingsgrund.

Beträffande denna sistnämnda avkastningsberäkning kommer man med tillämpning av densamma mycket nära verkligheten i fråga om såväl de affärsmässiga kalkyler för kraftverkets räntabilitet, som legat till grund för förvärvet av det svårutbyggda vattenfallet, som den bokföringsmässiga redovisningen av de ifrågavarande affärsförhållandena. Under sådana omständigheter behöver det ej heller verka orimligt, om det nya kraftverket i förhållande till effektenheten taxeras högre än det tidigare anlagda. Det kan också ifrågsättas, om man ej med just detta sätt att beräkna avkastningen kommer närmast det resultat, som ett iakttagande av principen om allmänna saluvärdet beräknas giva. Förvärvarens beslut om vattenfallets inköp har ju föranletts av att på detta fall belöpande kostnader för ränta och omkostnader för ledningsnätet bliva jämförelsevis låga. Såsom förhållandena på ifrågavarande område ligga till, då ofta sådant ekonomiskt samband mellan olika kraftverk tillhörande samma ägare föreligger, att möjligheten av en separat försäljning av ett av kraftverken får anses så gott som utesluten, torde också knappast med fog kunna göras gällande, att inköpet av det svårutbyggda vattenfallet icke vore att betrakta såsom en representativ transaktion. Vore det nämligen klart, att inköpet ej vore att anse såsom en sådan transaktion, skulle detta innebära, att vattenfallet, för vilket saknats annan köpare än förenämnda ägare av det redan utbyggda fallet, måste anses hava varit utan värde eller till och med eventuellt haft ett sådant minusvärde, att, sedan detsamma utbyggt, hela kraftanläggningen vore värdelös eller i varje fall blott ägde ett jämförelsevis ringa värde. Alltså skulle ett sådant betraktelsesätt leda till samma otillfredsställande resultat som den här ovan först beskrivna avkastningsberäkningen.

Det anförda exemplet och de därtill knutna reflexionerna äro huvudsakligen avsedda att belysa de på ifrågavarande område föreliggande svårigheterna. Så till vida äger emellertid vad här anförts därutöver ett särskilt intresse, att det resultat, vartill man kommer med en avkastningsberäkning enligt det tredje av de ovan i sådant avseende angivna beräkningssätten, bör i huvudsak bliva detsamma som det, vartill en enligt anläggningskostnadsmetoden gjord värdebedömning leder. Även enligt sistnämnda metod kan på grund av höga utbyggnadskostnader taxeringsvärdet för kraftverket komma att bestämmas ej oväsentligt högre än för det tidigare utbyggda verket. Visserligen är det så att fallvärdet för det svårutbyggda fallet justeras

nedåt med hänsyn till de dåliga utbyggnadsförhållandena, men, om de såsom i förevarande exempel antagits, äro särskilt besvärliga, kan förmodas, att ej hela det belopp fallvärdet utan nedjustering utgör räcker till att kompensera de, på grund av utbyggnadsförhållandena, utöver det normala ökade utbyggnadskostnaderna.

De i det föregående framhållna synpunkterna giva oförtydligt vid handen, att man, om den strikta avkastningsmetoden väljes såsom principiell värderingsgrund, kommer att ställas inför synnerligen stora svårigheter, då det gäller såväl att avgöra, vilken avkastningsberäkning, som skall läggas till grund, som att bestämma det kraftvärde, vilket vid de olika beräkningarna skall anses giva uttryck för själva kraftverkets avkastning, vartill måste komma svårigheten över huvud taget att beräkna de normala omkostnaderna. Kan åter mot anläggningskostnadsmetoden icke resas den invändningen att den under vissa omständigheter kan komma att strida mot de allmänna principerna för fastighetstaxeringen — och enligt de sakkunnigas mening behöver, på sätt framgår av vad ovan anförts, en sådan syn på saken ej anläggas — torde vid ett val mellan den strikta avkastningsmetoden och anläggningskostnadsmetoden med hänsyn till de praktiska fördelarna och nackdelarna hos de båda metoderna — med bortseende alltså från de mer principiella invändningarna mot tillämpandet av en avkastningsmetod — på grund av oförväntade svårigheter den strikta avkastningsmetoden få anses ligga betydligt sämre till än anläggningskostnadsmetoden. I nu nämnt avseende måste nämligen den fördelen hos sistnämnda metod särskilt uppmärksammas, att det är betydligt lättare för taxeringsmyndigheterna att med stöd av densamma överblicka värderingsproblemet och göra självständiga insatser till värderingsfrågans uppklarande.

Vad så angår frågan, huruvida den förenklade avkastningsmetoden kan utgöra ett sådant framsteg i avkastningsmetodens praktiska handhavande, att denna förenklade metod skulle kunna komma att, på sätt svenska vattenkraftföreningen tänkt sig det, få en mera framskjuten plats i förevarande värderingssystem, är därom följande att säga.

Det är klart, att denna förenklade avkastningsmetod giver taxeringsmyndigheterna en lättare uppgift än om de skulle tillämpa den strikta avkastningsmetoden. Emellertid är att märka, att man måste möta svårigheter motsvarande dem, som föreligga vid tillämpningen av den strikta avkastningsmetoden, att få fram de rätta kraftvärdena. Därtill kommer emellertid en speciell svårighet med hänsyn till valet av kapitaliseringsprocent. Frågan om den rätta kapitaliseringsprocenten, som vid en på avkastningen grundad värdeberäkning alltid kräver ett omsorgsfullt överbäggande, blir nämligen vid tillämpning av den förenklade avkastningsmetoden mera komplicerad. Detta beror därpå, att kapitaliseringsprocenten enligt denna metod bestämmas med hänsyn till jämväl kostnaderna för drift och underhåll. Sistnämnda kostnader äro emellertid beroende av dels anläggningarnas olika utförande dels ock de faktiska utbyggnadskostnadernas relativa stor-

lek. Vidare är det ej givet att man i det särskilda fallet kommer till ett tillfredsställande resultat genom att räkna med enhetsvärden för kraften. Såsom den föregående framställningen utvisar synes det knappast oberättigat att låta förhandenvaron eller ej av ett ledningsnät vid kraftverkens tillkomst verka därhän, att olika kraftvärden kunna komma att beräknas för olika kraftverk. På samma sätt lärer väl den olika användningen av kraften, som för de särskilda kraftverkens del kan föreligga, kunna föranleda en differentiering av kraftvärdena.

Särskilt bör emellertid uppmärksamheten fästas å det förhållandet att taxeringsmyndigheterna sakna möjlighet till någon mera ingående kontroll å riktigheten av just det belopp, vartill enhetsvärdet, av vilket kraftverkets totalvärde blir så gott som helt och hållet beroende, blivit satt. Detsamma gäller också för de övriga matematiskt uppställda korrektionsreglerna. Fordran å en sådan kontroll bör emellertid, så länge taxeringen bygger på det allmänna saluvärdets grund, upprätthållas och i avseende härå ligger anläggningskostnadsmetoden betydligt bättre till för taxeringsmyndigheterna. De känna otvivelaktigt att de med begagnande av denna metod röra sig på fastare mark. Vad åter de skattskyldiga beträffar kan antagas, att i de fall de anse att taxeringen enligt den förenklade avkastningsmetoden blivit bestämd till högre belopp än som motsvarar fastighetens allmänna saluvärde, i allmänhet annan möjlighet saknas för dem att i besvärsväg föra bevisning härutinnan än genom en hänvisning till anläggningskostnaderna. Härjämte kan framhållas, att den förenklade avkastningsmetoden bildar ett slutet system, under det att anläggningskostnadsmetoden lämnar den taxerande myndigheten större frihet. Är det nämligen att förmoda, att sistnämnda metod i ett visst fall föranleder en för hög eller för låg taxering, böra anledningarna till en sådan oriktighet kunna spåras med påföljd att erforderlig justering av fallvärde eller värde å byggnader eller å bådadera verkställas. Dessutom kan man ej komma ifrån att även vid tillämpning av den förenklade avkastningsmetoden i varje fall en approximativ uppgift erfordras om anläggningskostnadernas omfattning, enär en justering av fallvärdet med hänsyn till utbyggnadskostnaderna bör kunna göras.

Emellertid får man ej bortse ifrån, att även *anläggningskostnadsmetoden* företer en för denna metod särskilt utmärkande olägenhet i taxeringstekniskt hänseende. Det är nämligen givet, att riktigheten av en enligt metoden verkställd taxering är starkt beroende av att så fullständiga uppgifter som möjligt av den skattskyldige lämnas angående alla de kostnader för anläggningens utförande, som skola tjäna till ledning för taxeringen, ävensom rörande tiden för deras investering. På sätt framgår av de på officiellt uppdrag gjorda undersökningarna om utfallet av taxering av vattenfallsfastighet åren 1933 och 1945 inom vissa flodområden, har härutinnan åtskilligt brustit. Emellertid bör det ej vara omöjligt att vidtaga sådana åtgärder, att olägenheten i nu berörda avseende undanröjes eller i varje fall starkt begränsas. Garantier böra nämligen kunna skapas för att de behöv-

liga uppgifterna i erforderlig utsträckning också framskaffas. Då emellertid detta lämpligen torde kunna ske genom kompletterande bestämmelser i taxeringsförordningen, komma de sakkunniga att upptaga denna fråga i sammanhang med förslag till ändringar i nämnda förordning.

D. Anläggningskostnadsmetoden bör bibehållas såsom huvudsaklig metod.

Efter ett överbäggande av de olika synpunkter, som kunna anläggas på frågan om metoden för taxering av kraftverk, hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att ingen ändring bör vidtagas i vad härutinnan för närvarande gäller. Anläggningskostnadsmetoden bör således fortfarande utgöra den huvudsakliga grunden för taxeringen, och enligt de sakkunnigas mening böra alltid vederbörande taxeringsmyndigheter, där möjlighet finnes för den skattskyldige att tillhandahålla de erforderliga uppgifterna, tillse, att en värdeberäkning enligt denna metod äger rum. För den händelse nämligen att taxeringen påyrkas skola ske enligt avkastningsmetoden, bör en jämförelse mellan de resultat de bägge metoderna uppvisa kunna göras. Detta ståndpunktstagande innebär alltså tillika, att den förenklade avkastningsmetoden bör intaga samma ställning som hittills, eller således att den huvudsakligen användes såsom kontrollmetod. Under sådana omständigheter synas särskilda åtgärder för en närmare granskning av det material, som ligger till grund för metodens utformning, icke behöfva. Allenast kan det uttalandet angående metoden böra göras, att de linjer, som vid dess utformning följts, synas i huvudsak så lämpligt avvägda som det är möjligt att åstadkomma vid en schabloniserad avkastningsberäkning. Dess upphovsman torde dock i samband med förberedelserna till 1950 års allmänna fastighets-taxering böra lämnas tillfälle att göra en översyn över de för metodens tillämpning givna reglerna.

I sammanhang med att anläggningskostnadsmetoden sålunda förordas såsom huvudsaklig värderingsmetod vid taxering av kraftverk erinras om att i annat sammanhang nyss anmärktes, att det resultat, vartill metoden leder, under vissa omständigheter kan behöva justeras. Därmed åsyftas sådana fall, då med hänsyn till anläggningens ålder eller ett mindre gott utförande eller exceptionellt goda och väl tillvaratagna utbyggnadsbetingelser eller av andra dylika orsaker tillämpandet av anläggningskostnadsmetoden i visst fall ger en påtagligt oriktig taxering till resultat. I sådant fall är givetvis en jämkning av värdet motiverad. Detta följer redan av det förhållandet att anläggningskostnadsmetoden, såsom av den nuvarande lagtexten framgår, ej kan vara annat än ett medel, varigenom man beräknas nå fram till ett det allmänna saluvärdet motsvarande värde. Emellertid synes det av praktiska skäl lämpligt att i mer konkret form låta i lagtexten komma till uttryck, att det resultat, vartill anläggningskostnadsmetoden leder, under vissa omständigheter kan tarva en justering.

§ 2. Förfaringssättet vid anläggningskostnadsmetodens användning.

A. Principuttalande angående kostnader, påverkande taxeringsvärdet.

Sedan alltså undersökningen av frågan om metoden för taxering av kraftverk givit till resultat, att någon ändring av principiell natur icke bör företagas i vad som på ifrågavarande område nu gäller, återstår att utreda, i vad mån bestämmelserna angående förfaringssättet vid anläggningskostnadsmetodens användning äro i behov av ändringar eller kompletteringar.

Enligt nuvarande bestämmelser i detta avseende skall vattenfallet såsom sådant uppskattas såsom om det vore outbyggt och skulle omedelbart utbyggas, och utmålet uppskattas för sig. Mot sålunda angiven grund för vattenfallets och utmålet uppskattning är ingen erinran att göra. Detaljbestämmelserna rörande värderingen av dessa delar av ett kraftverk behandlas emellertid särskilt i slutet av detta kapitel.

Vad åter angår de kostnader, som skola medräknas såsom påverkande taxeringsvärdet, har *lagstiftningen hittills saknat erforderlig tydlighet*. Detta framgår redan därav att, då anvisningarna tala om att »värdet å i kraftverk ingående byggnader» uppskattas med utgångspunkt från den faktiska anskaffningskostnaden, därav möjligen kan väckas den föreställningen, att allenast byggnader i skatterättslig mening kunde ifrågakomma. Så är emellertid såsom senare påvisas (s. 57—58), icke förhållandet. Som en följd av lagbestämmelsernas bristande tydlighet har lagtillämpningen kännetecknats av en betydande osäkerhet, som medfört, att ej alla taxeringsvärdet påverkande kostnader kommit att medtagas och att därigenom taxeringsvärdet ofta blivit bestämt till avsevärt för lågt belopp.

Kostnader om vilka alltså tvekan försports, huruvida de varit av den beskaffenheten, att hänsyn bort tagas till desamma vid taxeringsvärdets bestämmande, hava i första hand utgjort ersättningar för markskador och i övrigt för skada och intrång å annans egendom. Hit kunna emellertid även vara att hänföra kostnader för rensningar samt för skadeförebyggande åtgärder såsom invallningar, vägomläggningar, anordningar för fisket m. m.

Redan vid förarbetena till den nuvarande lagstiftningen angående vattenfallsfastigheters taxering röjdes tvekan, huruvida vissa kostnader borde rubriceras såsom anläggningskostnader eller ej. Kammarrätten förde nämligen i sitt yttrande över 1932 års förslag detta ämne på tal och anförde därvid bland annat (prop. 1932: 220 s. 104).

»Beträffande omfattningen av begreppet anskaffningskostnad skulle vidare kunna ifrågasättas, huruvida icke — då metoden ytterst bygger på det antagandet, att de kostnader, ett kraftverks iordningställande dragit, vid en försäljning av kraftverket under oförändrad prisnivå böra kunna bli betäckta — även sådana kostnader som de, vilka måste bestridas för markskador, rensningar och dylikt, böra inräknas i anskaffningskostnaden. Härvid bör emellertid bemärkas, att dessa kostnader för markskador m. m. åtminstone i viss mån svara emot ett högre värde å råkraften hos själva vattenfallet och således ej bli lämnade helt obeaktade. Då emellertid ett riktigt avvägande av den betydelse i taxeringsavseende nu berörda förhållanden äga, tarvar ett närmare inträngande i en hel del tekniska frå-

gor, vill kammarrätten föreslå, att 9 stycket gives sådan formulering, att berörda förhållanden få bedömas från fall till fall.»

Vederbörande departementschef fann vad som skulle inbegripas i »anskaffningskostnaden» böra överlämnas åt praxis att bestämma.

För egen del få de sakkunniga framhålla, att då det gäller att bedöma vilka kostnader som skola medräknas vid ett kraftverks värdeuppskattning det är nödvändigt att klarlägga och i minnet fasthålla den princip, varå anläggningskostnadsmetoden är grundad. Denna princip torde kunna formuleras sålunda. Det kapital, som nedlagts i ett kraftverk, beräknas lämna skälig ränta. Kraftverket bör därför till ett pris motsvarande nämnda kapital kunna finna en i avseende å taxeringsvärdets bestämmande representativ köpare. Enligt denna princip äro alltså *alla* kostnader, som varit erforderliga för att kraftverket skolat komma till stånd, att hänföra till taxeringsvärdet påverkande kostnader.

Såsom av kammarrättens ovan intagna yttrande framgår torde också ifrågavarande princip stått klar för kammarrätten. Den försiktighet i avseende å en omedelbar tillämpning av samma princip, varåt yttrandet ger uttryck, torde bero på osäkerhet om, huruvida ej åtminstone delvis de avsedda kostnaderna vid uppskattning av fallvärdet blivit vid taxeringen beaktade. Klart är även att, därest vid taxering av ett kraftverk enligt anläggningskostnadsmetoden vissa kostnader för ett vattenfalls utbyggnad till ett kraftverk blivit fullt beaktade därigenom att fallvärdet blivit ökat på grund av åtgärder och anordningar, för vilka dessa kostnader utgivits, desamma ej skola ånyo beaktas i form av direkta anläggningskostnader.

Vad angår ett kraftverk torde emellertid den erfarenhet, som efter avgivandet av berörda yttrande vunnits vid behandlingen av mål angående vattenfallsfastigheters taxering, giva vid handen, att kostnader av ifrågavarande slag, därtill hänsyn bör tagas vid fallvärdets beräkning, knappast kunna sägas förekomma. De förhållanden kammarrätten i förevarande avseende närmast åsyftat torde hava varit den ökning av fallvärdet, som tillägg för dygns- och veckoreglering (korttidsreglering) utgör eller som skapas därigenom att vattenfallet genom uppdämning eller rensningar — s. k. profilreglering — får en ökad fallhöjd. Man skulle ju kunna säga, att kostnader, som erfordras för korttidsreglering eller för åstadkommande av en profilreglering, vare sig det är fråga om markskador, rensningar eller andra utgifter, så att säga gå igen i ett ökat fallvärde.

Emellertid förhåller det sig så, att vad beträffar den vid ett kraftverks taxering beräknade ökningen av fallvärdet med högst 15 procent, som enligt tabellsammanställningen förefintligheten av regleringsmagasin för dygns- och veckoreglering kan giva anledning till, ofta nog saknats någon reell motsvarighet mellan det av berörda anledning gjorda tillägget till fallvärdet och *korttidsregleringens* verkliga värde, vilket minst bör uppgå till ett belopp, motsvarande kostnaderna för regleringens åstadkommande. Av sistnämnda belopp synas i varje fall ersättningar för markskador eller

eljest för skada och intrång hittills ej hava hänförs till anläggningskostnader.

Det torde därför vara mest rationellt att här räkna med de verkliga kostnaderna för korttidsregleringens åstadkommande, alltså även ersättningar för markskador m. m. Att därutöver tillägg kan böra göras för naturvärdet av dylik reglering framgår av vad som härom tidigare anförts (s. 37). Med hänsyn till berörda förhållanden synes också den maximering av tillägget för korttidsreglering, som hittills i allmänhet tillämpats och som förutsätter att i varje fall vissa understundom ej obetydliga kostnader för dess anordnande ej medräknas, hava varit alltför snävt tilltagen.

Vad så angår *fallhöjdens ökning* vid ett kraftverk genom för sådant ändamål företagen vattenuppdämning hava olika meningar kommit till uttryck beträffande frågan, huruvida ersättningar för markskador o. d. äro att hänföra till kostnader, som böra medräknas, och följande synpunkter hava framförts, vilka med hänsyn tagen till olikheten i det tekniska förfarandet äro fullt tillämpliga jämväl å kostnaderna för en ökning av fallhöjden genom rensningar. Anser man, att de ovanför dammen liggande indämda fallsträckorna ej egentligen tillhöra vattenfallet utan att dettas fallhöjd genom kraftverksdammens uppförande ökat, skulle man kunna förmena, att de på grund av uppdämningen utbetalda ersättningarna blivit beaktade vid fallvärdets bestämmande. Å andra sidan har man sett saken på sådant sätt, att det aktuella vattenfallets fallhöjd bör räknas från övre vattenytan för den längst bort liggande indämda fallsträckan och att alla kostnader för uppdämningen, däri inräknade markskadeersättningar, hänföras till utbyggnadskostnader, till följd varav jämväl dessa ersättningar utgöra kostnader av betydelse för taxeringen.

Enligt de sakkunnigas mening torde det vara riktigast att betrakta saken på det sätt, att i det förutsatta fallet det endast är fråga om en utbyggnad av viss fallhöjd. Kostnaderna för uppdämning och rensningar skola alltså räknas såsom anläggningskostnader. En annan sak är att dessa kostnader, vad fallvärdet beträffar, kunna göra sig gällande i värdeminskande riktning, då man har att bedöma svårigheterna vid vattenfallets utbyggnad.

Sammanfattningsvis torde således kunna med ledning av ovanstående fastslås, att principiellt sett alla kostnader av vad slag de vara må, som erfordrats för utbyggnad av ett vattenfall till ett kraftverk, skola medräknas vid uppskattningen av kraftverkets värde. Det synes jämväl bäst överensstämma med den allmänt gällande uppfattningen om utbyggnaden av ett vattenfall såsom ett sammanhängande företag, där alla kostnader ekonomiskt och tekniskt äro koncentrerade till och bundna vid vattenfallet. Kostnaderna hava ju uteslutande till ändamål att nyttiggöra vattenfallets naturkraft. En följd av detta betraktelsesätt är också, att sådana kostnader, som avse skada och intrång å annans egendom, vilken ej är belägen i omedelbar anslutning till kraftverksfastigheten, eller som avse utförande av arbeten å mark, som befinner sig mera avlägset från nämnda fastighet, skola med-

räknas vid kraftverksfastighetens taxering. I sistnämnda avseende är särskilt att märka sådana förhållanden som att kanaliserings- och rensningsarbeten företagits på avsevärt avstånd från kraftverksfastigheten. Även där sådana arbeten utförts i annan kommun utan att där bli föremål för taxering, synas kostnaderna för desamma böra hänföras till kraftverkets anläggningskostnader.

För att tydligt utmärka, att principiellt samtliga kostnader för utbyggnad av ett vattenfall skola medräknas, har det ansetts lämpligt att utsäga detta i själva lagtexten, varjämte en mer fyllig exemplifiering av kostnader av förevarande slag ytterligare understryker berörda sakförhållande.

Klart är emellertid, att kostnader, som tekniskt sett äro att hänföra till utbyggnadskostnader för ett vattenfall, under vissa omständigheter ej skola medräknas vid taxeringsvärdets bestämmande. Så är fallet med kostnader för framställande eller förvärv av vissa för kraftverkets drift erforderliga föremål av lös egendoms natur.¹ Detsamma gäller givetvis kostnader för byggnader och arbeten, till vilkas värden hänsyn bör tagas vid taxering av annan fastighet än den, varå kraftverket är beläget. Att kostnader för förvärv av vattenfall och utmål eller av rätt att tillgodogöra sig annans del i vattenfall eller annans mark såsom utmål icke skola räknas såsom anläggningskostnader, är självfallet, enär såväl vattenfallet som utmålet enligt anläggningskostnadsmetoden uppskattas särskilt för sig.

B. Beräkandet av värde å byggnader.

Efter att sålunda omfattningen av de kostnader, till vilka hänsyn bör tagas vid taxering av kraftverk, blivit fastställd, böra de med ledning av därvid framkomna synpunkter för ett visst kraftverk beräknade anläggningskostnaderna, vederbörligen index- och avskrivningsberäknade, samt ökade med värdet av såväl vattenfallet i outbyggt skick som utmålet, till resultat giva det *totala* för taxeringen gällande värdet. Härvid bortses från det värde av rätt till ersättningskraft, som enligt vad i kap. V närmare utvecklas understundom kan böra öka markvärdesbeloppet.

Hur återigen omförmälda totalvärde skall fördelas å de olika redovisningsvärdena, giver anläggningskostnadsmetoden ej något direkt besked om. För ett rätt bedömande av den frågan torde det emellertid vara erforderlig att taga i betraktande, att ett kraftverk kan bli föremål för värdeuppskattning *dels* såsom en fullt fristående anläggning, då kraftverket utgör en självständig taxeringsenhet, *dels ock* såsom en del av en taxeringsenhet. Därvid är att märka att såsom en självständig taxeringsenhet kan ett kraftverk endast förekomma såsom fastighet av annan fastighets beskattningsnatur. Kraftverket kan emellertid också mycket väl vara en del av en

¹ Transformatorer på hjul äro lös egendom (R. Å. 1912, ref. 61), likaså viss instrumentering i kraftverk (R. Å. 1933, not. Fi. 930 och 1939, not. Fi. 822).

såsom annan fastighet taxerad taxeringsenhet. I fråga om de särskilda redovisningsvärdena få nu berörda omständigheter följande betydelse. Värdet av ett kraftverk, som taxeras tillsammans med en fastighet av jordbruksfastighets beskattningsnatur kommer i regel att i sin helhet hänföras till taxeringsenhetens jordbruksvärde. Att därvid någon del av ett kraftverks utmål, om taxeringen tekniskt sett är riktigt åsatt, skulle kunna hänföras till tomt- och industrivärde lärer väl knappast kunna ifrågakomma. Utmålet bör ju ej vara tilltaget större än att det utgör erforderligt område för anläggningens behov. Då man under berörda förhållanden icke synes böra räkna med annat än att såväl fallvärdet och värdet av utmålet som värdet å byggnaderna hänföras till fastighetens jordbruksvärde och att detta sker genom tillägg av berörda värden till det jordbruksvärde, som vid uppskattning av fastigheten i övrigt uppkommit, torde frågan om fördelning av kraftverkets totalvärde å vattenfall och utmål, å ena sidan, och byggnader, å andra sidan, sakna betydelse för fastställandet av redovisningsvärdena för jordbruksfastighet.

Är det emellertid fråga om en fastighet av annan fastighets beskattningsnatur ligger saken så till, att värdet av själva vattenfallet och utmålet måste hänföras till markvärde, därvid man säkerligen ej behöver räkna med något till parkvärde hänförligt övervärde, och värdet å byggnaderna till byggnadsvärde, därvid tillika, om kraftverket är en självständig taxeringsenhet, värdet å byggnaderna utgör byggnadsvärdet och eljest ingår i byggnadsvärdet för den taxeringsenhet, varav kraftverket utgör en del.

På grund av att det alltså ej är givet, att värdet av ett kraftverks byggnader tillika utgör ett »byggnadsvärde», blir det nödvändigt att i förevarande sammanhang röra sig med begreppet »värde å byggnader», varmed således avses dels byggnadsvärdet för ett såsom självständig taxeringsenhet uppskattat kraftverk dels ock det värde, varmed byggnaderna för ett kraftverk, som taxeras såsom en del av en annan taxeringsenhet, ingår i jordbruksvärdet för en jordbruksfastighet och i byggnadsvärdet för annan fastighet.

Av vad här ovan under A anförts angående kostnadsomfattningen framgår, att stora delar av ifrågavarande kostnader kunna vara av den art, att de i och för sig ej avse tillskapandet av en byggnad i skatterättslig mening. Det är alldeles uppenbart, att de äro av denna art, då fråga är om ersättningar för markskador eller eljest för skada och intrång å annans egendom. Men detsamma kan gälla jämväl kostnader för sådana arbeten, som avse att åstadkomma en förändring av naturförhållandena såsom exempelvis rensningar. Även kunna kanaliseringsföretag och tunnlar, som ej äro beståndsdelar av en byggnad i skatterättslig mening, vara att hänföra hit.¹ Jämväl i jorden genom sprängning eller annorledes åstadkomna utrymmen hava i

¹ En tunnel med tillhörande kortare öppen kanal, som framdragits genom annans mark för ledande av vatten från en sjö till en annan, har ej ansetts såsom byggnad och således ej taxerats (kamrnarrättens utslag d. 10/1 1941 på besvär av Hjorteds kommun).

varje fall tidigare icke ansetts utgöra byggnad i skatterättslig mening. Anledningen till att arbeten av nu berörda slag icke ansetts giva upphov till någon sådan byggnad torde hava varit den att såsom byggnad räknats allenast vad som är att betrakta såsom byggnad enligt lagen den 24 maj 1895 angående vad till fast egendom är att hänföra. Enligt motiven till berörda lag definieras nämligen begreppet byggnad såsom »alla genom människohand å jorden genom timring, murning eller på annat jämförligt sätt uppförda konstruktioner». Ovisst är emellertid om det går att upprätthålla denna identitet mellan det skatterättsliga begreppet byggnad och begreppet byggnad enligt 1895 års lag. I vissa fall synes också denna identitet hava brutits. Sålunda hava de stora kraftledningsstolparna av järn, som vila på fundament av betong, ej ansetts utgöra byggnad i skatterättslig mening (R.Å. 1939: ref. 69), under det att ett under Hötorget i Stockholm anordnat skyddsrum förklarats utgöra byggnad (kammarrättens utslag den 23 oktober 1946 på besvär av Stockholms stad). Huru emellertid i denna sak än må förhålla sig, är det tydligt, att vid den taxering av kraftverk, som enligt anläggningskostnadsmetoden hittills ägt rum, kostnader, som vid utbyggnad av ett vattenfall nedlagts å rensningar eller å arbeten för åstadkommande av kanaler, tunnlar eller å kraftstationens insprängning i berget m. m. dylikt, oavsett huruvida dessa rensningar m. m. varit att hänföra till arbeten å en byggnad i skatterättslig mening eller ej, upptagits såsom kostnader för byggnad. Därtill synes jämväl formulär c giva direkt anledning, då formuläret under rubriken »värde å byggnader» såsom en särskild post upptager kostnader för grävning och sprängning.

När man har att taga ställning till frågan om rubriceringen av de kostnader, om vilka här är fråga, är det nödvändigt att beakta den alldeles särregna ställning som ett kraftverk och ett kraftverksbygge intar. Att här, liksom då det är fråga om att uppföra en husbyggnad å ett därför avsett tomtområde, såsom värde å byggnaden beräkna allenast vad det kostar att uppföra en dylikt byggnad och låta andra — i fråga om en sådan fastighet dock mera sällan förekommande — kostnader, i den mån företaget är räntabelt, belöpa å markvärdet, lär ej vara möjligt och har hittills ej heller praktiserats. I stället förefaller det såsom redan tidigare antytts naturligt att betrakta utbyggnaden av ett vattenfall såsom ett enhetligt byggnadsföretag och alla de kostnader av de mest skiftande slag, som därvid förekomma, såsom byggnadskostnader. Detta betraktelsesätt torde också överensstämma med uppfattningen i tekniska kretsar. I enlighet härmed böra icke blott alla kostnader för utförda arbeten, såsom för närvarande är fallet, så att säga läggas på värdet å byggnader utan så bör även ske med exempelvis alla kostnader för markskador och för skada och intrång å annans egendom. Skulle man ej förfara på det sättet utan låta kostnader, som ej direkt avse tillkomsten av en byggnad i skatterättslig mening, verka förhöjande å fallvärdet, dit de i så fall närmast äro att hänföra, kommer det att i hög grad försvåra överblicken av det värdeområde, fallvärdena utgöra, och betänkligt rubba systematiken i taxeringsförfarandet.

Genom det föreslagna förfaringssättet åter uppnås — vad beträffar kostnader för rensningar, tunnlar m. m. — den fördelen, att en skälig avskrivning vid såväl fastighetstaxeringen som inkomsttaxeringen kan åvägabringas. Även om det är antagligt, att arbetsresultaten i de ifrågasatta fallen bliva i huvudsak bestående, kan likväl en avskrivning vara på sin plats med hänsyn därtill att på grund av teknikens utveckling vid en ombyggnad av kraftverket helt andra lösningar av sättet för utbyggnaden kunna framkomma, som göra de tidigare i nu ifrågavarande avseende verkställda arbetena mer eller mindre onyttiga. Vad däremot beträffar de kostnader, som belöpa å ersättningar för markskador m. m., synes icke föreligga något motsvarande avskrivningsbehov. I fråga om dem har förvärvats en rätt för all framtid, som kan antagas äga sitt värde, vilken utveckling tekniken än tager, varjämte därvidlag under inga omständigheter kan bliva fråga om någon värdeminskning genom slitning. Beträffande rensningar, tunnlar, kanaler m. m. kan dock med tiden i större eller mindre grad en värdeförstöring tänkas äga rum. Med hänsyn till att alltså i regel någon avskrivning varken vid taxering av kraftverk enligt anläggningskostnadsmetoden eller vid taxeringen av ett kraftverks inkomst bör äga rum för kostnader avseende ersättningar för markskador m. m., synes lämpligt att vid taxeringen till fastighetsskatt i taxeringslängden särskilt angives, huru stor del av byggnadsvärdet, som motsvaras av kostnader, för vilka någon avskrivning ej beräknats.

C. Detaljfrågor.

I. Fallvärde.

I övrigt föreslås den ändring i nu gällande bestämmelser om uppskattningen av fallvärdet, att under hänvisning till vad som yttrats därom att vad outbyggt vattenfall angår korrektion av normalvärdet skall vidtagas med hänsyn jämväl för tid, som tages i anspråk för själva utbyggandet (s. 40), orden »och skulle omedelbart utbyggas» utgå. Om dessa ord kvarstå, skulle möjligen, när det som här gäller ett redan utbyggt vattenfall, det missförståndet kunna uppstå, att nedsättning av värdet för utbyggnadstid jämväl bör göras.

II. Utmål.

Bestämmelsen därom att den mark å land, som tages i anspråk för anläggningen med bostadshus, upptages till skäligt värde, har underkastats ett par ändringar i förtydligande syfte. Sålunda framhålles, att den mark, som utgör utmål, skall tillhöra kraftverksägaren. Enligt vattenlagen 2 kap. 16 § kan nämligen mark, som utgör utmål för kraftstation, tillhöra annan än kraftverksägaren.¹ I sak synes ifrågavarande ändring icke hava någon större betydelse, enär värdet av rättigheten att förfoga över denna mark torde komma i betraktande vid bedömandet av värdet å kraftverksägaren i övrigt tillhörig, i utmål för anläggningen ingående mark. Vidare synes den nu-

¹ Se Kungl. Maj:ts proposition den 15 mars 1918 med förslag till vattenlag m. m. nr 128 s. 157.

varande författningstexten böra kompletteras med ett uttalande om utmålets omfattning av innehåll, att till utmål ej må hänföras mark, som användes för jordbruk eller skogsbruk eller eljest för annat ändamål än det som med anläggningen avses. En bestämmelse av berörda innehåll har visat sig behöfelig av den anledningen, att såsom utmål ofta upptagas markområden av mycket stora ytvidder av såväl åker-, ängs- och skogsmark som impediment, vilka icke alls stå i något direkt samband med själva kraftverksbyggnaden med vad därtill hör. Skälet till att sådana markområden hänförts till utmålet synes ofta hava varit den, att kraftverksägaren äger vissa med det egentliga utmålet sammanhängande områden, förvärvade i samband med vattenfallsköp eller för genomförandet av uppdamningar eller ock uppförandet av invallningar. Oaktat dessa markområden ofta få anses brukade för annat ändamål än kraftverksfastigheten, hava de räknats såsom tillhörande anläggningen och, då de icke på annat sätt kunnat komma i betraktande vid taxeringen, oegentligt nog hänförts till utmålet. Likaledes kan en bostad för personal vara belägen så avlägset från kraftverket, att densamma med därtill hörande mark bör behandlas såsom en särskild taxeringsenhet eller ingående i annan dylik.

III. *Omfattningen av begreppet kraftverk m. m.*

Enligt ingressen till punkt 3 anv. till 9 § kommunalskattelagen betecknas de objekt, å vilka de speciella för vattenfallsfastighet avsedda värderingsreglerna äro tillämpliga, såsom »vattenfall med tillhörande byggnader». Därmed torde avses att säga, att för det utbyggda vattenfallets del av de byggnader, som utgöra objekt för specialvärderingen, allenast sådana, inklusive fasta maskiner, som äro erforderliga för vattenfallets utnyttjande för kraftproduktionsändamål, komma i fråga. Detta innebär att, om taxeringsenheten omfattar även för andra industriändamål inrättade byggnader jämte fasta maskiner, ifrågavarande speciella värderingsregler icke äro avsedda att tillämpas å sistnämnda byggnader. I anvisningarna betecknas därefter detta utbyggda vattenfall såsom »kraftverk». Omfattningen av detta begrepp synes också härigenom i och för sig ganska klar. Emellertid återfinnes i anvisningarna därefter en bestämmelse, som kan väcka viss tvekan om begreppets innebörd. Det heter nämligen »För uppskattning av värdet av *kvarnar, sågar och liknande smärre anläggningar* torde, i den mån ej annan värderingsgrund står till buds, sist omnämnda värderingsmetod i tillämpliga delar kunna komma till användning». Då sistnämnda anläggningar i allmänhet torde vara direktdrivna, har frågan ställts, om här ej föreligger en indelning av det utbyggda vattenfallet med hänsyn till direkt-drift eller ej. »Kraftverk» skulle då beteckna allenast kraftverk för elektrisk produktion. I så fall skulle emellertid ej existera några värderingsregler för kraftverk till större direktdrivna anläggningar, av vilka ännu lär finnas en del. En annan tolkning har gjorts gällande, innebärande att man avsett att göra en indelning i större och mindre anläggningar, därvid alltså kraftverk utgjorde beteckningen å den större anläggningen. Slut-

ligen kan tänkas, att meningen ej varit att göra någon indelning i olika grupper av utbyggda vattenfall. Avsikten med bestämmelsen om de smärre, vanligen direktdrivna anläggningarna skulle i så fall allenast varit att för dessas del utvidga anläggningskostnadsmetodens tillämpning så, att även de delar av ifrågavarande anläggningar, som ej utgjorde anordning för kraftproduktion, mot vad eljest gällde, skulle kunna värderas enligt anläggningskostnadsmetoden. Anledningen härtill skulle man kanske kunna finna i det förhållandet att för ett så pass litet värderingsobjekt en uppdelning av taxeringsförrättningen i en uppskattning av dels fastighetens kraftproduktionsvärde dels ock dess industrivärde i övrigt icke vore lämplig. På grund av taxeringsobjektets ringa omfattning har emellertid enligt vad gällande författningstext giver vid handen ansetts, att för taxering av desamma i dess helhet även de allmänna taxeringsreglerna kunde komma att tagas i anspråk.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att ett förtydligande av förevarande bestämmelser är önskvärt. I fråga om det sätt, varpå detta bör ske, synes man böra taga fasta på grundtanken i författningsbestämmelserna, nämligen att i fråga om en taxeringsenhet, som omfattar såväl ett kraftverk som en därtill hörande anläggning för annan industriell verksamhet, vad byggnader med fasta maskiner angår, allenast de byggnader, som tjäna kraftproduktionsändamål äro avsedda att värderas enligt de speciella för vattenfallsfastighet i sådant avseende gällande reglerna. Att emellertid för smärre direktdrivna anläggningar såsom kvarnar och sågar utvidga anläggningskostnadsmetodens tillämpning till att avse hela anläggningen synes knappast finnas anledning. Här måste alltid bliva fråga om en svårbestämd gränsdragning, varjämte de sakkunniga hålla före, att, på sätt jämväl gällande bestämmelser giva vid handen, för berörda smärre anläggningar de allmänna värderingsgrunderna kunna komma i tillämpning. De sakkunniga, som anse begreppet kraftverk omfatta såväl kraftverk för elektrisk kraftproduktion som kraftverk till direktdrivna anläggningar, äro av den meningen, att, då värdet av anläggningar av sistnämnda slag, vilka till övervägande delen bestå av kvarnar, sågar och liknande smärre anläggningar, vanligen kan i sin helhet uppskattas enligt de allmänna värderingsreglerna, i författningstexten allenast bör göras ett påpekande av att anläggningskostnadsmetoden för kraftverk till direktdrivna anläggningar blott kan få en begränsad tillämpning.

Kap. IV. Värdet av möjlighet till årsreglering ävensom värdet av genomförd sådan reglering.

§ 1. Allmänt.

Till en början torde kunna sägas, att i de fall då möjlighet förelegat att med fördel reglera vattenavrinningen i ett vattendrag, ehuru så ännu ej skett, värdet av denna möjlighet ävensom i de fall då dylik reglering genomförts värdet av densamma hittills blivit allt för litet beaktade såsom värdeförhöjande faktorer vid vattenfallsfastigheters taxering. Till följd härav har ej sällan för låga taxeringar åsatts dylika fastigheter. Att berörda förhållanden sålunda icke kommit att i erforderlig utsträckning influera på värderingen, finner emellertid sin förklaring däri att det är en synnerligen komplicerad sak att bestämma de värden, om vilka här är fråga, och detta i sin tur beror på de alldeles speciella förhållanden, som äro förknippade med en vattenreglering avseende en ökad och förbättrad kraftproduktion. Med hänvisning till den kortfattade redogörelsen å sidan 23 angående frågan om reglering av vattenframrinningen må i nyssberörda avseende följande synpunkter framhållas.

Första förutsättning för genomförandet av en årsreglering är att det finnes en sjö eller andra naturliga förhållanden, som lämpa sig för åvagabringandet av ett vattenmagasin, och så tillvida är ett dylikt naturförhållande en värdefaktor. Emellertid är denna regleringsmöjlighet utan varje värde ur kraftproduktionssynpunkt, därest det ej nedströms finnas vattenfall, som kunna tillgodogöra sig den förändrade vattenföring, regleringen av vattenavrinningen kan medföra. Med andra ord värdet av regleringen aktualiseras vid de vattenfall, som kunna draga nytta av densamma. Någon kraft alstras i regel ej vid regleringsmagasinet eller den damm, förmedelst vilken vattenavrinningen regleras, och rätten till regleringen tillkommer i allmänhet ägarna av vattenfallen nedan dammen. Då det torde vara mest i överensstämmelse med kommunalskattelagens grunder, att ett fastighetsvärde beskattas, där det framträder, förefaller det också följdriktigt, att värdet av möjlighet till reglering och vid genomförd reglering värdet därav tages till beskattning vid respektive vattenfall.

Denna omständighet har emellertid vissa besvärliga överväganden till följd med hänsyn därtill att de kostnader för en vattenreglerings genomförande, som vid anläggningskostnadsmetodens tillämpning böra ligga till grund för värdeberäkningen, så gott som alltid belöpa å fastigheter, som ligga avlägset från och ofta på mycket långt avstånd från de vattenfall, där värdet av regleringen, på nyss angivet sätt, framträder. I sådant avseende skilja sig dessa kostnader från dem som nedläggas på arbeten för utbyggnad av ett vattenfall. Dessa senare arbeten utföras ju å fastigheter vid eller i närheten av vattenfallet. Det bör emellertid samtidigt framhållas,

att kostnaderna i och för sig äro likartade med dem, som förekomma vid byggandet av ett kraftverk. Alltså har man att vid uppskattning av en genomförd reglering räkna med kostnader för ej blott regleringsdamm och övriga genom byggnadsverksamhet eventuellt tillkomna fastighetsobjekt såsom hus för bostäder till personal eller för materielförvaring utan även ersättningar för markskador o. d. samt arbeten för rensningar, kanaler, invallningar m. m., vilka arbeten enligt vad förut framhållits ingalunda alltid giva nya fastighetsobjekt till resultat. I förhållande till kraftverk föreligger dock härvidlag den skillnaden, att ersättningarna för markskador som regel utgöra en förhållandevis större del av kostnaderna för byggnadsföretaget än vad fallet är vid byggandet av ett kraftverk.

§ 2. Värdet av en vattenreglering bestämmes ej enbart av en därigenom vunnen ökning av vattenfallets effekt vid viss vattenföring.

På sätt i kap. 1 (s. 23) framhållits har en för kraftändamål gjord reglering av vattenavrinningen i ett vattendrag till syfte att samla upp det vatten, som under flödestider eljest skulle rinna obegagnat förbi vattenverken samt möjliggöra dess utsläppande, då den naturliga tillrinningen under torrare årstider minskas, samt att över huvud taget spara vattnet till den tid, då det bäst behöves. Det ligger i sakens natur, att det är det ökade uttagbara kraftbelopp, som utmärkes genom ökningen av en viss för krafttillgången karakteristisk vattenföring, vilken i första hand kommer i betraktande vid bedömandet av värdet av en vattenreglering.

Det är emellertid uppenbart, att man genom effektens beräkning allenast på grundval av reglerad vattenföring — vare sig lågvattenföringen eller 75 % vattenföringen — ej kommer att taga i betraktande hela den värdeökning, som blivit en följd av en vattenreglering. Det förhåller sig nämligen så, att på grund av det sätt, varpå regleringen är avsedd att verka, såväl lågvattenföringen som 75 % vattenföringen kunna komma att föga påverkas av regleringen, oaktat regleringen såsom sådan har ett högt värde, och det kan t. o. m. hända, att de minska. Så är t. ex. fallet med inverkan av Vänerens reglering i Götaälv, Torröns och Kallsjöns m. fl. sjöars reglering i Indalsälvens övre del samt Suorvasjöarnas reglering i Luleälv. Dessa sjömagasin äro så stora, att man förutom vanlig års- och flerårsreglering även kan anpassa tappningen efter kraftbehovets växlingar under året och således under sommarperioden minska tappningen till ett minimum, vilket är lägre än de oregrerade lägre vattenföringarna, och i stället öka den så mycket mer under högbelastningstider under vintern. Detta sätt att sköta regleringen kan tänkas få en ganska obetydlig inverkan på lågvattenföringen eller 75 % vattenföringen, men kan komma att i mycket hög grad öka värdet av vattenfallets totala krafttillgång. Enär de flesta regleringsmagasinen äro för små för att möjliggöra en dylik fullständig reglering, bliva dock som regel de lägre vattenföringarna ökade i större eller mindre utsträckning.

Förhållanden, som äro jämförbara med de nu berörda, hava på senare tid i ett annat sammanhang uppmärksamats. Sålunda föreslogs i en proposition till 1944 års riksdag (prop. 1944:169) bland annat sådan ändring av 4 kap. 14 § vattenlagen, att regleringsavgift, som tidigare bestämts allenast efter det antal turbinhästkrafter, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i ett strömfall i medeltal blivit ökad, skulle utgå jämvä för den förhöjning i vattenkraftens värde, som regleringen medförde. Detta uttrycktes i förslaget till lagtext sålunda: »Medför vattenreglering sådan ändring av vattenföringen under året, att förut uttagbar vattenkraft kan utnyttjas på fördelaktigare sätt, skall, med avseende å skyldighet att erlagga dylik avgift, så stor del av vattenkraften, som svarar mot förhöjningen av dennas värde, anses såsom ökning av den uttagbara vattenkraften.»

I en inom justitiedepartementet upprättad promemoria i ämnet anfördes såsom motiv för berörda förslag bland annat (s. 27—28), att den väsentliga nyttan av en vattenreglering bestode däri att den förut uttagbara vattenkraften kunde uttagas under en lämpligare tid av året. Sekunda kraft kunde härigenom förvandlas till prima och för denna förmån utginge för det dåvarande icke någon regleringsavgift. Avgiften borde enligt promemorian bestämmas efter en ekvivalentberäkning.

Förslaget, som i allmänhet tillstyrktes av vederbörande remissinstanser, antogs av riksdagen och författning avseende bland annat berörda ämne utfärdades den 12 maj 1944 (SFS nr 199).

§ 3. Brister i gällande taxeringsförfarande.

De lagbestämmelser och de i tabellsammanställningen gjorda uttalanden, som behandla förevarande fråga, äro mycket kortfattade. Punkt 3 anv. till 9 § kommunalskattelagen innehåller blott följande stadganden, nämligen: *att* normal lågvatteneffekt beräknas efter den faktiska normala lågvattenmängden — varmed, på sätt av motiven framgår, menas, att det är den efter reglering förekommande vattenföringen, som skall läggas till grund för effektens beräkning — *att* regleringsdamm med mark uppskattas för sig, därvid allenast vissa rensningar intill dammen inräknas i byggnadskostnaden *samt att* värdet av de vattenfallsfastigheter, som bidragit till regleringsdammen, minskas med belopp, svarande mot deras andel i dammanläggningen. Tabellsammanställningen innehåller intet annat uttalande i saken än att under rubriken »fallvärdets justering» säges, att möjligheter till »sjöreglering (långtidsreglering för lågvattenmängdens ökning)» är en omständighet, som kan verka höjande på fallvärdet.

Det är uppenbart att det ökade värde å den uttagbara kraften, som kan föranledas av en vattenreglering, icke vunnit tillbörligt beaktande vid utformandet av den lagstiftning i ämnet, som för närvarande gäller. Detta

framgår också av den förberedande behandlingen av 1932 års förslag i vad detsamma rörde frågan om beskattningen av regleringsdammar. En redogörelse för denna förberedande behandling torde därför böra lämnas.

I sitt utlåtande över 1932 års förslag, som så vitt rör frågan om beskattning av regleringsdamm i huvudsak oförändrat återfinnes såsom författningstext, anförde kammarrätten bland annat följande (prop. 1932: 220 s. 107).

»I fråga om taxering av regleringsdamm har rått stor tvekan. Sålunda har gjorts gällande, att, då det är regleringsdammens tillvaro, som åstadkommer en ökning av det uttagbara kraftbeloppet i ett vattendrag, värdet av denna ökning, regleringsvinsten, bör fästas vid dammen. Häremot har framhållits, att regleringsvinsten icke kommer till synes vid dammen utan först vid de nedanför dammen liggande vattenfallen, där regleringsvinsten ingår såsom en integrerande del av det uttagbara kraftbelopp, respektive vattenfall efter regleringen representerar, och att på den grund taxeringen bör ske av de särskilda vattenfallen efter detta kraftbelopp och oberoende av, att storleken av detsamma hänför sig till en sjöreglering. Enligt sistnämnda åsikt kommer givetvis icke något värde att återstå för taxering av dammen, som således skulle förbli otaxerad. En förmedlande ställning mellan dessa båda meningar intager en av kammarrätten i en del fastighetstaxeringsmål tillämpad metod. Kammarrätten har nämligen i sådana fall, då fråga varit om en med stöd av bestämmelserna i vattenlagen genomförd sjöreglering med tvångsdelaktighet — i vilket fall alla strömfall, för vilka en ifrågasatt vattenreglering medför båtnad, i avseende å sjöregleringens genomförande utgör en samfällighet — betraktat varje särskilt strömfall och den på strömfallet belöpande andelen i dammen såsom en enhet, vars värde uppskattats med hänsyn till fallets värde efter regleringen. Därefter har beräknats värdet av andelen i dammen, vilken senare uppskattats såsom en särskild taxeringsenhet med allenast byggnadsvärde (med byggnadskostnaderna såsom grund och oberoende av regleringsvinstens storlek); och har denna beräkning av värdet av strömfallets andel i dammen skett efter förhållandet mellan strömfallets fallhöjd och sammanlagda fallhöjderna av de strömfall, som fått nytta av regleringen, varefter värdet av strömfallets andel i dammen avräknats vid strömfallets taxering. De i 12 stycket intagna bestämmelserna rörande taxering av regleringsdamm hänföra sig i huvudsak till det sist omnämnda tillvägagångssättet. — — — — —
Vad innehållet av dessa bestämmelser angår, kan väl mot förslaget i denna del anmärkas, att det är svårt att finna en fullt hållbar teoretisk grund för samma förslag, men å andra sidan måste sägas, att någon annan väg än den förslaget anvisar näppeligen kan väljas, utan att ur skattesynpunkt berättigade intressen av vikt trädas för nära. Kammarrätten får alltså biträda förslaget, så vitt regleringsdammens angår.»

Då enligt vad av ovanstående framgår de nuvarande bestämmelserna i ämnet stöda sig på det sätt, varpå man i vissa besvärsmål, som avgjordes före ifrågavarande bestämmelsers tillkomst, sökt en lösning av hithörande spörsmål, kan ju också kammarrättens ovanintagna yttrande sägas utgöra en motivering för dessa bestämmelser. Om man därför närmare granskar denna motivering framgår därvid, att man vid tiden för dessa bestämmelsers införande i lagstiftningen ännu icke fått det område, varpå man här rör sig tillräckligt genomarbetat. Den fortsatta lagtillämpningen har också visat, att åtskilliga brister vidlåda lagstiftningen i berörda avseende och att

särskilt grunderna för tillvägagångssättet icke blivit med tillräcklig tydlighet framlagda.

Det är sålunda uppenbart, att lagstiftaren avsett att beskatta hela den genom reglering uppkomna värdeökningen. Då nämligen i punkt 3 anv. till 9 § kommunalskattelagen, sista stycket, regleringsdamm förklarades skola upptagas såsom ett särskilt taxeringsobjekt, bestämdes tillika, att värdet av de vattenfallsfastigheter, som bidragit till regleringsdammen, i stället skulle minskas med belopp, svarande mot deras andel i dammanläggningen. Den ökning av fallvärdet, som vid taxeringen uppskattats såsom en följd av regleringen, måste alltså, då man utgår från anläggningskostnaderna såsom värderingsnorm, hava beräknats motsvara hela den på respektive vattenfall belöpande kostnaden för regleringsföretaget jämte därutöver eventuellt uppkommen vinst av företaget. Utformningen av hithörande bestämmelser synes emellertid icke hava skett på sådant sätt, att avsikten att beskatta hela värdeökningen av en reglering kunnat förverkligas. Ifrågavarande bestämmelser med motiv synas nämligen närmast giva vid handen, att erforderlig hänsyn till regleringen såsom värdefaktor bleve tagen blott man räknade med den större lågvattenföring, som regleringen åstadkommer. På grund härav synes i avsevärd omfattning vid vattenfallsfastigheters taxering värdet av regleringen ansetts hava blivit vederbörligen beaktat allenast genom att det för visst vattendrag beräknade värdet å lågvatteneffekten tillämpats å denna effekt, sådan den framträdde efter regleringen. Det är emellertid tydligt att i den mån så skett värdet av regleringen ingalunda kommit att i tillbörlig grad påverka taxeringsvärdet. Också har detta i en hel del av kammarrätten avgjorda mål kommit till uttryck på så sätt, att kammarrätten på grund av genom reglering förhöjt värde å den även före regleringen förefintliga uttagbara kraften beräknat fallvärdet efter ett ej obetydligt förhöjt värde per hästkraft.¹

§ 4. För regleringsmöjligheter samt genomförd reglering beräknas ett naturvärde.

A. Allmänt.

I detta sammanhang torde böra erinras om bestämmelserna i vattenlagens 3 kap. 2 §, jämförd med 2 kap. 3 §. Enligt dessa bestämmelser kan icke ett vattenregleringsföretag komma till utförande, med mindre nyttan av anläggningen provas efter avdrag för byggnadskostnaderna uppgå till ett värde, motsvarande tre gånger skada och intrång, som göres å åker och äng, samt två gånger skada och intrång å annan egendom. I fråga om ett regleringsföretag måste alltså presumeras, att efter avdrag för alla omkostna-

¹ Se bl. a. kammarrättens utslag d. 1/11 1947 angående taxeringsvärdet för 1945 å Äggforsen i Mörsils socken.

der för regleringsföretagets genomförande och drift en vinst uppstår av regleringen, som är att hänföra till ett på vattenfallen nedströms belöpan-
de naturvärde hos vattendraget i fråga. Det värde, som bör beräknas för
en genomförd reglering i dess helhet, utgöres alltså, där ej onormala för-
hållanden föreligga, av *dels* summan av de ifrågavarande för de särskilda
vattenfallen uppskattade naturvärdena *dels ock* ett belopp, som svarar mot
beloppen av samtliga kostnader för regleringens genomförande, däri även
inräknade kostnaderna för en genom regleringen erforderlig ökad utbygg-
nad av kraftverket. Vad angår den förhöjning av värdet genom reglering,
som för respektive vattenfalls del sker allenast med tillämpning av det för
ett visst vattendrag godtagna värdet per hästkraft å den genom regleringen
ökade krafttillgången, är fråga om ej en dylik värdeförhöjning oftast kom-
mer att motsvara föga mer än det naturvärde, varom nyss talats, eller kan-
ske knappast det. Vad angår den kostnad för en ökad utbyggnad av kraft-
verket, som nyss omnämndes, torde i detta sammanhang kunna bortses
därifrån, när hänsyn till denna kostnad tages omedelbart vid kraftverkets
taxering.

B. Norm för naturvärdets beräkning.

Under alla omständigheter är det alltså klart, att det ej är möjligt att be-
räkna omförmälda naturvärde med utgångspunkt från lågvattenföringens
eller 75 % vattenföringens ökning genom regleringen. Man behöver endast
tänka på det fall, då regleringen har ingen eller blott liten inverkan på
dessa vattenföringar för att inse detta. Frågan är därför, huruvida man kan
finna någon allmängiltig norm för beräkning för de särskilda vattenfallen
av detta naturvärde. Att för varje vattenfall göra en specifik avkastnings-
beräkning med utgångspunkt från den genom regleringen ökade energiut-
vinningen lär icke kunna komma i fråga. Det bleve en alltför omständlig
och vidlyftig apparat, omöjlig för taxeringsmyndigheterna att bemästra.

Vid bedömandet av möjligheten att åstadkomma en norm i nu berörda
avseende kan till utgångspunkt tagas ett vattenfall med reglering eller med
regleringsmöjligheter, vars värde (fallvärde) på sätt tidigare anförts be-
stämts på grundval av vattenfallets effekt i outbyggt och oreglerat skick.
Då till detta värde skall läggas ett naturvärde för reglering, som redan ge-
nomförts eller som väntas komma att genomföras, och det ej kan vara
fråga om hela det ökade värde, som representeras av den genom regleringen
ökade energiutvinningen i ett utbyggt vattenfall — på denna belöper ju,
som nyss antydde, dels kostnader för regleringens genomförande dels ock
kostnader för ökad utbyggnad av kraftverket — gäller det att finna ett ut-
tryck för ökningen av fallvärdet genom reglering, som svarar mot den
värdesättning av fallet som enligt ovanstående i första hand skall göras,
nämligen efter fallets effekt i outbyggt och oreglerat skick. Det värde, som
söktes är således i själva verket det värde, som ligger i den utnyttjade eller

outnyttjade *möjligheten* till reglering, därvid givetvis för en ej genomförd reglering värdebestämningen röner inverkan av den tid, inom vilken regleringen kan förväntas genomförd. Att det här förda resonemanget är riktigt, framstår såsom ganska klart, om man blott tänker sig, att ett outbyggt vattenfall i ett oreglerat vattendrag, som med fördel kan få sin vattenavrinning reglerad, utbjudes till försäljning. En spekulant kan givetvis förutsättas vara benägen att för ett sådant vattenfall betala dels för den föreliggande natureffekten i själva fallet dels ock därutöver för möjligheten att åstadkomma en reglering av vattenavrinningen. Kan man ordna ett hän-synstagande vid taxeringen till en genomförd eller väntad reglering genom att beräkna ett naturvärde för densamma, vinnas två mycket beaktansvärda fördelar. För det första får man omedelbart fram det huvudsakliga materialet för en beräkning av värdet av en ännu icke genomförd reglering och för det andra får man, i motsats mot vad nu är fallet, en möjlighet att jämväl vid beräkning av en genomförd reglerings värde helt kunna tillämpa den metod, som kommer till användning vid taxering av kraftverk, nämligen anläggningskostnadsmetoden, och som de sakkunniga på sätt närmare utvecklats i kap. III förorda fortfarande skola användas. Enligt denna metod kommer alltså principiellt sett att till det berörda naturvärdet få läggas kostnaderna för regleringens genomförande. Man erhåller härigenom en god systematisk överensstämmelse med förfarandet vid taxering av kraftverk. Utgångspunkten vid taxeringen blir nämligen i bägge fallen ett naturvärde, för, å ena sidan, vattenfallet och, å andra sidan, regleringsmöjligheten.

Då det såsom förut framhållits är uppenbart, att man för bestämmandet av naturvärdet av en reglering ej kan låta ökningen av lågvattenföringen eller 75 % vattenföringen vara den utslagsgivande faktorn, har uppmärksamheten riktats på *regleringsmagasinets storlek* såsom en möjlig grundval att bygga på. Med utgångspunkt härifrån har en av de sakkunniga Hartzell undersökt möjligheterna av att med tillgång till visst mera lättillgängligt material rörande vattenföring och regleringsmagasins storlek söka sig fram till ett antagligt, till genomförd vattenreglering eller möjlighet till dylik reglering hänförligt naturvärde. Resultatet av berörda undersökningar föreligger i en vid detta betänkande fogad såsom bilaga A betecknad promemoria med tillhörande diagram och tabell, som utmynnar i ett *förslag till frågans lösning*, om vilket de sakkunniga enats.

De grunder å vilka förslaget bygger äro följande. Först fastställs efter en viss värderingsnorm ett relativvärde å den uttagbara kraften för det oreglerade vattendraget vid en för oreglerade förhållanden gällande normal utbyggnadsstorlek å kraftverket och därefter ett enligt samma grunder beräknat relativvärde efter reglering och ökad utbyggnad av kraftverket. Skillnaden mellan dessa båda relativvärden giver ett tal, som representerar ökningen i den uttagbara kraftens värde, och denna ökning kan uttryckas i procent av den uttagbara kraftens värde i det oreglerade vattendraget. Vattenfallets naturvärde förutsattes därefter genom regleringen öka i samma

proportion, så att, om den uttagbara kraftens värde ökas med exempelvis 100 %, ökas även fallvärdet med 100 %. Denna slutsats bygger på den förutsättningen, att självkostnaden för varje genom reglering och ökad utbyggnad vunnen relativvärdeenhet är lika stor som självkostnaden för varje relativvärdeenhet i oreglerat skick, en förutsättning som åtminstone i stort sett torde äga giltighet. I den mån regleringskostnaderna kunna visas vara särskilt höga eller särskilt låga, kan, på sätt förfares beträffande fallvärdet vid avvikelser från normala byggnadskostnader, en justering av det sålunda beräknade naturvärdet av en reglering företagas.

Då det icke gärna är tänkbart att i varje särskilt fall få en utredning om den uttagbara kraftens relativvärde före och efter reglering, har man sökt att få ett mera allmängiltigt uttryck för berörda värden. Följande beräkningssätt har därvid följts. Kraftens relativvärde bestämmes efter vanligen använda normer för kraftens olika värde under sommar och vinter samt dagtid, nattid och helgtid och antages motsvara en konstant vattenföring, uttryckt i procent av medelvattenföringen. Utgör denna konstanta vattenföring exempelvis 50 % av medelvattenföringen, uttryckes relativvärdet av talet 0,5; är det 100 % blir talet 1,0 o. s. v. Med utgångspunkt från de sakkunnigas förslag, att effekten vid oreglerad 75 % vattenföring skall läggas till grund för fallvärdets bestämmande i oreglerat skick, kommer alltid 75 % vattenföringen, uttryckt i procent av medelvattenföringen, att motsvara just relativvärdet utan reglering. Kraftens relativa värde efter reglering är huvudsakligen beroende av magasinets storlek i förhållande till den totala årsmedelvattenmängden (= medeltalet för ett större antal år av den totalt under året avrinnande vattenkvantiteten). Detta har bekräftats genom undersökningar, som verkställts beträffande utförda och planerade regleringar, främst i Indalsälven, Ångermanälven och Faxälven i norra Sverige, men även i Götaälv, Lagan och Botorpsströmmen i södra Sverige. De verkställda undersökningarna ha även visat, att detta samband kan med mindre avvikelser anses allmängiltigt för hela landet.

För de *taxerande myndigheterna* skulle denna beräkning av ett naturvärde av reglering ställa sig förhållandevis lättsam. Med kännedom allenast om medelvattenföring, 75 % vattenföring och magasinets storlek, om vilka förhållanden givetvis upplysning bör lämnas i fastighetsdeklaration, kunna *taxeringsmyndigheterna* utan större svårighet komma till rätta med de för ifrågakvarande ändamål erforderliga beräkningarna. Det förutsattes därvid att tabeller eller diagram eller båda dessa slag av hjälpmedel ställas till deras förfogande. Då med berörda hjälpmedel — vid ett visst förhållande mellan *dels* 75 % vattenföring och medelvattenföringen *dels* ock vattenmagasinets storlek och årsmedelvattenmängden — ett relativtal för den uttagbara kraftens värde före och efter regleringen kan omedelbart utläsas, har man också fått fram ett procenttal för beräkning av naturkraftens värdeökning med hänsyn till reglering.

Av praktiska skäl synes emellertid lämpligt att ej låta denna värdeökning få formen av en procentuell höjning av ett såsom fallvärde utan reglering bestämt belopp. I stället föreslås att genom en motsvarande procentuell förhöjning av det antal turbinhästkrafter, som utgör vattenfallets effekt vid oreglerad vattenföring, få fram en *beräknad effekt*, å vilken värdet per turbinhästkraft vid oreglerad vattenföring tillämpas. Genom berörda förfarandena beredes en bättre överblick över de för de olika vattenfallen bestämda fallvärdena, vilka eljest kunna komma att framstå såsom mycket ojämnt bestämda.

Slutligen bör anmärkas, att, på sätt i Hartzells promemoria framhållits, det resultat i fråga om beräkandet av ett naturvärde av reglering, som vid tillämpningen av det i promemorian förordade beräkningssättet framkommer, med hänsyn till de i det speciella fallet föreliggande särskilda omständigheterna kan behöva bli föremål för viss jämkning.

Av vad i denna fråga nu anförts framgår, att de detaljbestämmelser rörande regleringens inverkan å fallvärdet som här föreslås äro av den art, att de icke lämpligen böra införas i lagtexten utan böra de intagas i den tabellsammanställning till ledning vid taxeringen, som alltså blir erforderlig.

§ 5. Tillhandahållandet av erforderliga hydrologiska upplysningar.

Av det i det föregående framlagda förslaget om beräkandet av ett särskilt naturvärde av reglering framgår, att det måste åläggas den skattskyldige att lämna uppgifter angående oreglerad 75 % vattenföring, fallhöjd, medelvattenföring och regleringsmagasins storlek. I den mån han ej själv äger kännedom om dessa hydrologiska förhållanden, bör han alltså äga möjlighet att förskaffa sig sådan kännedom. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut är därvid den institution, som närmast kommer i fråga för tillhandahållandet av de erforderliga upplysningarna i berörda avseende. Beträffande ännu icke genomförda regleringar kunna dock därvidlag vissa svårigheter föreligga, enär inga helt officiella uppgifter angående beräknade magasinssstorlekar finnas. För tilltänkta regleringar av någon betydelse torde dock approximativa beräkningar föreligga. Vattenfallsstyrelsen och de för de olika vattendragen bildade regleringsföretagen hava givetvis för sin del erforderligt material i ämnet, och de olika regleringsföreningarna, som också innehava beräkningar av ifrågavarande slag, torde ej underlåta att i nu nämnt hänseende vara de skattskyldiga behjälpliga. I varje fall torde från nyssnämnda institut visst material kunna erhållas (såsom t. ex. uppgifter om sjöyta och ungefärlig regleringshöjd) för bedömandet av ett tilltänkt regleringsmagasins volym.

Emellertid synes det lämpligt att i detta sammanhang även uppmärksamhet ägnas åt *kostnadsfrågan*, vad angår de upplysningar, som Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut kan komma att lämna.

Enligt Kungl. Maj:ts taxa den 29 mars 1946 å ersättning för uppdrag, som verkställas av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, gäller, att institutet må, efter prövning i varje särskilt fall, medgiva, att statlig myndighet, vetenskaplig institution eller enskild person må utan ersättning erhålla uppgifter eller utredningar.

Hittills har institutet kostnadsfritt stått de skattskyldiga till tjänst med de upplysningar rörande hydrologiska förhållanden, som varit erforderliga för avgivande av fastighetsdeklaration beträffande vattenfallsfastigheter.

Emellertid komma med säkerhet de nya bestämmelser, som av de sakkunniga föreslagits för fallvärdets beräkning, att medföra, att ägare av vattenfallsfastigheter i avsevärt större omfattning än hittills komma att hänvända sig till institutet för erhållande av upplysningar om respektive vattendrags hydrologiska egenskaper. Det är vidare troligt, att lämnandet av vissa av de uppgifter, som erfordras för värdering av vattenfallsfastigheter, på sätt de sakkunniga föreslagit, kunna komma att för institutets del medföra ökat arbete och större tidsspillan än som tidigare varit fallet. Fråga uppstår då, huruvida institutet utan särskilt bemyndigande ser sig i stånd att även i fortsättningen avgiftsfritt stå till tjänst med ifrågavarande upplysningar.

Eftersom de upplysningar, som kunna erhållas från institutet, äro nödvändiga för deklarationsformulärens ifyllande och endast i begränsad omfattning torde kunna erhållas från annat håll, skulle följden bli, att de skattskyldiga, om avgift komme att avkrävas dem, skulle ådraga sig särskilda kostnader för fullgörandet av sin deklarationsskyldighet, vilket knappast kan anses skäligt.

De sakkunniga få därför föreslå, att sådana åtgärder måtte vidtagas, att Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut kommer att kostnadsfritt tilhandahålla de skattskyldiga de upplysningar, som äro erforderliga för avgivandet av fastighetsdeklaration beträffande vattenfallsfastigheter.

§ 6. Vid ej genomförd reglering utgör naturvärdets fastställande, efter vissa justeringar, ett slutligt värderingsresultat.

Vid en lösning efter de här ovan uppdragna linjerna av frågan om beräkandet av ett naturvärde av reglering har man vad angår värdet för ett vattenfall — vare sig utbyggt eller outbyggt — av förefintliga regleringsmöjligheter, såsom redan antytts, kommit fram till ett nära nog slutgiltigt resultat. Sedan nämligen för dessa möjligheter ett naturvärde fastställts, återstår allenast att justera detta värde med hänsyn till *dels* eventuellt särskilt höga eller särskilt låga kostnader för regleringsföretagets genomförande, *dels* ock den tid som beräknas förflyta, innan regleringen blivit satt i verket och, beträffande ett outbyggt vattenfall, detsamma blivit utbyggt.

§ 7. Vid genomförd reglering kräves ytterligare ett övertvägande av sätet för värderingen.

A. Allmänt.

Vad åter redan verkställd vattenreglering beträffar, har man långt ifrån nått något slutresultat i och med att regler givits för fastställandet av ett naturvärde för regleringen. Naturvärdet kan ju ej utgöra mera än en del och som regel en mindre del av en genomförd reglerings hela värde. Frågan är alltså, på vad sätt detta totalvärde skall beräknas. Vid övertvägandet av denna fråga kan det nu tillämpade förfaringsättet i fråga om värdesättningen av en vattenreglering icke lämna någon som helst ledning, ty det av de sakkunniga förordade sättet att beräkna ett naturvärde av reglering gör att hela problemställningen blir en annan än den för närvarande är. Nu förutsättes att hela värdet av regleringen har medtagits vid uppskattningen av respektive vattenfall, med påföljd att avdrag för andel i värdet av regleringsdamm måste göras. Denna förutsättnings förhandenvaro torde enligt nu gällande bestämmelser anses vara i huvudsak konstaterad genom ett hänsynstagande till den lågvatteneffekt, som föreligger efter det regleringen genomförts. Som tidigare påpekats erhålles emellertid på så sätt en mycket vag och osäker och i de flesta fall en oriktig bild av den verkliga värdeökningen. Med det naturvärde som vid det av de sakkunniga förordade förfarandet framkommer har återigen en fast utgångspunkt för den fortsatta värderingen av en genomförd reglering skapats. På samma sätt som beträffande ett kraftverk utgångspunkten för värderingen är vattenfallets naturvärde, till vilket — jämte värdet av utmålet — läggas samtliga anläggningskostnader, skola, för att få fram en vattenreglerings hela värde, till summan av de för de särskilda vattenfallen beräknade naturvärdena läggas samtliga kostnader för regleringens genomförande, därvid allt vad som beträffande motsvarande kostnader vid byggandet av ett kraftverk tidigare (s. 55—56) anförts jämväl kommer att gälla kostnaderna för genomförandet av en vattenreglering. I enlighet härmed bör också särskilt observeras det förut framhållna förhållandet att, därest kostnaderna för regleringens genomförande varit särskilt stora eller särskilt små i förhållande till värdeökningen av kraftproduktionen vid respektive kraftverk, vederbörlig justering av naturvärdet av regleringen äger rum.

En väsentlig, på behandlingen i skatteavseende inverkan skillnad mellan kraftverk och regleringsföretag föreligger dock därutinnan, att vid kraftverk vattenfallet och de för vattenfallets utnyttjande erforderliga byggnaderna, såsom med varandra rent lokalt sett sammanhängande, bilda ett enhetligt värdeobjekt, under det att i fråga om en vattenreglering naturvärdet kan vara splittrat på flera olika orter, enär detta naturvärde måste tagas till beskattning vid taxeringen av de vattenfall, där den genom regleringen ökade uttagbara kraften eller det ökade värdet å denna kraft framkommer.

När alltså förhållandena ligga till på detta sätt, uppstår frågan, hur skall förfaras med det värde utöver naturvärdet regleringen representerar och som enligt anläggningskostnadsmetoden motsvaras av samtliga kostnader för regleringens genomförande, alltså både kostnader för dammbyggnad, ersättning för markskador, skadeförebyggande åtgärder, rensningar m. m. Skola dessa kostnader såsom vid taxering av ett kraftverk är förhållandet knytas till den fastighet, där naturvärdet föreligger, och alltså delas upp på de särskilda vattenfallen eller skola de sammanhållas vid ett odelat taxeringsobjekt?

B. Olika alternativ för uppskattningsförfarandet.

I. Alt. I och II.

Här äro onekligen olika lösningar tänkbara. Således kan icke utan fog göras gällande, att då den avkastning de å regleringen nedlagda kostnaderna giva består i en förhöjning av vattenkraftens värde vid respektive vattenfall, totalvärdet av regleringen bör slås ut på de olika vattenfallen. Detta innebär, att ej blott kostnader för markskador, rensningar och arbeten i övrigt, som ej resultera i byggnad i skatterättslig mening, skola på nämnt sätt fördelas, utan så skall ske även med kostnaderna för regleringsdammen, ehuru densamma obestriddligen utgör ett fastighetsobjekt i kommunalskattelagens mening. Regleringsdammen skulle i så fall ej hava något självständigt ekonomiskt värde och någon taxering av densamma på grund härav ej förekomma. Att hävda en dylik mening synes också ej helt otänkbart åtminstone vad angår en damm, som tillkommit med stöd av vattenlagen. En separat försäljning av en regleringsdamm, till vars utförande vattendomstol lämnat tillstånd, torde knappast kunna förekomma.

Om man tillmäter den omständigheten att värdet av regleringen framkommer vid respektive vattenfall en avgörande betydelse för det sätt, varpå förevarande fråga bör bedömas, är det säkerligen fullt konsekvent att låta regleringens totalvärde fördelas på de särskilda vattenfallen och låta regleringsdammen förbli otaxerad. På sätt framgår av motiven till den nuvarande lagstiftningen i ämnet erkändes också, att en konsekvens av berörda slag med ett visst berättigande kunde göras gällande. Att emellertid lämna ett objekt med tydlig karaktär av byggnad i kommunalskattelagens mening otaxerad ansågs dock olämpligt. Såsom tidigare påpekats (s. 65) har kammarrätten i sitt utlåtande över 1932 års förslag anför, att mot förslaget (av särskilt taxeringsvärde å regleringsdamm) kunde anmärkas, att det vore svårt att finna en fullt hållbar teoretisk grund för samma förslag, men att å andra sidan det måste sägas, att någon annan väg näppeligen kunde väljas utan att ur skattesynpunkt berättigade intressen trädde för nära, varmed kammarrätten torde hava åsyftat det berättigade i att kommunen finge möjlighet att erhålla skatt av inom dess område belägna sådana byggnadsverk, som regleringsdammar utgjorde och vilka ofta representerade stora

värden. Resultatet blev alltså att enligt gällande bestämmelser regleringsdammen beskattas såsom ett särskilt fastighetsobjekt i den kommun där den ligger och att vid respektive vattenfallsfastigheters taxering avdrag göres för på dem belöpande andel i regleringsdammens taxeringsvärde.

Redan förarbetena till den nuvarande lagstiftningen giva alltså anvisning å två olika sätt att lösa förevarande problem.

Dessa sätt, här nedan kallade alt. I respektive alt. II, innebära med tillämpning av den nu förordade metoden för beräkning av värdet av en genomförd reglering, att till det för ett vattenfall beräknade naturvärdet av en dylik reglering lägges på vattenfallet belöpande andel av antingen samtliga kostnader för regleringens genomförande (= alt. I) eller dessa kostnader, minskade med de direkta kostnaderna för uppförandet av själva dammbyggnaden (= alt. II).

På grund av arten av den ovannämnda av de sakkunniga förslagna värderingsmetoden, enligt vilken beräknas ett på de särskilda vattenfallen belöpande naturvärde av en genomförd vattenreglering, synes emellertid även ett tredje sätt till problemets lösning böra tagas under övervägande, här nedan benämnt alt. III. Härmed åsyftas ett förfarande, varigenom allenast naturvärdet av regleringen tages i betraktande vid uppskattningen av fallvärdet vid respektive vattenfallsfastigheter och värdet i övrigt av regleringen beskattas såsom ett regleringsdammen tillkommande värde. Stora praktiska skäl tala för en dylik problemlösning.

Innan emellertid ur sådan synpunkt de olika sätten att behandla förevarande fråga vägas mot varandra, torde först en undersökning böra göras, huruvida teoretiska skäl lägga sådana hinder i vägen för detta tredje förfaringssätt, att tanken på detsamma måste övergivias.

II. Alt. III.

Såsom förut framhållits, kan — om man menar, att den omständigheten, att värdet av regleringen framkommer vid respektive vattenfall, i nu förevarande avseende är av avgörande betydelse — det ifrågasatta tredje förfaringssättet av teoretiska skäl ej godkännas. Fråga är dock, om man behöver låta nyssnämnda omständighet verka med sådan tyngd. Det torde nämligen vara nödvändigt att vid bedömandet taga hänsyn till de säregna omständigheterna vid en vattenreglering, vilka sakna motsvarighet på annat håll.

Naturvärdet av en reglering utgör sålunda ej en tillgång, som i och för sig ger någon avkastning, utan det är de kostnader, som nedlagts på regleringens genomförande som föranleda, att avkastning erhålles å såväl naturvärdet av regleringen som de därå nedlagda kostnaderna. Naturvärdet och omförmälda kostnader betinga varandra och äro lika nödvändiga för att regleringsvärdet skall uppkomma. Att naturvärdet såsom sådant bör fästas vid respektive vattenfall synes emellertid obestridligt. För det fall att regleringsdammen — såsom vanligen är fallet — är belägen annorstädes och i regel inom annan kommun än de vattenfall, som draga nytta av regleringen,

kan ej sägas att de kostnader, som regleringsdammen dragit, nedlagts å vattenfallets utbyggnad. På grund härav synes det kunna vara berättigat att, i huvudsaklig överensstämmelse med synpunkter, kammarrätten framförde i sitt yttrande över 1932 års förslag, så vitt rörde regleringsdammar, betrakta summan av de vid vart och ett av de särskilda vattenfallen framkomna naturvärdena samt återstoden av regleringens totalvärde — motsvarande samtliga därå nedlagda kostnader, med bortseende dock såsom tidigare angivits från kostnaderna för kraftverkets ökade utbyggnad — såsom en produktionsenhet, vars totalvärde så fördelas, att naturvärdet slås ut på respektive vattenfallsfastigheter och återstående värde beräknas såsom värde för regleringsdamm och därtill eventuellt hörande mark och anordningar i övrigt. Detta skulle innebära sådan avvikelse från de nu gällande författningsbestämmelserna i ämnet, att regleringsdammens värde uppskattades med hänsyn till icke blott de kostnader, som nedlagts för åstadkommande av själva dammbyggnaden inklusive vissa rensningar intill dammen, utan samtliga kostnader för regleringens genomförande — med förutnämnt undantag för kostnader för kraftverkets ökade utbyggnad — alltså jämväl kostnader för markskador, rensningar, skadeförebyggande åtgärder m. m. Då enligt anläggningskostnadsmetoden hänsyn till dessa kostnader måste tagas, lärer, därest man förfar så att allenast naturvärdet av regleringen uppskattas i samband med taxering av respektive vattenfall, någon annan möjlighet ej finnas än att knyta dessa kostnader vid det föremål, som vid ett regleringsföretag i första hand framstår såsom ett fastighetsobjekt, nämligen regleringsdammen. Att låta dylika kostnader påverka värdet å den fastighet, vilka de närmast avse — såsom t. ex. ersättningar för markskador den mark som skadats eller kostnader för rensningar den fastighet, därå rensningsarbeten verkställts — torde enligt nu gällande grunder för fastighetstaxeringen vara ogörligt (se härom närmare vad som anföres under kap. VI Beskattningsort s. 99). Vid ett förfarande av nu angivna slag kommer regleringsdammen att tjänstgöra såsom det sammanhållande fastighetsobjekt vid beräkning av kostnaderna enligt anläggningskostnadsmetoden, som vattenfallet i naturtillståndet utgör vid uppskattning av kraftverk. Mot att på nu nämnt sätt beräkna värdet av en regleringsdamm kan invändas, att dammen får ett alldeles för högt värde. Den kan ej vara värd mer än vad det kostar att vid viss angiven tidpunkt bygga densamma. Häremot får emellertid erinras därom — såsom också i fråga om kraftverk påpekats — att man med anläggningskostnadsmetoden icke avser att få fram en grund för bedömandet av varje i taxeringsenheten ingående beståndsdel utan att få ett uttryck för totalvärdet. Behöves en uppdelning av totalvärdet, kunna andra linjer därvid följas. Så är fallet, då för kraftverk taxeringsvärdet uppdelas i markvärde och värde å byggnader, och så bör saken även kunna ses, då totalvärdet av en genomförd reglering uppdelas på flera taxeringsenheter. Det hinder som i sistnämnda fall skulle kunna förefinnas, består i så fall däri att värderingsresultatet ej skulle komma att överensstämma med principen för allmänna saluvärdet. Enär emellertid i nu fö-

revarande fall, då det är fråga om en regleringsdamm, det i allmänhet torde vara om möjligt svårare än eljest vad vattenfallsfastighet angår att få en rätt uppfattning om vad som är att betrakta såsom fastighetsobjektets allmänna saluvärde, synes något hinder av angivet slag ej böra göra sig gällande. Skulle man för övrigt kunna tänka sig att en vattenreglering vore ett fullt fristående företag, är det troligt, att en eventuell säljare av regleringsdammen i köpeskillning skulle betinga sig ett belopp, som svarade mot ej blott kostnaderna för dammens uppförande utan jämväl alla andra kostnader såsom för markskador, rensningar o. d.

Vidare må framhållas, att har man frångått principen att taxera värdet av en tillgång där detta värde framträder genom att beskatta regleringsdammen särskilt för sig, bör ju ej heller föreligga något principiellt hinder för att — därest ifrågavarande värderingssätt bör betraktas såsom ett överflyttande av vissa värden till regleringsdammen — överföra jämväl dessa värden från respektive vattenfall till dammen, vilket förhållande kommer att nedan ytterligare beröras.

Med åberopande av sålunda anförda omständigheter torde ur teoretisk synpunkt sett icke anses föreligga hinder mot att bestämmelser meddelas, varigenom värdet av regleringsdammen och dithörande anordningar åsätts ett värde, svarande mot samtliga kostnader för regleringens genomförande. Så till vida uppnås också en överensstämmelse med vad som föreslås skola gälla vid taxering av kraftverk, att det värde, som bestämmes såsom värde å byggnader, på sätt nyss antydde, kan komma att bli större än vad kostnaderna för uppförandet av dessa byggnader i och för sig föranleda till. Självfallet bör därför vad som enligt vad härom anförts gäller om anläggningskostnaderna för kraftverk i allo komma i tillämpning å kostnaderna för genomförandet av en vattenreglering.

III. *De olika alternativen vid praktisk tillämpning.*

a) Alt. I och II.

Övergår man härefter till att söka bedöma huru de nu nämnda lösningarna av frågan om taxering av värdet av genomförda vattenregleringar ställa sig vid deras tillämpning i praktiken, är därom följande att säga.

Enligt såväl alt. I som alt. II torde hela det vid respektive vattenfall framkomna värdet av regleringen framstå såsom ett fallvärde. Så betraktas saken enligt de nu gällande närmast enligt alt. II utformade reglerna, då vattenfallsfastighetens värde med hänsyn till eventuell vattenreglering skall minskas med den på fastigheten belöpande andelen av värdet för den särskilt för sig taxerade regleringsdammen. Detta avdrag verkställes nämligen enligt formulär c från fallvärdet. Bestämmer man sig alltså för att enligt alt. I eller II låta värdet av regleringen helt (= alt. I) eller delvis (= alt. II) taxeras vid de särskilda vattenfallen, lär väl vara riktigast att också låta detta värde få karaktären av fallvärde. Rent sakligt sett blir ju detta också naturligast, enär värdet i fråga hänför sig just till den genom regleringen

förändrade vattenföringen. Sker så komma emellertid de fallvärden, som fastställas med hänsyn till genomförd reglering, att verka mycket godtyckligt bestämda. Dessutom skulle — på sätt de sakkunniga anført i fråga om hänförandet till fallvärdet av vissa taxeringsvärdet påverkande kostnader för en kraftverksanläggning, vilka kostnader ej avse tillkomsten av en byggnad i skatterättslig mening (s. 58—59) — överblicken över det värdeområde, fallvärdena utgöra, komma att i hög grad försvåras och systematiken i taxeringsförfarandet betänkligt rubbas. Därtill kommer, att enligt alt. I vid inkomsttaxeringen icke någon avskrivning för värdeminskning kan komma i fråga och att enligt alt. II sådan värdeminskning kan förekomma blott beträffande regleringsdammen. Avskrivning för värdeminskning av regleringsdammen måste dock alltid anses befogad, varjämte arbeten kunna hava utförts av den art, att ehuru de ej resultera i någon byggnad, kostnaderna dock — på sätt i fråga om kraftverk framhållits (s. 59) — böra få beräknas bliva amorterade.

Vare sig nu emellertid den ökning av vattenfallsfastighets värde, som enligt alt. I och II bör göras, vad angår belopp utöver naturvärdet, lägges å fallvärdet eller å värdet å byggnader, måste den del av totala värdet av vattenregleringen, som svarar emot kostnaderna för dess genomförande — enligt alt. I minskat med regleringsdammens taxeringsvärde — slås ut på de särskilda vattenfallen. Detta blir emellertid en besvärlig och omständlig procedur, som tillika är svår att få rättvist genomförd. Grunden för fördelningen blir givetvis den båtnad respektive vattenfall har av regleringen i förhållande till totala båtnaden av samma reglering. På grund av att kanske ännu ej alla, vilkas intressen beröras av en vattenreglering, äro deltagare i regleringsföretaget vare sig därför att de ännu ej, då fråga är om vattenreglering med tvångsdelaktighet, begagnat sig av den genom regleringen vunna båtnaden (vattenlagen 3 kap. 6 §) eller därför att de vid vattenreglering utan tvångsdelaktighet stå helt utanför regleringsföretaget (vattenlagen 3 kap. 26 §), måste vissa svårbestämbara justeringar av de enligt nämnda fördelningsgrund framkomna andelsvärdena äga rum.

Den taxeringsprocedur, som följer av tillämpandet av alternativen I och II, är sålunda, även om det för ett visst vattenfall gäller att blott beräkna andel av värdet av *en* genomförd vattenreglering, besvärlig och invecklad. Emellertid är det ju ofta så att vattenfallets belägenhet i vattendraget är sådant, att det drager nytta av åtskilliga uppströms genomförda regleringar. Så är t. ex. fallet med vissa vattenfall i Indalsälven, vars vattenföring numera bestämmes av regleringen av flera till flodsystemet hörande sjöar, såsom sjöarna Anjan, Juveln, Kallsjön, Näckten, Storrensjön, Storsjön och Torrön. Det är givet att taxeringsförfarandet beträffande vattenfall av denna art blir alltför svårbestämbart för att kunna förordas.

De sakkunniga hava därför undersökt, huruvida man ej här skulle kunna hjälpa sig fram med en schablonmetod för beräkning av respektive vattenfalls andel i kostnaderna för en genomförd vattenreglering. Den enda metod som i sådant avseende torde kunna tagas i övervägande är den att höja

det för varje särskilt vattenfall funna naturvärdet av reglering med ett lämpligt procenttal, vilket skulle bestämmas något annorlunda för alt. I än för alt. II. Därvid är emellertid att märka, att, vad alternativ II angår, som är det alternativ, vilket i nu förevarande avseende närmast lär komma ifråga, den omständigheten gör sig särskilt gällande, att någon bestämd relation mellan de olika kostnaderna för genomförandet av en vattenreglering ej synes föreligga. Från vattenfallsstyrelsen och Indalsälvens regleringsförening bekomna uppgifter för vissa regleringsföretag bestyrka också nyssberörda förhållande.

Genom en schablonberäkning av nu angivet slag kommer givetvis det mot vattenfallets andel i kostnaderna för en vattenreglering svarande värdet att bli mycket approximativt beräknat. Med hänsyn till de stora svårigheter som över huvud taget föreligga vid vattenfallsfastigheters taxering får kanske denna omständighet ej helt avskräcka från schablonmetodens tillämpning. De sakkunniga förmena därför att, för den händelse det anses nödvändigt att fasthålla vid de principer för beräkning av värdet av en genomförd reglering, åt vilka alt. I och, ehuru i modererad form, även alt. II giva uttryck, den schablonmetod, som här ovan skisserats, bör tagas i övervägande. Då de sakkunniga emellertid för sin del icke ämna föreslå, att något av dessa alternativ i första hand väljes, hava de ej ingått på en närmare undersökning av lämpliga procenttal för samma schablonberäkning.

b) Alt III.

Vad så härefter angår alt. III och dess praktiska tillämpning ligger saken betydligt enklare och klarare till.

Utöver naturvärdet av regleringen, vilket, på samma sätt som i alt. I och II beräknas för varje vattenfall för sig, samlas så mycket av det övriga värdet av regleringen, som enligt anläggningskostnadsmetoden svarar mot samtliga kostnader för regleringens genomförande, alltså även kostnader för markskador, rensningar m. m., på en hand vid det fastighetsobjekt, som regleringsdammen utgör. Enligt vad förut sagts medräknas därvid dock ej de på den genom regleringen nödvändiggjorda ökningen av kraftverket nedlagda kostnaderna, vilka automatiskt bli beaktade vid kraftverkets taxering. De sålunda å regleringsföretaget nedlagda kostnaderna, vederbörligen index- och värdeminskningsberäknade, komma då jämte eventuellt tillhörande markområde att utgöra taxeringsvärdet för regleringsdammen. Markområdets värde bestämmes efter det uppskattade värdet å mark i orten, under det att ett belopp motsvarande förenämnda kostnader, på angivet sätt justerade, beräknas såsom värde å byggnader. Beträffande skattskyldigheten kommer denna givetvis att åligga ägaren av regleringsdammen, alltså i de flesta fall den förening, som enligt vattenlagen ombesörjer företagets genomförande och i övrigt handhar regleringsangelägenheterna. Härmed undanröjas alla de komplikationer, som uppkomma vid en uppskattning i sammanhang med respektive vattenfalls taxering av det värde av regleringen densamma äger utöver dess på vattenfallen belöpande naturvärde. Metoden

medför alltså en mycket avsevärd förenkling av själva taxeringsförfarandet i förhållande till vad som i sådant avseende gäller för en värdeuppskattning enligt alt. I och II.

c) Alt. III förordas.

De sakkunniga anse sig därför böra förorda, att bestämmelser givas, varigenom uppskattningen av värdet av en genomförd vattenreglering sker enligt de i alternativ III angivna grunder. Härigenom kommer värdet å byggnader för regleringsdammen att bestämmas enligt samma principer, som tidigare föreslagits skola gälla för kraftverk, därvid särskilt må framhållas, att i överensstämmelse härmed för vissa kostnader, som ej resultera i någon byggnad i skatterättslig bemärkelse, — såsom ersättningar för markskador eller kostnader för vissa arbeten för rensningar m. m. — ej bör få beräknas någon avskrivning vare sig vid fastighetstaxering enligt anläggningskostnadsmetoden eller vid inkomsttaxeringen, samt att förty i fastighetslängden anteckning bör göras, i vad mån viss del av byggnadsvärdet motsvarar kostnader, för vilka vid fastighetstaxering någon avskrivning ej beräknats.

Emellertid bör i detta sammanhang uppmärksammas, att viss hänsyn måhända bör tagas till *kombinationen kraftverksdamm—regleringsdamm*.

Det kan nämligen understundom inträffa, att regleringen av vattenavrinningen i ett vattendrag ombesörjes av en vid ett vattenfall utbyggd kraftverksdamm, som — i vissa fall genom påbyggnad eller eljest särskilda för ändamålet träffade anstalter — tillika fungerar såsom regleringsdamm. Därvid kunna under vissa omständigheter mera svårreglerbara skattesituationer tänkas uppstå vid tillämpningen av det av de sakkunniga förordade sättet för värdering av regleringsdammar.

Till belysning av berörda problem lämnas här följande redogörelse för de speciella ekonomiska förhållanden, som merendels sammanhånga med uppförandet och ianspråktagandet av en dammbyggnad med dubbelnatur av såväl kraftverks- som regleringsdamm.

Sålunda kan själva dammbyggnaden med för dess användande såsom regleringsdamm eventuellt träffade särskilda anstalter hava bekostats av dess ägare, under det att vederbörande vattenfallsintressenter — vanligen i form av en regleringsförening — åtagit sig att svara för, förutom en del av kostnaderna för dammbyggnaden, de av regleringen föranledda skadeersättningarna och rensningarna, eller också kan på annat sätt en uppdelning hava skett mellan dammägaren och vattenfallsintressenterna av samtliga de med regleringen sammanhängande kostnaderna.

Det är klart, att det i sådana fall måste föreligga en överenskommelse mellan dammägaren och vattenfallsintressenterna, innebärande att dammägaren på ett eller annat sätt tillförsäkras gottgörelse dels för de särskilda kostnader han fått vidkännas vid dammens uppförande med hänsyn till dess funktion jämväl såsom regleringsdamm, vilka kostnader böra stanna å vattenfallsintressenterna, dels ock för att han ställer kraftverksdammen till

förfogande för regleringsändamål och handhar regleringen på föreskrivet sätt samt bestrider vissa med regleringen sammanhängande löpande utgifter, bland annat fastighetsskatten.

Då emellertid under nu angivna omständigheter vattenfallsintressenterna icke till någon del äro ägare till dammen, oaktat de mer eller mindre bidragit till kostnaderna för regleringens genomförande, kan med det sätt, varpå de sakkunniga tänkt sig värderingen av regleringsdammar ordnad, dammägaren alltså komma att beskattas för ett värde, som motsvaras av utav andra än honom själv i regleringsföretaget investerat kapital, för vilket han ej åtnjuter någon inkomst.

Med hänsyn till de allmänna grunderna för fastighetsbeskattningen är i och för sig ej så mycket att anmärka på ett sådant förhållande. Det är ju värdet å fastighetsobjektet såsom sådant man söker, och då bör det ej hava någon betydelse för värdet, vem eller vilka som bekostat detta objekt, under förutsättning att detta förhållande ej haft någon inverkan på frågan om vem som civilrättsligt är att anse såsom objektets ägare. En annan sak är att för vattenfallsfastigheter, som det nu gäller, på grund av omöjligheten att få ett mera direkt uttryck för det allmänna saluvärde, som enligt författningen skall utgöra grund för taxeringen, man varit nödsakad att genom beräklandet av ett värde, som hämtar sitt stöd från de å fastigheten nedlagda kostnaderna, däribland även markskadeersättningar och kostnader för rensningar, söka skapa en presumtion för att värdet bestämmes enligt principen om det allmänna saluvärdet. Den omständigheten emellertid att man ej på mera direkt väg kan komma fram till en värdebestämning, kan ej i förevarande avseende äga någon betydelse. Vidare äro visserligen dammägaren och vattenfallsägarna realiter sett delägare i regleringsföretaget. Därav kan emellertid ej följa en fördelning av skattskyldigheten för dammen. Genom vattenfallsägarnas kapitalinvestering i företaget har nämligen såsom redan antytts ej tillskapats en direkt mot denna kapitalinvestering svarande fristående vattenbyggnad. Det finnes alltså intet objekt, vid vilket deras skattskyldighet kan fästas. Det torde därför under alla omständigheter vara klart, att i de fall då överenskommelse träffas om en kraftverksdamms användande jämväl såsom regleringsdamm, efter det de nu föreslagna bestämmelserna angående värdering av regleringsdamm trätt i kraft, anledning saknas att i beskattningsväg behandla kraftverksdammar, som tillika äro regleringsdammar, annorledes än andra regleringsdammar. Möjlighet föreligger ju för vederbörande att, då frågan om ett samarbete på nu berörda område mellan en kraftverksägare och vattenfallsintressenterna blir aktuell, taga hänsyn till att kraftverksägaren blir skattskyldig för dammens hela värde, sådant det enligt nu föreslagna regler är avsett att bestämmas.

Beträffande emellertid de fall, då ovannämnda samarbete mellan en kraftverksägare och vattenfallsintressenter föreligger redan vid den tidpunkt, då de nya bestämmelserna träda i kraft, kan ej förnekas, att en värdering av dammen enligt dessa bestämmelser kan komma att innebära en obillighet mot kraftverksägaren, som får skatta för dammens hela och mot vad tidi-

gare gällde kanske betydligt förhöjda värde. Vid den tidpunkt då frågan om samarbetet diskuterades, hade han ej anledning att taga i betraktande att regleringsdammen skulle komma att i beskattningsväg behandlas efter andra än då gällande grunder.

Med hänsyn till berörda omständigheter synes det alltså berättigat att i nu senast anmärkta fall söka ordna beskattningsförhållandena på sådant sätt, att den obillighet i fråga om skattebelastningen, som under vissa omständigheter kan för en kraftverksägare uppstå, undanröjes. I författningsväg torde detta lämpligast ske genom intagandet av en övergångsbestämmelse till den erforderliga nya lagen om ändringar i kommunalskattelagen, varigenom möjlighet beredes att fördela skattskyldigheten för dammen å dammägaren och vattenfallsintressenterna. Detta är onekligen en åtgärd av ett ur beskattningssynpunkt mer ovanligt slag, som givetvis betingas av de säregna med taxering av vattenfallsfastigheter förknippade förhållandena. En motsvarighet kan dock i viss mån sägas föreligga på inkomstbeskattningens område, då hyresvärdet för bostad eller annan förmån från fastighet, tillhörande bostadsförening eller bostadsaktiebolag, räknas såsom medlemmens eller delägarrens intäkt av fastigheten med rätt tillika till på vederbörande lägenhet belöpande procentavdrag.

Det synes emellertid böra föreligga så mycket mindre tvekan att gå fram på den här ovan angivna linjen som det antal fall, då en kraftverksdamm tillika utgör en regleringsdamm, är förhållandevis litet och det dessutom synes föreligga möjlighet att giva denna övergångsbestämmelse sådan avfattning, att dess användning blir ytterligare minskad. Förhållandet är nämligen det att det icke föreligger någon större risk för att kraftverksägaren, även om någon övergångsbestämmelse icke meddelades, ej skulle bli av vattenfallsintressenterna ersatt för det utlägg för skatt, som det enligt ovanstående kan anses obilligt att han får svara för. I de flesta av de nu förevarande fallen äro vattenfallsintressenterna sammanslutna i en regleringsförening, av vilken dammägaren som regel själv är medlem. För denna förening torde det föreligga ett intresse att på så rättvist sätt som möjligt få en skattesituation av nu ifrågavarande art uppklarad. Om man alltså kan utgå ifrån att i allmänhet några extra åtgärder för en lösning av en skattefråga av förevarande slag ej äro erforderliga, återstår allenast att reglera saken för de säkerligen sällsynta fall, då någon överenskommelse om skattens fördelning på dammägaren och vattenfallsintressenterna ej kan uppnås. Detta synes lämpligen kunna ske så, att såsom ett övergångsstadgande bestämmelser meddelas därom att frågan om en sådan fördelning av dammvärdet kan av dammägaren få hänskjutas till någon av beskattningsnämnderna, därvid, efter vederbörande vattenfallsintressenters hörande, beredningsnämnden avgiver förslag i ämnet och taxeringsnämnden eller prövningsnämnden i anledning av berörda förslag eller direkt hos dem gjorda framställningar beslutar i saken. Besluten kunna givetvis överklagas i vanlig ordning.

d) Alt. III i belysning av utgången av vissa taxeringsmål angående värdet av regleringsdamm.

Den oegentlighet, som vid ett förfarande enligt alt. III kan synas ligga däri att regleringsdammen kommer att uppskattas till ett högre värde än kostnaderna för själva dammens byggande dragit, har tidigare (s. 75—76) behandlats, därvid emellertid härutinnan något hinder mot godtagande av ett dylikt förfarande icke ansetts föreligga.

Emellertid bör i anslutning till en erinran om vad i berörda avseende sålunda anförts framhållas, att frågan om hänförandet av andra kostnader än sådana som direkt avsåge byggandet av själva regleringsdammen varit underställd skattedomstolarnas prövning. Sålunda hade den vid Gråda i Dalälven uppförda och till hälften inom vardera av Leksands och Gagnefs socknar belägna regleringsdammen inom vardera socknen för taxeringsåren 1927 och 1928 åsatts ett taxeringsvärde av 600 000 kronor, därvid för bestämmandet av dessa värden tagits i betraktande icke blott kostnaderna för själva dammens uppförande utan jämväl betydande kostnader för ersättningar för markskador och för skada å industriella anläggningar m. m. På den skattskyldiges, Siljans regleringsföretags, besvär har emellertid kammarrätten genom utslag den 15 januari 1930, vad angick 1927 års taxering, och den 13 november 1931, vad beträffade 1928 års taxering, nedsatt taxeringsvärdena i vardera kommunen för år 1927 till 125 000 kronor och för år 1928 till 200 000 kronor, därvid värdena beräknats allenast på grundval av de för själva dammens byggande havda kostnaderna. Genom utslag den 8 april 1932 har Regeringsrätten (R. Å. 1932, not. Fi 274—5), sedan kommunerna hos Kungl. Maj:t anfört besvär över kammarrättens utslag den 15 januari 1930 rörande 1927 års taxering, ej gjort annan ändring i samma utslag än att taxeringsvärdet å regleringsdammen bestämts till, i vardera kommunen 230 000 kronor. Denna höjning av värdet i förhållande till det av kammarrätten fastställda synes hava berott på allenast ett annat sätt att med utgångspunkt från kostnaderna för själva dammens byggande beräkna dess värde.

Vid bedömande av den prejudicerande betydelsen av förenämnda avgörande böra emellertid följande förhållanden observeras. För de taxeringsår, om vilka i förenämnda mål var fråga, nämligen 1927 och 1928, funnos inga som helst bestämmelser rörande vattenfallsfastigheters taxering meddelade. Så vitt handlingarna i målen utvisa, synes vidare hava förutsatts, att hela regleringsvinsten blivit vid taxeringen av respektive vattenfall beaktad, ett betraktelsesätt, som sedan kom att ligga till grund för de år 1932 utfärdade författningsbestämmelserna i ämnet. En beräkning vid regleringsdammens taxering av jämväl förenämnda kostnader för markskador m. m. skulle således inneburi en dubbelbeskattning. Med ovannämnda betraktelsesätt torde i de föreliggande fallen detta hava varit händelsen även vad angår den särskilt taxerade dammbyggnadens värde. Vid talans fullföljd i kammarrätten ifrågasatte också den skattskyldige, huruvida icke av ovan anförd grund regleringsdammen borde helt fritagas från beskattning. Av formella

skäl — påstående därom hade ej gjorts hos prövningsnämnden — yrkades dock ej undanröjande av dammens taxering.

Då det förfarande vid uppskattning av värdet av en vattenreglering, som enligt alt. III äger rum, på en så väsentlig punkt skiljer sig från det i berörda mål tänkta förfarandet, att av regleringens hela värde allenast naturvärdet slås ut på respektive vattenfall, under det att vid avgörandet av berörda mål hela värdet av regleringen eller i varje fall detta värde, minskat med allenast regleringsdammens värde, förutsatts bliva taget till beskattning vid de olika vattenfallens taxering, är det ej säkert, att förenämnda avgöranden kunna anses principiellt besvara frågan, vilka kostnader, som enligt anläggningsekostnadsmetoden böra få inverka å värderingen av dammen.

Om emellertid förenämnda avgöranden skulle tolkas därhän, att kommunalskattelagens bestämmelser om beskattningsorten anses kräva, att värdet av regleringen, eventuellt minskat med värdet för regleringsdammen, beskattas vid respektive vattenfall, komma sådana författningsbestämmelser, varigenom ett förfarande enligt alt. III blir vägledande för taxeringen, att i så fall faktiskt, ehuru ej till formen, medföra en ändring av vad i berörda avseende nu skulle kunna anses gälla. Då de nya författningsbestämmelser som här avses allenast giva anvisning om, hur uppskattningen av vissa värdeobjekt bör ske, krävas nämligen inga ändrade bestämmelser angående beskattningsorten. I förhållande till vad nu principiellt får anses gälla sker dock i realiteten en överflyttning av vissa värden från respektive vattenfall till regleringsdammen.

e) Verkniningarna av alt. III å fördelningen av det kommunala beskattningsunderlaget.

På grund av det sålunda anförda uppkommer den frågan, huruvida en sådan överflyttning med hänsyn till kommunernas inbördes beskattningsrätt kan vara riktig eller ej. Vid bedömandet av denna fråga kan vara av intresse att taga del av vad som förekommit vid förarbetena till den förut omnämnda ändringen i bland annat 14 § vattenlagen, avseende möjlighet att vid vattenreglering kunna uttaga större belopp i regleringsavgifter än dittills skett (prop. 1944: 169). Sålunda hade från olika håll framhållits, att vattenlagens bestämmelser icke gäve tillräckliga möjligheter till beredande av ersättning och compensation för skador av mera allmän natur. Den »bygd», där vattenkraftsanläggningar och dammanläggningar uppfördes, kunde av anläggningarna förorsakas mera skador och olägenheter än fördelar. Till följd härav väcktes tanken på att genom ökade regleringsavgifter ställa medel till förfogande för motverkande av berörda skador och olägenheter. Vattenfallsstyrelsen, som icke ville vara med om en ökning av dessa regleringsavgifter på det sätt och i den utsträckning, som föreslagits i en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria, yttrade därvid bland annat, att en ökad förmån för regleringsbygderna skulle kunna erhållas genom att vid bestämmandet av taxeringsvärdet för regleringsdammen till denna

överföra en skälig del av regleringsvinsten (s. 37). Samma åsikt framfördes jämväl av industriförbundet (s. 46).

Otvivelaktigt kan ett visst fog för en dylik åsikt anses föreligga. Den kommun, i vilken ett kraftverk uppföres, erhåller enligt förevarande förslag beskattningsrätten över ej blott vattenfallets värde i det skick det befann sig före utbyggnaden utan även *dels* värdet av de för vattenfallets utnyttjande uppförda byggnaderna, beräknat på grundval av samtliga kostnader för utbyggnaden, *dels ock*, i förekommande fall, genom uppdämning eller rensningar från annan kommun överflyttade fallvärden samt naturvärdet av vattenregleringar. Att ytterligare öka detta beskattningsobjekts värde med ännu en andel av regleringsföretagets värde, vilken andel jämte naturvärdet av regleringen enligt förslaget under vissa omständigheter skulle kunna komma att uppgå till ett betydligt högre belopp än det värdetillägg utgör, som enligt nu gällande bestämmelser beräknas i anledning av en genomförd reglering, synes knappast berättigat. Med hänsyn till vad under kap. VI Beskattningsorten anföres, lär emellertid med nuvarande regler om beskattningsorten icke någon annan kommun än den, där regleringsdammen ligger, kunna ifrågakomma såsom emottagare av från respektive vattenfall överflyttade värden. Genom den nu förordade beräkningen av värdet av regleringsdamm synes dock en viss utjämning kommunerna emellan av skäliga beskattningsintressen komma att äga rum.

Kap. V. Ersättningskraft.

§ 1. Referat av vissa bestämmelser i vattenlagen.

Med hänsyn till ersättningskraftens betydelse för taxering av vattenfallsfastighet må erinras om följande bestämmelser i vattenlagen.

Jämlikt 9 kap. 13 § skall ersättning för vattenkraft, som avstås på grund av stadgandena i 2 kap. 5, 6, 7 eller 23 §, utgå genom tillhandahållande medelst elektrisk eller annan överföring av motsvarande kraftbelopp (ersättningskraft), så framt och i den mån ej ersättningens utgörande i kraft prövas medföra olägenheter av betydelse för ena eller andra parten. För vattenkraft, som för strömfallsägare går förlorad till följd av åtgärd, varmed ej åsyftas vattenkraftens tillgodogörande, kan ock ersättningen komma att bestämmas att utgå i kraft (9: 14). Då ersättning utgår för *tillgodogjörd* vattenkraft, anses den innefatta gottgörelse för vattenverksbyggnader eller den del därav, som för framtiden varder för ägaren onyttig (9: 11). Vidare skall skyldigheten att jämlikt nyssnämnda 13 § tillhandahålla kraft åvila den fastighet, varmed rätten till tillgodogörandet av den vattenkraft,

som ersättes, enligt vattendomstolens beslut skall vara förenad, och rättigheten till kraftbelopp, som utgår såsom ersättningskraft skall vara förenad med den fastighet, till vilken vattenkraften hört eller ock rättigheten i laga ordning överflyttats (9: 15 och 17). Ersättningstagaren är pliktig att gälda vederlag för kraftens uttagande och överföring antingen i penningar eller ock på sådant sätt, att det kraftbelopp, som skall lämnas i ersättning, varder i motsvarande mån minskat. Vederlaget, som fastställs av vattendomstolen, benämnes uttagningskostnad (9: 19). Uttagningskostnaden bestämmes i anläggningsskostnad samt underhålls- och driftkostnad. I sistnämnda kostnad inbegripes skälig avsättning till förnyelsefond, men inräknas ej ränta å anläggningsskostnaden. Är den vattenkraft, för vilken ersättningskraft lämnas, tillgodogjord vid redan befintlig anläggning, räknas såsom uttagningskostnad allenast underhålls- och driftkostnaden (9: 21). I regel äger ersättningstagaren avgöra, om uttagningskostnaden skall av honom gäldas helt eller delvis i penningar eller genom minskning av det honom tillkommande kraftbeloppet (9: 22). Av den uttagningskostnad, som gäldas i penningar, erlägges den del, som utgör anläggningsskostnad till minst en tredjedel på en gång och återstoden under en tidrymd av högst fyrtio år medelst årliga annuiteter, bestämda sålunda, att däri ingår jämväl ränta å oguldet kapitalbelopp efter den räntefot, som i varje fall finnes skälig. Den del, som utgör underhålls- och driftkostnad erlägges, där den utgår i penningar, genom ständig avgäld, som till årligt belopp bestämmes för viss tid, dock minst 10 år med rätt för parterna till nyprövning för tid därefter (9: 23).

För att underlätta framställningssättet har i det följande nedannämnda förenklingar av beteckningarna för vissa här ovan återgivna, i vattenlagen behandlade förhållanden vidtagits. Sålunda kommer ersättningskraft, för vilken uttagningskostnaden helt eller delvis gäldas i penningar, att betecknas såsom bruttokraft och ersättningskraft, för vilken uttagningskostnaden helt gäldas genom minskning i kraftbelopp, att benämnas nettokraft, varjämte värdet av bruttokraften, beräknat utan avdrag för uttagningskostnaden, benämnes bruttokraftens bruttovärde och, beräknat med avdrag för denna kostnad, bruttokraftens nettovärde.

§ 2. Ersättningskraftens betydelse för taxeringen.

A. Allmänt.

Syftet med bestämmelserna om ersättningskraft är, att den fastighet, till vilken den avstädda vattenkraften hört, bör i stället för denna vattenkraft tillföras ett annat realvärde. Ersättningskraften kommer således att utgöra ett tillbehör till den fastighet, dit den lägges. Värdet av denna ersättningskraft kommer därför att få betydelse vid den fastighetens taxering. Likaledes kommer vid taxering av kraftverksfastigheten, varifrån ersättnings-

kraften tillhandahålles, att såsom avgående post tagas hänsyn till det belopp, varmed kraftverksfastighetens värde på grund av skyldigheten att tillhandahålla ersättningskraft kan anses hava minskats.

Av de förut refererade bestämmelserna i vattenlagen framgår till en början, att ersättningskraften kan komma att svara emot värdet av icke blott — ehuru det är det vanligaste — naturkraften i ett outbyggt vattenfall utan även byggnaderna i ett utbyggt vattenfall, vilka på grund av vattenkraftens avstående kunna bli onyttiga för ägaren. Vidare följer av samma bestämmelser, att storleken av den för viss förlorad vattenkraft bestämda ersättningskraften kan komma att variera högst betydligt beroende på sättet för uttagningskostnadens gäldande. Som regel representerar nämligen uttagningskostnaden den ojämförligt största delen av bruttokraftens bruttovärde. Om därför det bestämts, att uttagningskostnaden helt skall gäldas genom minskning av kraftbeloppet, kommer detta förminskade kraftbelopp i allmänhet att uppgå till allenast en bråkdel av kraftbeloppets storlek, där est uttagningskostnaden skulle hava helt guldits i penningar. Att det måste vara så är ju ganska klart, om man betänker, att, då fråga är om t. ex. ersättningskraft för vattenkraften i ett outbyggt vattenfall, det i ersättning lämnade kraftbeloppet skall motsvara kraftbeloppet för den avstådda naturkraften men omvandlad till elektrisk eller mekanisk energi och överförd till fastigheten. Uttagningskostnaden kommer ju i ett sådant fall att representera de kostnader en fastighetsägare, som avstått naturkraft, skulle fått vidkännas, om han själv byggt ut sin vattenfallsdel.

När det gäller att bestämma taxeringsvärdet för dels den fastighet som tillhandahåller ersättningskraften och dels den kraftmottagande fastigheten, föranleder det hänsynstagande till ersättningskraften som härvid kräves ett ståndpunktstagande till frågor av rätt svårlöst natur. Dessa frågor hava här nedan underkastats en närmare undersökning.

Såsom en utgångspunkt kan därvid fastslås, att vid taxeringen av den fastighet, som avstår vattenkraft, för vilken ersättningskraft mottages, givetvis värdet av den avstådda vattenkraften ej längre skall tagas i betraktande. Värdet av denna vattenkraft kommer däremot att automatiskt inräknas i värdet för den fastighet, som tillhandahåller ersättningskraften.

B. Värdet av ersättningskraften är beroende av värdet av därå belöpande uttagningskostnad.

Då emellertid för ett visst fall det kraftbelopp, som enligt vattendomstolens beslut skall tilläggas den mottagande fastigheten, blir mycket olika, om domstolen bestämt kraftbeloppet såsom nettokraft i stället för bruttokraft med därå belöpande mera avsevärd uttagningskostnad, kan frågas vad kraftbeloppets bestämmande på det ena eller andra sättet får för verkan på fastighetstaxeringen. Det kan i sådant avseende göras gällande — och har även gjorts gällande — att den mottagande fastighetens värde blir

beroende av, vilket avgörande som härutinnan träffats. Man menar, att *vär-det* av den kraft som mottages är lika för kraftenhet räknat vare sig det är fråga om bruttokraft eller nettokraft och att, om t. ex. nettokraften utgör $\frac{1}{10}$ av bruttokraftens belopp vid hela uttagningskostnadens gäldande i penningar, vid taxeringen totalvärdet av ersättningskraften, om den beräknas i nettokraft, kommer att utgöra allenast $\frac{1}{10}$ av vad den skulle hava uppskattats till, om ersättningen i stället beräknats i bruttokraft. Anledningen till en dylik uppfattning är uppenbarligen, att den omständigheten att det kraftbelopp, som i ersättningskraft tillagts en viss fastighet, utgör ett tillbehör till denna fastighet ej ansetts äga sin motsvarighet i fråga om uttagningskostnaden, vars erläggande ej betraktas såsom en den mottagande fastigheten såsom sådan åvilande förpliktelse utan såsom ett obligationsrättsligt förhållande fastighetsägarna emellan.

Det resultat man med ett sådant resonemang kommer till måste emellertid ur objektiv värdesättningssynpunkt bliva mycket litet tillfredsställande. Oaktat nämligen den vattenkraft, som avstås mot erhållande av ersättningskraft, är en konstant värdefaktor, skulle värdet av den fastighet, som avstår vattenkraften, komma att mycket starkt påverkas av det förhållandet, huruvida ersättningskraften bestämts att utgå såsom bruttokraft eller nettokraft. Alldeles särskilt otillfredsställande blir denna omständighet, då man betänker, att det i regel beror på ersättningstagaren att avgöra, om han vill att uttagningskostnaden skall gäldas i penningar eller genom minskning i kraftbelopp. Fastighetsägarens beslut i fråga om uttagningskostnaden skulle alltså kunna bliva bestämmande för hans fastighets taxeringsvärde. Klart är ju också, att en eventuell köpare av en fastighet med i bruttokraft bestämd ersättningskraft ej vill beräkna högre värde för det tillbehör till fastigheten, som ersättningskraften utgör, än som svarar mot denna krafts nettovärde. Köparen måste ju alltid räkna med att uttagningskostnaden skall av honom i fortsättningen gäldas. Kärnpunkten i hela denna frågeställning synes därför bliva denna. Är uttagningskostnaden så skild från ersättningskraftens natur av tillbehör till fastigheten, att den måste ses som ett allenast obligationsrättsligt förhållande mellan två fastighetsägare, eller är den så förbunden med ersättningskraften, att *värdet* av denna kraft blir beroende av, i vad mån uttagningskostnaden blivit gulden genom minskning av kraftbeloppet eller skall gäldas i penningar? Har ett visst kraftbelopp såsom ersättningskraft tillagts en fastighet, innebär detta onekligen, att kraftbeloppet såsom sådant måste tagas i betraktande vid taxeringen. Kan man emellertid anse, att värdet av denna ersättningskraft blir förändrat, allteftersom den är förbunden med skyldighet att gälda uttagningskostnad, kommer man till ett ur allmän värderingssynpunkt mer tillfredsställande resultat. Värdet å ersättningskraften kommer nämligen i så fall att bestämmas med hänsynstagande till uttagningskostnaden.

Då vattenlagens bestämmelser på hithörande område äro av egenartad beskaffenhet och bygger på praktiskt-ekonomiska hänsyn, lär vara svårt

att från andra rättsområden finna någon ledning för ett ställningstagande. Frågan om betydelsen i nu ifrågavarande avseende av uttagningskostnadens sammanhang med ersättningskraften torde därför få bedömas med utgångspunkt från i vattenlagen givna regler angående detta samband.

I sådant avseende måste uppmärksammas vattenlagens 9 kap. 42 §, däri det stadgas, att, om ersättningstagaren brister i betalning av uttagningskostnad, som skall gäldas i penningar, kraftöverföringen må avbrytas, intill dess betalningen fullgjorts, ävensom att, därest erläggandet av uttagningskostnaden dröjer utöver sex månader efter förfallodagen, ersättningstagaren på talan av ersättningsgivaren kan förpliktas att mot befrielse från uttagningskostnadens gäldande i penningar för framtiden vidkännas minskning i kraftbeloppet till så stor del, som i värde svarar mot uttagningskostnaden efter avdrag av vad av anläggningskostnaden må hava guldits. Vidare gäller enligt samma paragraf, att ny ägare till den fastighet, varmed rätten till kraften är förenad, ej är pliktig att i annan mån än för det fall bruttokraften enligt vad nyss sagts omvandlas till nettokraft svara för kostnad, som förfallit till betalning innan han blev ägare, till följd varav avbrott i kraftöverföringen icke må ske på grund av föregående ägares betalningsförsummelse.

Av nu nämnda bestämmelser synes man vara berättigad draga den slutsatsen, att ersättningskraften och uttagningskostnaden stå i sådant förhållande till varandra, att skyldigheten att erlægga uttagningskostnad kan sägas utgöra en närmare bestämning av innehållet av den rättighet av fast egendoms natur, som ifrågavarande rätt till ersättningskraft utgör. Sålunda är en övergång av äganderätten till ersättningstagarens fastighet utan betydelse i avseende å hans skyldighet att erlægga uttagningskostnad. Att det emellertid förhåller sig så, att ersättningstagaren ej är pliktig att under andra omständigheter än då ersättningskraften omvandlas till nettokraft gälda uttagningskostnad, som förfallit till betalning före hans förvärv av fastigheten, torde allenast innebära att med skyldighetens inträde i detta läge densamma upphör att häfta vid fastigheten och övergår till en personlig skuld för den som vid förfallotiden var ägare av fastigheten.¹ Med denna uppfattning angående ersättningskraftens och uttagningskostnadens samband med varandra kan ej heller det ur taxeringssynpunkt mindre tilltalande läget uppkomma — som eljest vore nödvändigt acceptera — att genom ersättningskraftens omvandling jämlikt förenämnda 42 § från bruttokraft till nettokraft en plötslig och betydande nedsättning i den kraftmottagande fastighetens värde skulle kunna inträda.

Alldeles utan olägenheter i taxeringsavseende är emellertid ej heller betraktelsesättet om uttagningskostnadens betydelse för ersättningskraftens värde. Man får nämligen vid den sakens bedömande ej förbise, att i uttagningskostnaden ingår jämväl en större eller mindre del av den på ersättningskraftens bruttobelopp belöpande anläggningskostnaden. Vid amor-

¹ Se vattenlagsakkunnigas betänkande av d. 14 mars 1917 s. 334.

tering av denna anläggningskostnad kommer enligt ovannämnda betraktelsesätt ersättningskraftens värde år från år att öka. Vid fastighetens taxering det är allmän fastighetstaxering äger rum synes man vara nödsakad att bedöma ersättningskraftens värde i det läge, vari amorteringen av anläggningskostnaden vid nämnda års ingång befinner sig. Man lär ej då kunna taga hänsyn till att fastighetens värde under perioden genom berörda amorteringars värde kommer att år för år under taxeringsperioden öka. Häråt synes emellertid icke vara något att göra, försåvitt man ej skulle vilja genom en tilläggsbestämmelse till 12 § kommunalskattelagen bereda möjlighet för en årlig omtaxering av fastigheter, för vilka nyssberörda förhållanden gäller.

En åtgärd av omförmälda slag synes dock knappast motiverad. Enligt nyssberörda paragraf utgör ju ej en värdeförändring av en fastighet under tiden mellan två allmänna fastighetstaxeringar i och för sig någon grund till omtaxering. Härför fordras uppfyllandet av vissa villkor i övrigt, av vilka här är av intresse att uppmärksamma de fall, då omtaxering medgives på grund av att genom eldsvåda, vattenflöde o. d. eller genom nedrivning av byggnad eller skogsavverkning fastighetens värde minskats eller att fastigheten genom viss å densamma företagen byggnadsverksamhet erhållit ett förhöjt värde, därvid dock — med bortseende från det fall då fortsatt bebyggelse å fastigheten ägt rum — såsom ytterligare villkor för omtaxeringen gäller, att förändringen föranleder en minskning eller ökning av taxeringsvärdet med minst en femtedel. Med en värdeförändring av sist angiven storleksordning torde man ej hava att i nu förevarande avseende räkna.

Såsom redan framhållits motsvaras det värde ersättningskraften representerar och vartill hänsyn tages vid taxering av den fastighet, dit ersättningskraften lagts, av en rätt för kraftverksfastigheten, som tillhandahåller ersättningskraften, att få vid den fastighetens taxering beräkna avdrag för ett belopp, motsvarande värdet av skyldigheten att tillhandahålla kraftbeloppet i fråga. Vad här ovan uttalats om den betydelse för värdet av ersättningskraften, som sättet för uttagningskostnadens erläggande äger för ersättningsstagarens fastighet, får en motsvarande tillämpning å värdet av skyldigheten att tillhandahålla ersättningskraften. Det torde alltså vara klart, att i berörda hänseende någon skillnad mellan ersättningsgivarens och ersättningstagarens fastighet ej föreligger.

C. Beräklandet av ersättningskraftens värde vid taxeringen.

I. *Ersättningsgivarens fastighet.*

Då det härefter blir fråga om att beräkna ersättningskraftens värde, är överensstämmelsen mellan ersättningsgivarens och ersättningstagarens fastighet ej lika given.

För bedömandet av denna fråga torde vara erforderligt att först se till, från vilka utgångspunkter man vid värderingen av ersättningskraften i det ena och det andra fallet bör utgå.

Svårigen låter det sig göra att beräkna ersättningskraftens värde såsom utgörande viss del av kraftverkets hela värde. Då ersättningskraften är en till elektrisk eller mekanisk energi omvandlad vattenkrafttillgång, motsvaras denna ersättningskraft, som enligt vattendomstolens beslut är av fast egendoms natur, i viss ehuru obetydlig grad av värdet av jämväl sådan materiel av lös egendoms natur, som tagits i anspråk för produktionen av ersättningskraften. Även om man kan bortse från detta förhållande, kommer dock på grund av förslitning av kraftverkets byggnader dess taxeringsvärde, under förutsättning av oförändrad prisnivå, att vid varje ny allmän fastighetstaxering förändras. Dessa förändringar lämna emellertid ersättningskraftens värde opåverkat, ett sakförhållande, som gäller vare sig ersättningskraften utgår såsom bruttokraft eller nettokraft. Dessutom kan uttagningskostnaden, som vid kraftverksfastighetens taxering är en positiv värderingsfaktor, vid denna taxering ofta nog komma att till en del belöpa å egendom, som ej alls ingår i kraftverksfastigheten, såsom fallet är med uttagningskostnaden för överföringsanordningar, vilka ej tillhöra kraftverksfastigheten.¹ Med hänsyn till det sålunda anförda synes ingen annan utväg stå till buds än att, sedan vid kraftverkets taxering värdet av detsamma i dess helhet beräknats, därifrån draga ett på grund av skyldigheten att leverera ersättningskraft skäligt belopp. Beräkningen av detta belopp torde kunna ske med utgångspunkt från vad i fråga om ersättningskraften i olika avseenden vid vattendomstolen kan hava bestämts, såsom kraftbeloppets storlek och beräknat värde därå samt värdet å uttagningskostnaden, därest detsamma ej i sin helhet guldits genom minskning av kraftbeloppet.² I sammanhang härmed bör observeras, att den elektriska energiens värde vid kraftstationsväggen utgör grunden för vattendomstolens bestämmande av ersättningskraftens värde. Har emellertid för dylik värdebestämning beräknats kraftvärdet vid viss leveransplats, bör någon oriktighet i värdesättningen därav ej uppkomma, enär i det senare fallet olikheten i prissättningen uppväges av den olikhet i uttagningskostnadens storlek, som betingas av kraftöverföringen.

Att emellertid vattendomstolens beslut i berörda ersättningsfrågor får en viss grundläggande betydelse, innebär givetvis ej att det därvid satta värdet å det kraftbelopp, som skall tillhandahållas, är bindande för taxeringsmyndigheterna. Detta värde kan ju vara satt vid en helt annan tidpunkt än den, som är avgörande för taxeringsvärdenas bestämmande. Det kan dessutom

¹ Ersättningsgivaren är visserligen enligt vattenlagen (9:26) skyldig att anlägga och underhålla anordningar för kraftens överföring från kraftstationen till viss fastighet och där tillhandahålla kraften, men kostnaderna härför har ersättningsstagaren att gälda (9:19).

² Ett sådant förfaringssätt har också i ett visst fall tillämpats av kammarrätten vid avgörandet av ett mål angående bland annat värdet av skyldighet att utgiva ersättningskraft (kammarrättens utslag d. 8/4 1948 på besvär av *dels* Lits kommun *dels* ock vattenfallsstyrelsen angående taxering 1945 av Midskogs kraftstation).

vara resultatet av en ekonomisk uppgörelse mellan tvistande parter, som äga disponera över tvisteföremålet, och kan därför ej sägas vara ett direkt uttryck för en värdering enligt de allmänt gällande värderingsgrunderna. För en värdering enligt dessa grunder få de dock ej anses sakna en vägledande betydelse.

II. *Ersättningstagarens fastighet.*

Har man alltså bestämt det belopp, som vid kraftverkets taxering bör avräknas på grund av skyldighet att utgiva ersättningskraft, är frågan, om vid taxering av den fastighet, dit ersättningskraften enligt vattendomstolens beslut överflyttats, detta belopp kan utan vidare beräknas såsom en tillkommande post. Därvid har till en början den frågan ställts, huruvida ej, därest kraften kommer konsumenten till handa i sådan förädlad form som den, vari detaljdistributionen i orten försiggår, värdet å kraften borde bestämmas med utgångspunkt från konsumentpriset i orten. I sådant avseende får uppmärksammas, att ersättningskraftens storlek i allmänhet ej blivit satt och ej heller kunnat sättas så, att den jämnt svarar mot den energiförbrukning, som skulle förelegat för ersättningstagaren, om den elektriska energien av honom inköpts från någon detaljdistributör. Är det åter fråga om att använda ersättningskraften i en egen industri eller att distribuera kraften till andra, komma i så fall andra konsumenttaxor att ligga till grund för kraftens värdering. Beaktas bör kanske också att konsumenttaxorna bestämmas med hänsyn till bland annat kostnaderna för ett mer eller mindre omfångsrikt ledningsnät samt att vid fastighetstaxering i allmänhet avseende icke i mätbar mån torde fästas vid det förhållandet, huruvida priset å elektrisk kraft i orten varit högre eller lägre än normalt.

Med hänsyn till det anförda och då det väl här närmast gäller att överflytta ett vid kraftsverksfastigheten uppkommet värde till en annan fastighet, synes det berättigat att principiellt ställa sig på den ståndpunkten, att det vid kraftsverksfastighetens taxering för ersättningskraften avdragna beloppet också blir det belopp, som vid den mottagande fastighetens taxering tillägges det värde, vartill denna fastighet i övrigt uppskattas. Givetvis måste dock avvikelser härifrån kunna göras. Om den mottagande fastigheten ej helt, ja kanske allenast i ringa grad kan tillgodogöra sig den effekt eller energi, som ersättningskraften utgör — för egen del eller genom dess avyttring till andra — måste en nedjustering av ersättningskraftens värde äga rum. Likaså kan inträffa, att ersättningskraften genom att den överföres till en viss fastighet kommer att få ett med hänsyn till därå bedriven verksamhet eller eljest särskilt högt värde, ett förhållande som ej kan lämnas obeaktat vid taxeringen.

Vad ersättningsgivarens fastighet angår torde värdet av skyldighet att tillhandahålla ersättningskraft bliva ganska oberoende av, huruvida ersättningskraften kommer till full användning eller ej hos kraftemottagaren.

Skyldigheten till kraftleveransen finnes under alla omständigheter, och för en eventuell spekulant å ifrågavarande fastighet torde den omständigheten bliva utslagsgivande. Härmed är icke sagt, att icke i ett visst fall förhållandena kunna vara sådana, att det är uppenbart att till ersättningsgivarens fria förfogande kan komma att stå viss del av den ersättningskraft, han har skyldighet att leverera, i vilket fall det icke lär undgå att vid taxeringen viss hänsyn härtill tages.

D. Inverkan av ersättningskraften å taxeringsvärdets delvärden.

I. *Ersättningsgivarens fastighet.*

Vad angår det sätt, varpå i fråga om ersättningskraften avdrag vid taxering av ersättningsgivarens fastighet, kraftverksfastigheten, och tillägg vid den kraftemottagande fastighetens taxering bör äga rum, är att märka, att allenast för den förstnämnda fastighetens del blivit i författningssvåg fastslaget, hur härutinnan skall förfaras. Denna författningsbestämmelse återfinnes i punkt 6 anv. till 10 § kommunalskattelagen, däri det heter: »Skyldighet att leverera ersättningskraft avräknas å byggnadernas värde». Avdraget för ersättningskraft kommer alltså att, då fråga är om annan fastighet, göra sig gällande vid fastställandet av byggnadsvärdet. Beträffande sådan mindre anläggning, som taxeras tillsammans med en jordbruksfastighet, lär väl knappast någon skyldighet att leverera ersättningskraft komma i fråga. Är så emellertid fallet, kan det vid taxeringen icke få sitt synliga uttryck på annat sätt än att jordbruksvärdet i motsvarande mån minskas. Tillägget till ersättningstagarens fastighet för värdet av ersättningskraften synes vad beträffar sådan fastighet, som är av annan fastighets natur, hava skett i analogi med vad som gäller för kraftverksfastigheten, alltså såsom ett byggnadsvärde eller såsom ökning av ett för fastigheten i övrigt beräknat värde å byggnader. För jordbruksfastighet åter torde höjningen av dess värde på grund av tillgång till ersättningskraft hava skett på det sättet, att vid beräkningen av jordbruksvärdet ersättningskraften upptagits såsom en särskild förmån.

Då det gäller att bedöma, i vad mån nya bestämmelser i nu ifrågavarande avseende erfordras, är det därvid ett par omständigheter man ej kan undgå att taga i betraktande.

Sålunda bör beaktas, att i de fall, då ersättningskraften utgår såsom bruttokraft, ersättningskraften allteftersom den därå belöpande anläggningskostnaden blivit gulden av ersättningstagaren i form av uttagningskostnad kan komma att i överbärande grad motsvara ett byggnadsvärde. Det kan ifrågasättas, om så ej är händelsen även då ersättningskraften utgår såsom nettokraft, enär den omständigheten att ersättningskraften beräknats i nettokraft allenast är resultatet av ett annat sätt än genom kontantbetalning att gälda den på ett beräknat bruttokraftbelopp belöpande anläggnings-

kostnaden. Dessutom kan ersättningskraften vara ersättning för *tillgodogjord* vattenkraft och alltså, oavsett vad nyss sagts, även såsom nettokraft motsvara ett värde för byggnad.

Härjämte böra jämväl vissa förhållanden vid inkomsttaxeringen i detta sammanhang uppmärksammas. Vad angår i rörelse använd byggnad är det ju så, att vid inkomsttaxeringen avdrag får ske för värdeminskning av densamma. Det är därvid ej fastslaget att detta värde skall antagas motsvara det vid taxeringen satta byggnadsvärdet. I praktiken synes emellertid detta värde kunna få betydelse för bestämmandet av det värde, varå avdraget för värdeminskningen beräknas. Vidare gäller att vid berörda avdragsberäkning värdet å fasta maskiner och andra inventarier, för vilka särskilt maskinvärde redovisats vid fastighetstaxeringen, ej inräknas i byggnads värde samt att endast sådana i byggnad ingående maskiner och inventarier, som åsättas dylikt särskilt maskinvärde, kunna omfattas av fri avskrivning.

Enligt de sakkunnigas mening är det uppenbart, att den nuvarande bestämmelsen därom att skyldighet att leverera ersättningskraft avräknas å byggnadernas värde i varje fall kräver en komplettering. Denna bestämmelse lämnar ju öppet, huruvida vid taxering av annan fastighet avdraget från byggnadernas värde skall ske på sådant sätt, att jämväl det i byggnadsvärdet ingående maskinvärdet påverkas av avdraget eller ej, varjämte föreskrift saknas om det sätt, varpå höjning av värdet av ersättningstagens fastighet på grund av rätt till ersättningskraft bör ske.

På grund av vad här ovan anförts angående sambandet mellan byggnadsvärdet och däri ingående maskinvärde, å ena, samt avdraget för värdeminskning av byggnad vid inkomsttaxeringen, å andra sidan, är det tydligt, att den inverkan i sänkande riktning av det i taxeringsvärdet ingående byggnadsvärdet inklusive maskinvärdet, som skyldigheten att leverera ersättningskraft skulle kunna medföra, ej är av den betydelse för inkomsttaxeringen, att en oriktig sådan taxering därav måste bli följden, men i någon mån vilseledande vid taxeringen kunna dock dessa på grund av skyldighet att leverera ersättningskraft justerade värden komma att verka. Anledningen till att det oaktat avdraget för leverans av ersättningskraft enligt gällande bestämmelser sker från byggnadernas värde och ej från fallvärdet torde vara att söka i det förhållandet, att den förädlade produkt ersättningskraften utgör enligt vad ovan anförts kan komma att i synnerlig utsträckning motsvara ett byggnadsvärde. Dessutom — och det torde vara av avgörande betydelse — kan ersättningskraften, då den utgår såsom bruttokraft och belöpande anläggningskostnad guldits, under särskilda omständigheter komma att i värde överstiga fallvärdet. Att i en sådan situation låta värdet av kraftleveransen avräknas i första hand från fallvärdet och därefter från byggnadsvärdet är föga rationellt och giver en skev uppfattning av hela taxeringen. Ett annat sätt vore att proportionera avdraget till fördelning mellan fallvärdet och byggnadsvärdet efter dessa värdens förhållande till varandra. Även ett sådant förfaringsätt bleve ganska godtyckligt,

enär, såsom av det förut anförda framgår, den del av ersättningskraften, som kan beräknas motsvara ett värde å byggnader, är mycket växlande. De sakkunniga hava därför stannat för att såsom hittills låta skyldigheten att leverera ersättningskraft avräknas från byggnadernas värde och att därvid tillika bestämma, att avdraget skall ske i första hand från den del av detta värde, som ej motsvarar värdet å fasta maskiner och andra till byggnad hörande inventarier, för vilka enligt punkt 5 anv. till 10 § kommunalskattelagen särskilt maskinvärde redovisas. Då det, åtminstone teoretiskt sett, är möjligt att vid en ålderdomlig anläggning värdet å byggnader med frånräknande av värdet å fasta maskiner m. m. blivit så kraftigt nedskrivet, att det ej täcker avdraget, bör givetvis den utvägen hållas öppen att kunna göra avdraget från, i andra hand, värdet å maskiner. Såsom tidigare framhållits skulle förfaringssättet att göra ifrågavarande avräkning från byggnadernas värde kunna tänkas medföra en viss osäkerhet vid inkomsttaxeringen. Om man emellertid bestämmer sig för att låta avdraget i första hand göras från den del av värdet å byggnader, som ej motsvarar värdet å fasta maskiner, blir området för denna osäkerhet mera begränsat än om jämväl sistnämnda värde i detta sammanhang regelmässigt skulle få någon del av avdraget. Därjämte ernås den förenklingen i taxeringsförfarandet, att den anteckning i taxeringslängden om avdrag för skyldighet att leverera ersättningskraft, som här nedan förordas, ej behöver angiva någon fördelning av avdraget å såväl det egentliga byggnadsvärdet som maskinvärdet. För att nämligen säkra, att icke det stympade byggnadsvärde, som efter avdrag för skyldighet att leverera ersättningskraft åsättes en fastighet, kommer att verka vilseledande vid inkomsttaxeringen eller under vissa omständigheter giver intryck av en påtagligt oriktig taxering, torde lämpligen i taxeringslängdens anteckningskolumn antecknas det belopp, varmed värdet av skyldighet att leverera ersättningskraft avräknats vid byggnadsvärdets fastställande.

II. *Ersättningstagarens fastighet.*

Vad så angår frågan hur saken i nu förevarande avseende ställer sig med avseende å ersättningstagarens fastighet, torde till en början vissa på denna frågas bedömande inverkan omständigheter böra närmare belysas.

Det fastighetsobjekt, å vilket de speciella, för taxering av kraftverk avsedda reglerna taga sikte, utgöres av en *anläggning* för kraftproduktion, som kan vara antingen en fullt självständig taxeringsenhet eller utgöra en större eller mindre del av en taxeringsenhet. Den rätt till ersättningskraft, som är förenad med någon till anläggningen hörande fastighet på sådant sätt, att rätten till ersättningskraften måste anses tillhöra anläggningen, bör alltså jämväl tagas i betraktande vid anläggningens värdering, oberoende av om anläggningen är en självständig taxeringsenhet eller blott del av en jordbruksfastighet eller annan fastighet.

För att ersättningskraften skall kunna anses tillhöra kraftverksanlägg-

ningen torde den fordran böra uppställas, att ersättningskraften är avsedd att utgöra ett tillskott till kraftverkets egen kraftproduktion. Detta är ej sällan fallet, exempelvis då vattenkraften till vissa en kraftverksbyggare tillhöriga vattenfallsandelar, vilka kunna med större fördel utnyttjas vid utbyggandet av annan tillhörigt vattenfall, avstås till denne mot erhållande av ersättningskraft.

I sådana fall synes ersättningskraften i allmänhet hava tillagts strömfallsfastigheten vid det kraftemottagande kraftverket och bör då också uppskattas i samband med den fristående värderingen av denna kraftverksanläggning. Detsamma bör gälla jämväl för det fall, att den kraftemottagande fastigheten, om den ej är strömfallsfastighet, i sin helhet ingår i anläggningen. Ingår åter den kraftemottagande fastigheten helt eller delvis i den del av en taxeringsenhet med därå befintligt kraftverk som ej utgör kraftverksanläggning, torde få förutsättas, att ersättningskraften ej tillhör kraftverksanläggningen. Till följd härav bör ersättningskraften värderas i samband med uppskattningen av den del av taxeringsenheten, som ej ingår i kraftverksanläggningen.

Vad *jordbruksfastighet* beträffar betyder den sålunda angivna distinktionen ej mer än att vederbörliga deklarationsuppgifter rörande rätten till ersättningskraft i förra fallet lämnas å bilaga till deklarationen (formulär c) och i senare fallet direkt å huvuddeklarationen (formulär a). Vad taxeringsvärdets delvärden angår kommer rätten till ersättningskraft, då den icke gärna kan rubriceras såsom tomt- och industrivärde eller skogsvärde, att under alla omständigheter hänföras till fastighetens jordbruksvärde.

I fråga om *annan fastighet* åter ligger saken något annorlunda till. Är det klart, att rätten till ersättningskraft är förenad med strömfallsfastigheten eller annan i kraftverksanläggningen helt ingående fastighet, uppkommer frågan, huruvida ej den förmån rätten till ersättningskraft utgör bör upptagas såsom ett byggnadsvärde. Detta kunde synas mest konsekvent med hänsyn därtill att avdraget för skyldighet att leverera ersättningskraft enligt förslaget skall göras genom minskning av värdet å byggnader å den kraftlevererande fastigheten. Därvid är emellertid att observera, att det sätt, varpå de sakkunniga sålunda föreslagit att avdraget skall göras — ehuru i och för sig ej alltför tilltalande — varit betingat av att någon annan utväg att lösa detta avdragsproblem ej ansetts föreligga. Vidare är det ett intresse av vikt att så litet som möjligt rucka på ett värde, som kan hava viss betydelse för inkomsttaxeringen och som därför, om det med hänsyn till rätt till ersättningskraft höjes, måste, såsom föreslagits beträffande avdraget för skyldighet att leverera ersättningskraft, genom anteckning i taxeringslängden så att säga justeras tillbaka, något som alltid kommer att verka störande å såväl fastighets- som inkomsttaxeringen. De sakkunniga hava med hänsyn till anförda omständigheter kommit till den slutsatsen, att i nu senast berörda fall rätten till ersättningskraft vid anläggningens värdering bör upptagas såsom en på markvärdet inverkan förmån på samma sätt som då

man eljest värderar en med en fastighet förenad förmån såsom grustag, möjlighet till jakt, servitut etc. Detta innebär alltså att vid anläggningens värdering markvärdet för dess del kan komma att bestå av, förutom fallvärde och utmålsvärde, värdet av förmån av ersättningskraft.

Av den senast intagna ståndpunkten följer jämväl, att värdet av den rätt till ersättningskraft, som tillkommer en såsom annan fastighet betecknad taxeringsenhet, därav en vattenkraftsanläggning utgör en del, utan att ersättningskraften dock anses tillhöra anläggningen, med än större skäl bör hänföras till markvärdet såsom särskild förmån. Detta innebär i förhållande till det fall att rätten till ersättningskraften utgör ett tillbehör till själva anläggningen allenast den skillnaden, att uppgiften angående förmånen lämnas å huvuddeklarationen (formulär b 2).

Något författningsmässigt ordnande av det förhållandet, att värdering av rätten till ersättningskraft i vissa fall sker i samband med uppskattning av kraftverksanläggningen och i andra fall i samband med uppskattning av den taxeringsenhet, varav denna anläggning utgör en del, synes icke behöflig i vidare mån än att respektive deklarationsformulär härutinnan givas en vägledande uppställning.

Kap. VI. Beskattningsort.

§ 1. Allmänt.

Ej så sällan inträffar att en kommungräns är framdragen tvärs över ett vattendrag i dess naturliga tillstånd på sådant sätt, att ett vattenfall kan komma att ligga delvis inom en och delvis inom en annan kommun. Likaledes och kanske ännu oftare kan kommungränsen gå i vattendraget i det sammans längdriktning, varigenom vardera sidan av ett vattenfall kan komma att tillhöra olika kommuner. Bägge slagen av dessa kommungränser i ett vattenfall kunna vara kombinerade, till följd varav delar av ett vattenfall i naturtillståndet kunna komma att ligga inom flera olika kommuner.

Vid uppförandet av en vattenkraftsanläggning erfordras ofta, att för vinande av högre fallhöjd genom uppdämning en högre upp i vattendraget belägen fallsträcka flyttas nedströms. Ävenledes kan genom rensningar nedanför ett vattenfall en fallsträcka flyttas uppströms i vattendraget. Berörda förfaranden pläga kallas profilreglering.

Det är klart, att med de sträckningar, som kommungränser enligt vad ovan sagts kunna ha, ett vattenfall eller viss del därav genom en profilreglering kan komma att rent geografiskt flyttas från en kommun till en annan. Li-

kaledes kan vattnet på ena sidan om en i vattendraget i dess längdriktning gående kommungräns komma att tillgodogöras vid en kraftanläggning, som uppförts på andra sidan om denna kommungräns, och kan även på sådant sätt en vattenkrafttillgång bliva föremål för förflyttning kommuner emellan.

En viss motsvarighet till berörda förhållanden föreligger, då vid byggan-det av ett kraftverk eller en regleringsdamm genom uppdämning markom-råden vattendränkas så att de bliva helt eller delvis oanvändbara för det pro-duktiva ändamål, vartill de tidigare begagnats. Av sådan anledning upp-komna markskador böra särskilt uppmärksammas på grund av deras ofta mycket stora omfattning.

De här ovan omnämnda förhållandena hava ej sällan givit upphov till diskussion om vilken kommun som enligt kommunalskattelagen bör anses äga beskattningsrätten till vissa vattenkraftsvärden. Sålunda har fråga ställts, inom vilken kommun beskattning bör äga rum av *dels* vattenkraft-tillgång, som enligt det föregående överförts till annan kommun än den, där den tidigare funnits, *dels ock* de nya fastighetsvärden, som uppkomma ge-nom en markskador förorsakande vattenuppdämning i sammanhang med genomförandet av ett vattenregleringsföretag.

Om det nu är så att genom den faktiska förflyttningen av vattenkraften i ett vattendrag eller genom omförmälda markskador en större eller mindre skatteförlust skulle drabba en kommun, är det givet, att en sådan omstän-dighet måste bliva uppmärksammas såsom en ur kommunsynpunkt beak-tansvärd nackdel. Är det emellertid fråga om en sådan överflyttad del av vattenkraften i ett vattenfall, för vilken ersättning blivit i sin helhet bestämd i ersättningskraft, har kommunen fått full kompensation för den i beskatt-ningsavseende förlorade vattenkraften. Det kan emellertid hända, att även vid sådan överflyttning av vattenkraft till annan kommun ersättningen be-stämts att utgå i penningar, i vilket fall något fastighetsvärde i varje fall ej omedelbart tillföres kommunen. Vad angår sådan ersättning ävensom ersättning för genom uppdämning vattenskadad mark är det sålunda ingalunda säkert, att det penningkapital, som för berörda ändamål utbetalas, kommer att bilda någon varaktig kompensation i beskattningsväg för förlorade eller i värde minskade skatteobjekt. Ej heller är det säkert, att byggnadsföretag, som utgöra till fastighetsskatt skattepliktiga objekt, äro belägna inom just den kommun, där den vattenskadade marken ligger.

Också har i vissa hos kammarrätten handlagda mål angående taxering av vattenfallsfastighet från kommunhåll gjorts gällande, att nu berörda med konst åstadkomna förändringar i de naturliga vatten- och fastighets-förhållandena ej medfört någon förändring i det interkommunala beskatt-ningsläget.

Såsom skäl för att vattenkraften vid sådan förflyttning av vattenfall, varom nu är fråga, enligt gällande bestämmelser om beskattningsorten skall beskat-tas vid den fastighet, till vilken den ursprungligen hört, har åberopats, att

det vore fråga om en naturtillgång, som ej genom de vidtagna förflyttningsåtgärderna kunde anses hava blivit skild från denna fastighet, och att det i själva verket ej vore fråga om en förflyttning av vattenkraft utan allenast om rätt att tillgodogöra denna vattenkraft vid en i en annan kommun belägen anläggning. Beträffande åter överdämd eller eljest vattenskadad mark har gjorts gällande, att sådan mark ingalunda blivit förintad eller fått sitt värde nedsatt. Marken funnes fortfarande kvar. Den hade allenast fått sin användning helt eller delvis förändrad. I stället för jordbruks- och skogsprodukter producerade den elektrisk energi, ett förhållande, som kunde antagas giva den ett högre värde än den tidigare ägt. Vad särskilt angår den uppdämning, som sker i samband med genomförandet av ett sjöregleringsföretag, har ansetts, att rätten att åstadkomma markskada vore att betrakta såsom ett servitut till förmån för regleringsdammen, och att det vore naturligt att se saken på sådant sätt, enär regleringsdammen vore den synliga bäraren av det förmögenhetsobjekt, som möjligheten att reglera vattnets avrinning genom dammen utgjorde.

§ 2. Tillämpning av kommunalskattelagens bestämmelser om beskattningsorten (16 §).

Då det i här ovan angivna fall gäller att söka bedöma, vilken kommun enligt nu gällande beskattningsregler, som äger beskattningsrätten till de fastighetsvärden, om vilka är fråga, måste det ske såsom en tolkning av kommunalskattelagens kortfattade bestämmelse om beskattningsort, som innehålles i 16 §, där det heter: »Fastighetsskatt skall utgöras till den kommun eller det administrativa område, där fastigheten är belägen.»

Vid denna tolkning är det uppenbart, att man bör göra viss skillnad mellan det fall, då ett vattenfall förflyttats över en kommungräns — dit även räknas vattenmängdens tillgodogörande vid allenast ena sidan av vattendraget — och det fall att genom uppdämning medelst en regleringsdamm mark översvämmas eller eljest vattenskadadas. I det förra fallet är det den till en viss fastighet hörande naturkraften, som flyttas. I det senare fallet åter är det fråga om viss skadegörelse å en fastighet för anordnandet av ett vattenmagasin.

Vad då först angår beskattningsorten för ett *förflyttat vattenfall*, synes det rättsliga läget vara ganska klart.

Då vattenkraft flyttats uppströms eller nedströms i ett vattendrag eller till dess ena sida, blir frågan om beskattningsorten för denna vattenkraft beroende av, vilken fastighet vattenkraften tillhör. En sådan förändring av vattenförhållandena i ett vattendrag som de nu beskrivna kan efter vattenlagens ikraftträdande ej äga rum utan att vattendomstolen därtill lämnat medgivande. När så sker meddelar vattendomstolen tillika i sitt utslag, med vilken fastighet rätten till vattnets tillgodogörande skall för framtiden vara förenad (vattenlagen 11 kap. 62 § 2 mom.). Enär genom ett medde-

lande av berörda slag äganderättens omfattning för de av vattenkraftens överflyttning berörda fastigheterna på ett sätt, som måste anses fullt bindande, så förändrats, att det tillhör till fastighet som ifrågavarande vattenkraft utgör får anses hava frångåtits en fastighet och tillagts en annan, blir det otvivelaktigt den kommun, där sistnämnda fastighet är belägen (strömfallsfastigheten), som enligt gällande beskattningsregler får utöva beskattningsrätten i avseende å den överflyttade vattenkraften. Beträffande före vattenlagens ikraftträdande vidtagna förändringar av ifrågavarande slag torde desamma sannolikt sakna betydelse i avseende å beskattningsorten.

Vad nu sagts i fråga om inverkan å beskattningsorten av ett vattenfalls förflyttning upp eller ned eller sidlångs i ett vattendrag gäller även för andra tänkbara fall, då vattenkraft t. ex. genom dämning i en av två eller flera strömfåror blir föremål för en överflyttning.

Vad härefter angår *överdämd eller eljest vattenskadad mark* ligger saken något annorlunda till. Här är det ej fråga om förflyttning av ett visst förefintligt värdeobjekt utan en viss fastighet berövas helt eller delvis det värde det allt efter sin jordnatur dittills haft (såsom producerande t. ex. jordbruksprodukter eller skogsprodukter) för att möjliggöra, att nya värden skapas genom vattenföringens reglering till förmån för därav beroende kraftverk. Att på sätt härvidlag understundom gjorts gällande detta skulle innebära, att marken blott fått en förändrad användning eller att ett servitut lagts å fastigheter med vattenskadad mark till förmån för regleringsdammen, synes utgöra en uppfattning utan bärande rättsligt underlag. Utgångspunkten synes däremot vara den, att, då genom uppdamning viss mark blivit överdämd eller skadad, en värdeförlust medförande skadeståndsanspråk föreligger samt att vattendomstolen genom att tillställa skadans inträde och bestämma ersättningen härför jämväl konstaterat och accepterat värdeförstöringen.

Under nu angivna omständigheter kunna alltså de nytillskapade värdena, även om markskadorna utgöra en förutsättning för värdenas uppkomst, ej anses tillhöra de fastigheter, som blivit markskadade. Att åter betrakta rätten att genom vattenuppdamning åstadkomma markskada såsom en regleringsdammen tillkommande servitutsrätt, torde knappast vara möjligt. Det kan nämligen inträffa, att regleringsdammen ej är fast egendom i civilrättslig mening. I enlighet med vad sålunda anförts torde få fastslås, att överdämda fastigheter eller fastigheter, som eljest fått sina marker vattenskadade, vid fastighetstaxeringen icke kunna få räkna sig tillgodo någon del av det värde, som genom vattenuppdamning, varom nu är fråga, uppkommit.¹

När det så gäller, att avgöra *varest de till en vattenreglering hänförliga värdena skola beskattas*, får man i första hand taga fasta på det förhållandet, att dessa värden ej kunna såsom särskilda skatteobjekt bliva före-

¹ Se kammarrättens utslag d. 17/6 1948 på besvär av Hedesunda kommun angående fastigheten Kågbo 1²⁰ i Hedesunda socken.

mål för någon fastighetstaxering utan allenast i samband med taxering av fastigheter, till vilka dessa värden kunna anses höra. Avgörande för beskattningsorten blir alltså, vilka fastigheter dessa värden böra tilläggas, då de enligt vad förut nämnts icke kunna till någon del hänföras till de markskadade fastigheterna. Vad angår värdet av en årsreglering har frågan om det sätt, varpå hänsyn härtill bör tagas vid taxeringen, utförligt behandlats i kap. IV. Här bör allenast erinras därom, att fastigheter, som i nu ifrågavarande avseende kunna komma i fråga, äro allenast de vattenfallsfastigheter, som draga fördel av vattenregleringen, samt regleringsdammen, vilken möjliggör regleringens åstadkommande. De sakkunniga hava sökt lösa denna fråga på det sättet, att regleringens värde, som — i den mån den ej motsvarar viss ökad utbyggnad av respektive kraftverk — består av dels ett naturvärde dels ock ett kostnaderna för regleringens genomförande motsvarande värde, fördelas på det sätt, att naturvärdet efter viss grund slås ut på de olika vattenfallen och värdet i övrigt beskattas såsom ett regleringsdammen tillkommande värde. I sistnämnda fall är därvid emellertid, vad angår ersättningar för markskador m. m., ej fråga om någon regleringsdammen på grund av servitutsrätt tillkommande förmån utan allenast ett sätt att — i överensstämmelse med vad som gäller i fråga om kraftverk — bestämma regleringsdammens värde med hänsyn till samtliga kostnader för själva regleringsföretagets genomförande. Att av dessa kostnader även förenämnda ersättningar äga ett intimt samband med regleringsdammens tillkomst och användning, låter sig ej heller förneka.

Såsom förhållandena på nu senast berörda område komma att gestalta sig, därest de sakkunnigas förslag genomföres, torde alltså en tillämpning av kommunalskattelagens bestämmelser om beskattningsorten ha till följd, att de kommuner, där respektive vattenfall samt regleringsdammen äro belägna, få beskattningsrätten till olika delar av de genom en årsreglering skapade värdena.

§ 3. De sakkunnigas förslag angående sättet för beskattningen av värdet av en årsreglering kan i vissa fall innebära en utjämning av beskattningen kommunerna emellan.

Med den ståndpunkt man enligt de sakkunnigas mening är nödsakad intaga med avseende å beskattningsorten för vattenkraftsvärden, om vilka nu är fråga, lär man, såsom i ingressen till detta kapitel antydde, ej komma ifrån att en kommun under vissa omständigheter tillskyndas avsevärda olägenheter i beskattningsväg.

Det kan således inträffa, att en kommun — utan att av en vattenkraftsanläggning erhålla någon fördel i avseende å beskattningen eller annorledes — går miste om betydande skattebelopp.

Med de regler de sakkunniga föreslå för beskattning av en vattenreglering eller möjligheterna därtill sker emellertid en viss utjämning av be-

skattningen kommunerna emellan. I den mån nämligen markskador, som äro en följd av regleringsföretaget, förekomma i kommun, där regleringsdammen ligger — och detta torde nästan alltid i viss och stundom ganska betydande utsträckning vara fallet — erhåller kommunen enligt förevarande förslag en förstärkt kompensation för genom markskadorna förlorade skatteobjekt. Föreligga emellertid markskador jämväl i andra kommuner, blir den kommun, där regleringsdammen ligger, i beskattningsavseende väl tillgodosedd, men den eller de kommuner, där den skadade marken är belägen, kunna även enligt de sakkunnigas förslag fortfarande bliva utan någon kompensation för förlorade skatteobjekt.

Att emellertid undersöka, huruvida skäl finnas för tillskapandet av specialregler för tillfredsställande av olika kommuners beskattningsintressen, hava de sakkunniga — oavsett att en sådan undersökning icke torde ligga inom området för det de sakkunniga lämnade uppdraget — ansett så mycket mindre böra för deras del ifrågakomma som spörsmålet synes ligga under utredning. I skrivelse nr 313 har 1947 års riksdag i anledning av en inom andra kammaren väckt motion (nr 308) anhållit om utredning av bland annat frågan om gottgörelse till bygd för skada, som föranledes av vattenkraftanläggningar och vattenregleringar. Riksdagens berörda skrivelse, som avsåg en utredning av jämväl frågan om en omfördelning av kommunernas beskattningsunderlag, har överlämnats till de jämlikt nådigt bemyndigande den 23 november 1945 av chefen för justitiedepartementet tillkallade sakkunniga för utredning rörande vissa ändringar i vattenlagen.

§ 4. Komplettering av lagtexten med visst uttalande om beskattningsorten.

Understundom har det inträffat, att i fall, som här ovan behandlats, taxeringsmyndigheterna oriktigt bedömt beskattningsorten, så att vid en av vederbörande vattendomstol medgiven förflyttning av ett vattenfall genom profilreglering, rensningar eller genom dess ianspråktagande å ena sidan i vattendraget eller eljest hänsyn tagits till vattenkraften såsom fortfarande tillhörande den fastighet, till vilken den ursprungligen hört, eller så att mark, som vid en sjöreglering överdämts eller eljest skadats, beräknats hava erhållit viss del av den genom regleringen uppkomna vinsten. Till förekommande av dylika oriktigheter vid taxeringen har det ansetts lämpligt att anvisningarna kompletteras med ett uttalande i ämnet.¹

¹ Se kammarrättens utslag d. 8/4 1948 på besvär av dels Lits kommun dels ock vattenfallsstyrelsen angående taxering 1945 av Midskogs kraftstation.

Kap. VII. Taxeringsförordningen.

§ 1. Ändrad ordning för taxeringsorganens befattning med taxeringen av vattenfallsfastighet. Ny paragraf betecknad 7 a §.

A. Allmänt.

På sätt tidigare framhållits (s. 51) är det för ernåendet av ett riktigt resultat vid taxering av vattenfallsfastighet enligt anläggningskostnadsmetoden av synnerlig vikt, att sådana uppgifter angående dylik fastighet, som krävas för metodens användning, bliva avlämnade i så fullständigt skick som möjligt. För avhjälpande av vad för närvarande härutinnan brister hänvisades till behandlingen av förevarande fråga i sammanhang med förslaget till ändringar i taxeringsförordningen. Då alltså denna fråga nu kommer att bli föremål för en närmare undersökning, må till en början framhållas, att det kommer att ske i ett visst större sammanhang, i det att med hänsyn till föreliggande brister över huvud taget i fråga om deklaramaterialet och dess införskaffande samt taxeringsorganens befattning med taxeringen i såväl berörda som andra avseenden det lämpligaste sättet för ordnandet av förfarandet vid vattenfallsfastigheters värdering enligt de av de sakkunniga föreslagna grunderna här kommer att behandlas. Därvid intager emellertid frågan om framskaffandet av det erforderliga materialet för anläggningskostnadsmetodens användning en nyckelposition såsom utgörande den grundväsentliga faktorn för ernåendet av ett tillfredsställande resultat av metodens användning.

B. Brister i taxeringsförfarandet.

De här omnämnda bristerna vid vattenfallsfastigheters taxering — vilkas tillvaro i stor utsträckning kunnat konstateras vid de tidigare omförmälda utredningarna angående utfallen av 1933 och 1945 års allmänna fastighetstaxeringar rörande vissa vattenfallsfastigheter — äro delvis av den art, att de icke kunna betecknas såsom säregna för taxering av vattenfallsfastighet utan torde återfinnas jämväl beträffande taxeringen av andra fastighetskategorier. Vid jämförelse med inkomsttaxeringen och dess resultat torde dessa brister kunna hänföras till tre huvudorsaker. Först och främst äro de till grund för taxeringen liggande, av de skattskyldiga avlämnade deklamationerna i genomsnitt icke så fullständiga och korrekta som inkomstdeklamationerna. För det andra sker fastighetstaxering i regel blott vart femte år, vilket medför, att varken de deklamationsskyldiga eller taxeringsorganen kunna fullgöra sina åligganden med den rutin, som i allmänhet kännetecknar den årliga inkomsttaxeringen. Varje fastighetstaxering blir i icke ringa utsträckning ett förstlingsarbete. Slutligen ingår i fastighetstaxeringen ett väsent-

ligt moment av uppskattning och bedömande, som givetvis måste medföra viss ojämnhet, då taxeringen skall utföras av ett stort antal organ, för vilkas samordning endast ofullständiga åtgärder vidtagits.

Härtill må ytterligare framhållas, att den för arbetet i varje instans anslagna tiden är synnerligen kort i förhållande till arbetsuppgifternas omfattning samt att taxeringsarbetet i regel måste utföras såsom bisysslor av personer, sysselsatta med och inriktade på helt andra göromål. De tidsperioder, som äro anslagna för de olika instansernas arbete, kunna anses vara: för beredningsnämnd 15 september—15 december, för fastighetstaxeringsnämnd 20 januari—25 mars och för fastighetsprövningsnämnd 1 april—30 juni.

De här antydda orsakerna till brister i fråga om fastighetstaxering i allmänhet göra sig emellertid i förstärkt grad gällande beträffande taxeringsobjekt av den speciella natur, som vattenfallsfastigheter utgöra.

Taxeringsorganen nödgas givetvis att i främsta rummet inrikta sitt arbete på sådana taxeringsobjekt, vilkas taxering förekommer i större omfattning, d. v. s. i allmänhet bostads- och hyreshus, affärs- och mindre industrifastigheter, skogs- och jordbruksfastigheter o. d. I allmänhet torde taxeringen av dessa fastigheter taga taxeringsorganens tid i anspråk i sådan omfattning, att desamma endast undantagsvis kunna antagas vara i stånd att mera ingående sysselsätta sig med förekommande fall av taxering av vattenfallsfastighet. Inom varje beredningsdistrikt förekommer endast en eller annan fastighet av denna art. Beredningsnämnden och dess ordförande kommer därför icke att kunna förvärva den överblick och den erfarenhet, som är nödvändig för en riktig taxering av dessa fastigheter.

Vad nu anförts om beredningsnämnd och dess ordförande gäller även om fastighetstaxeringsnämnd och dess ordförande. Visserligen handhava dessa organ taxeringen inom större områden än beredningsnämnderna och kunna därför åtminstone i vissa fall erhålla något vidare överblick och större rutin, men omfattningen av arbetsuppgifterna torde i de flesta fall hindra, att erforderlig uppmärksamhet ägnas åt mera speciella taxeringsobjekt.

Vad slutligen angår granskningen av fastighetstaxeringen å länsstyrelsernas taxeringsavdelningar såsom förberedelse till fastighetsprövningsnämndens handläggning må framhållas, att den för detta arbete tillmätta tiden omfattar högst tre månader och att handläggningen av besvärssärenden torde taga tillgängliga arbetskrafters tid i anspråk i avsevärd utsträckning. Det bör uppmärksammas, att taxeringsavdelningarnas personal i vanliga fall är fullt sysselsatt med den årliga taxeringen och att bestyret med fastighetstaxeringen alltså tillkommer som en extra arbetsuppgift. Uppgiften är av den art, att den icke kan anförtros personal, som saknar utbildning och erfarenhet i fråga om dylikt arbete. Med hänsyn till anförda omständigheter torde det i regel icke bliva möjligt att å prövningsnämndsstadiet mera ingående granska alla taxeringar rörande fastigheter av här ifrågavarande slag, särskilt med hänsyn till att införskaffande och komplettering av erforderligt material tager avsevärd tid i anspråk.

För handläggning av taxeringsärenden hava beskattningsnämnderna och taxeringsintendenterna möjlighet att anlita sakkunniga enligt bestämmelserna i 14 § taxeringsförordningen. I enlighet härmed torde sakkunniga med ingenjörsutbildning i stor utsträckning ha anlåtats för taxering av vattenfallsfastighet. I åtskilliga fall torde emellertid de sakkunniga ha saknat den insikt i och erfarenhet av taxeringsfrågor, som oundgängligen erfordras för handhavande av vattenfallstaxeringen. Ett för ett gott resultat erforderligt ingående samarbete mellan taxeringsteknisk och vattenkraftteknisk sakkunskap i syfte att fullständiga och kontrollera deklaramaterialet samt allsidigt bedöma detsamma torde i allmänhet icke ha kunnat åvägabringas. För ett sådant samarbete erforderliga utredningar och förarbeten, vilka knappast kunnat utföras länsvis, ha icke heller förelegat.

De svårigheter, som med den nuvarande taxeringsorganisationen, på sätt ovan anförts, måste föreligga, då det gäller att söka åstadkomma en tillförlitlig taxering av vattenfallsfastighet, får en stark belysning i de tidigare omnämnda utredningarna angående utfallen av de allmänna fastighetstaxeringarna rörande vattenfallsfastigheter inom vissa flodområden (Kävlingeån, Gimån och Lagan). Genom berörda utredningar har sålunda konstaterats sådana brister som exempelvis att de undersökta fastighetsdeklarationerna i mycket stor utsträckning varit ofullständiga och att de däri lämnade uppgifterna ofta varit felaktiga utan att åtgärder för fullständigande av deklamationerna eller rättelse av de felaktiga uppgifterna vidtagits av beskattningsmyndigheterna, att det brustit i likformighet vid taxeringen samt att ett avsevärt antal vattenfallsfastigheter, särskilt regleringsdammar, alls icke blivit taxerade.

I vad mån resultaten av omförmälda utredningar kunna anses vara representativa för ifrågavarande slags taxeringar över huvud taget, är svårt att säga. Troligen äro förhållandena härutinnan olika för olika delar av landet. Såsom allmänt omdöme torde dock kunna fastslås, att taxeringen av vattenfallsfastighet på grund av sättet för taxeringens verkställande ofta varit mer eller mindre bristfällig.

Vid avgörandet i kammarrätten av fastighetstaxeringsmål har också, enligt ledamöternas å fastighetstaxeringsdivisionen erfarenhet, ej sällan kunnat iakttagas såväl att avgivna deklamationer varit ofullständiga och missvisande som att beskattningsnämnderna ofta saknat möjligheter att bemästra föreliggande taxeringssvårigheter.

C. Speciella anordningar för taxeringen erforderliga.

Som en konklusion av de här ovan gjorda uttalandena torde kunna göras det påståendet, att de vid taxering av vattenfallsfastighet föreliggande bristerna i huvudsak kunna hänföras till att beskattningsnämnderna för fastighetstaxering i allmänhet icke äro anpassade för taxering av fastighetsobjekt av den säregna natur som vattenfallsfastighet utgör. För ernående av ett

bättre taxeringsresultat är alltså erforderligt att speciella anordningar för taxeringen vidtagas.

Speciella anordningar förekomma numera i viss utsträckning vid inkomst-taxeringen beträffande sådana kategorier skattskyldiga, vilkas taxering kräver särskild insikt och erfarenhet. Sålunda verkställes taxering av aktiebolag och andra juridiska personer numera icke av de vanliga lokala taxeringsnämnderna utan av *särskilda taxeringsnämnder* för taxering enbart av skattskyldiga av nämnda kategori. Inom större kommuner, som uppdelas i flera lokala taxeringsdistrikt, kan taxeringen av viss grupp eller vissa grupper skattskyldiga anförtros åt speciella taxeringsnämnder. Så har i viss utsträckning skett exempelvis beträffande vissa rörelseidkare, utövare av s. k. fria yrken m. fl. Där sådan anordning icke vidtagits, ha de lokala taxeringsnämnderna för taxering av rörelseidkare och andra skattskyldiga, vilkas deklarationer äro av mer invecklad beskaffenhet, tillgång till biträde av taxeringskonsulenter, vilka i samband med indelningen i taxeringsdistrikt förordnas såsom medhjälpare åt taxeringsnämnderna.

De skäl, som föranlett omförmälda särskilda åtgärder vid inkomsttaxeringen med avseende å vissa grupper skattskyldiga, äga utan tvivel giltighet även beträffande fastighetstaxering. De anordningar, som anses erforderliga, torde kunna tänkas vidtagna efter samma linjer, som befunnits lämpliga i fråga om inkomsttaxeringen.

Man skulle sålunda kunna anförtro taxeringen av vattenfallsfastighet åt en särskild fastighetstaxeringsnämnd inom varje län, därvid nämnden skulle givas en för ändamålet avpassad sammansättning. Emellertid skulle för en sådan anordning erfordras, att särskilda fastighetslängder upprättades och även i övrigt torde vissa organisatoriska svårigheter uppkomma, om viss del av fastighetstaxeringen skall handläggas i annan ordning än taxeringen i övrigt.

I första hand bör därför övervägas, om icke en förbättrad taxering på förevarande område kan uppnås genom en anordning med *konsulenter*, liknande den som förekommer vid inkomsttaxeringen. Vid vattenfallstaxeringen blir en sådan anordning dock något mera komplicerad, i det att det sakkuniga biträde, varav beskattningsnämnderna äro i behov, bör omfatta både taxeringsteknisk och vattenkraftteknisk sakkunskap. En tillfredsställande vattenfallstaxering torde nämligen enligt vad som framgått vid tidigare taxeringar icke kunna genomföras, med mindre båda de nämnda slagen av sakkunskap medverka vid taxeringen.

I allmänhet torde man icke kunna räkna med att båda slagen av sakkunskap förefinnas hos samma person. Det synes därför lämpligt, att i län, där länsstyrelsen prövar erforderligt att särskilda anstalter träffas för värdering av outbyggt vattenfall, vattenkraftverk eller regleringsdamm förordnas två konsulenter, varav en med taxeringsteknisk utbildning och en med vattenkraftteknisk ingenjörsutbildning, för att biträda länets beskattningsnämnder vid allmän fastighetstaxering. Sådana konsulenter torde böra

förordnas i de flesta län. Undantag härifrån kan dock böra göras för län, i vilka endast vattenfallsfastighet av mindre betydelse förekommer, såsom förhållandet lär vara med exempelvis Stockholms län, Malmöhus län och Gotlands län. Såsom taxeringsteknisk konsulent för taxering av vattenfallsfastighet kan befattningshavare å taxeringsavdelningen vid vederbörande länsstyrelse eller annan för uppdraget särskilt lämplig person ifrågakomma.

Konsulenter böra förordnas i så god tid före taxeringens början, att vissa förberedande åtgärder hinna vidtagas före det egentliga taxeringsarbetets början. I de sakkunnigas förslag till författningstext har tiden i berörda avseende förslagsvis angivits till senast den 30 april året näst före det år, då allmän fastighetstaxering äger rum.

För att konsulenter skola kunna på sätt som avses medverka för åstadkommande av en riktig och likformig taxering av vattenfallsfastigheter är det givetvis av största vikt, att konsulenter ingående sätta sig in i de för taxeringen gällande speciella bestämmelserna. Det är därvid erforderligt, att den taxeringstekniska konsulenten förskaffar sig kännedom om grundläggande vattenkrafttekniska omständigheter av betydelse för taxeringen liksom att den ingenjörsutbildade konsulenten ägnar erforderlig uppmärksamhet åt de för taxeringen gällande författningsbestämmelserna. De sakkunniga hava vid utformningen av sitt betänkande haft i åtanke, att betänkandet i viss mån skulle kunna tjäna till ledning i konsulenternas arbete.

Emellertid har givetvis icke i betänkandet kunnat inflyta allt som i nämnda avseende varit önskvärt. Ämnet är i övrigt mycket knapphändigt behandlat i tillgänglig tryckt litteratur. Med hänsyn till anförda omständigheter vore det utan tvivel av synnerligen stort värde, om konsulenter innan deras arbete tager sin början sammankallades till ett *instruktionsmöte* i enahanda ordning, som brukat tillämpas i fråga om de s. k. landskamrerarmötena. Vid mötet, för vilket torde kunna anslås två dagar, skulle taxeringen av vattenfallsfastigheter och förfarandet därvid utförligt behandlas genom anföranden av olika sakkunniga samt diskussioner i anslutning till anförandena, i syfte att meddela konsulenter god kännedom om de för taxeringen gällande bestämmelserna och deras rätta tillämpning. Mötet skulle givetvis endast ha informatorisk karaktär.

Konsulenternas arbete bör fortgå på följande sätt.

Den taxeringstekniska konsulenten upprättar med ledning av fastighets-taxeringslängder, den av Sveriges meteorologiska och hydrografiska anstalt samt vattenfallsstyrelsen upprättade tryckta förteckningen över Sveriges vattenfall, kommerskollegii specialundersökning angående Sveriges utbyggda vattenkraft år 1930, eljest tillgängliga handlingar samt i övrigt införskaffade upplysningar en liggare över inom länet befintliga outbyggda vattenfall, vattenkraftverk och regleringsdammar. För varje fastighet antecknas under samarbete med den ingenjörsutbildade konsulenten vissa efter vattendrag ordnade uppgifter för fastigheternas identifiering och karakterisering i övrigt ävensom eljest uppgifter av värde för taxeringsarbetets fortsatta bedrivande och för åstadkommande av likformighet i taxeringen. För att skän-

ka erforderlig fasthet åt detta för taxeringsarbetet även i framtiden grundläggande arbete torde vara lämpligt att till konsulenternas förfogande ställas centralt utarbetade blanketter till den liggare, vari anteckningarna skola föras. I liggaren bör tillika lämnas utrymme för anteckning av sjöar av beskaffenhet att regleringsmagasin kunna antagas med fördel där bliva anordnade. I samband med liggarens upprättande böra blanketter enligt formulär c utsändas till vederbörande fastighetsägare. Om så sker, torde viss besparing av blanketter kunna vinnas.

I den mån fastighetsdeklarationer rörande vattenfallsfastighet inkomma, har beredningsnämndsordförande att genast överlämna desamma till den taxeringstekniska konsulenten. Deklarationerna granskas av konsulenterna under jämförelse med tillgängligt kontrollmaterial. Åtgärder vidtagas för införskaffande av felande uppgifter och deklarationer. Allteftersom så kan ske, upprättas skriftligt förslag till taxering, vilket jämte deklaration och därtill hörande handlingar överlämnas till beredningsnämndens ordförande. Därvid förutsättes, att om definitivt förslag icke kunnat upprättas före avslutandet av beredningsnämndens arbete ett provisoriskt förslag avlämnas och att det slutliga förslaget avlämnas till vederbörande fastighetstaxeringsnämnd.

Sedan beredningsnämndernas arbete avslutats, böra konsulenterna såsom nämnts fortsätta handläggningen av sådana taxeringar, beträffande vilka slutligt förslag tidigare icke kunnat upprättas. De böra vidare undersöka, i vad mån inkomna erinringar mot beredningsnämndernas förslag anses påkalla ändringar i förslagen. Slutligen böra konsulenterna, i den mån de därtill anlitas, tillhandagå taxeringsintendenten och fastighetsprövningsnämnden med verkställande av utredningar och avgivande av yttranden. Särskilt böra konsulenterna kunna anlitas för kontroll av att alla hithörande taxeringsobjekt blivit föremål för taxering, att avdrag för skyldighet att leverera ersättningskraft motsvaras av tillägg vid taxeringen av de ersättningsberättigade fastigheterna, o. d.

Under sin verksamhet böra konsulenterna stå i kontakt med vederbörande beskattningsnämnders ordförande, i syfte att nämndernas lokalkännedom må kunna tillgodogöras vid konsulenternas arbete och att nämnderna så fullständigt som möjligt informeras om förhållanden av beskaffenhet, att hänsyn därtill bör tagas vid taxeringen.

Därest i enlighet med förestående förslag särskilda konsulenter biträda vid taxeringen av vattenfallsfastighet, torde behov att jämlikt 14 § taxeringsförordningen anlita sakkunniga för denna taxering i regel icke uppkomma. Intet bör dock hindra, att sådana sakkunniga i särskilda fall tillkallas i enlighet med taxeringsförordningens föreskrifter.

Den föreslagna konsulentorganisationen torde icke vara erforderlig vid särskild fastighetstaxering. De sakkunniga biträden, som behöva anlitas vid taxering av vattenfallsfastigheter under år, då allmän fastighetstaxering icke sker, torde kunna tillkallas enligt taxeringsförordningens bestämmelser om sakkunniga. Därvid torde emellertid kunna förutsättas, att samma

personer, som vid allmän fastighetstaxering varit förordnade såsom konsulenter för taxering av vattenfallsfastighet, i den mån de fortfarande stå till förfogande, komma att anlitas.

Några utförligare författningsföreskrifter angående konsulenternas verksamhet synas icke erforderliga. Tillräckligt torde vara att i sådant avseende i huvudsak hänvisa till vad som enligt taxeringsförordningen härutinnan gäller för taxeringskonsulent.

Beträffande *kostnaderna* för konsulentorganisationen bör man kunna räkna med att de icke i avsevärd mån komma att överstiga kostnaderna för de sakkunniga, som hittills plägat anlitas i länen. De vattenkrafttekniskt utbildade konsulenterna böra givetvis icke tagas i anspråk för andra uppgifter än sådana, som erfordra teknisk sakkunskap. Kostnaderna för dessa konsulenter kunna härigenom begränsas. Ersättningarna komma såsom för taxeringskonsulenter att jämlikt 145 § taxeringsförordningen bestämmas av Kungl. Maj:t.

Anordningen med särskilda konsulenter bör enligt de sakkunnigas uppfattning betraktas såsom en rationaliseringsåtgärd. Det kan nämligen icke anses ändamålsenligt, att varje ordförande i beredningsnämnd eller fastighetstaxeringsnämnd, inom vars distrikt en eller annan vattenfallsfastighet är belägen, skall nödgas ägna avsevärd tid åt att på egen hand sätta sig in i de för denna speciella taxering gällande komplicerade bestämmelserna. I den mån så skulle ske, torde det lända till förfång för taxeringen i övrigt. Genom konsulentorganisationen vinnes, att det huvudsakliga arbetet med vattenfallstaxeringen länsvis kommer att utföras av två för ändamålet särskilt lämpade och utbildade personer.

§ 2. Ändrad lydelse av 17 §.

Av innehållet i kap. II framgår, att en väsentlig omläggning föreslås i fråga om beräklandet av den effekt, som bör bli bestämmande för uppskattningen av det outbyggda vattenfallets värde. Huvudmomenten i denna omläggning bestå däri att *dels* beräknas den effekt i turbinhästkrafter, vattenfallet äger vid 75 % oreglerad vattenföring, *dels ock* den i effekt uttryckta ökningen av fallvärdet, som års- eller korttidsreglering eller möjligheter därtill kan anses föranleda. Det är alltså tydligt, att bestämmelserna i 17 § 2 stycket taxeringsförordningen om innehållet i allmän fastighetsdeklaration måste undergå vissa förändringar. Till en början måste sålunda uttrycket »normal lågvatteneffekt», varom uppgift enligt nämnda författningsrum skall lämnas, utbytas mot något annat uttryck. Därvid låge närmast till hands, att enligt vad nyss sagts i stället för normal lågvatteneffekt insätta orden »effekten i turbinhästkrafter vid oreglerad 75 % vattenföring», vilken effekt utgör produkten av nämnda vattenföring uttryckt i kubikmeter per sekund, bruttofallhöjd samt — vid 75 % verkningsgrad — talet 10. Med hänsyn till den av de sakkunniga förordade här nedan yt-

terligare berörda metoden för beräkning av en ökning av sist omnämnda effekt på grund av föreliggande årsreglering eller möjlighet därtill, erfordras emellertid kännedom om den oreglerade 75 % vattenföringen. Under sådana omständigheter synes det också lämpligast, att deklarationen innehåller en direkt uppgift härom. För effektberäkningen vid ifrågavarande vattenföring kräves då ytterligare allenast en uppgift om bruttofallhöjden vid medelvattenföring. De sakkunniga föreslå alltså, att i stället för en bestämelse om uppgift om normal lågvatteneffekt i förevarande paragraf insätts orden »oreglerad 75 % vattenföring» och »bruttofallhöjd vid medelvattenföring».

Vidare förhåller det sig så att bestämmelserna om en beräknad effektkökning på grund av värdet av års- och korttidsregleringar eller möjligheter därtill sakna någon som helst motsvarighet i den nu gällande lagstiftningen. På sätt av kap. IV närmare framgår har beträffande naturvärdet av årsreglering föreslagits en metod för värderingen, för vars begagnande krävas uppgifter om — förutom såsom nyss nämndes oreglerad 75 % vattenföring — medelvattenföringen och befintligt årsregleringsmagasins volym eller, i fråga om ännu ej genomförd vattenreglering, beräknad volym å det regleringsmagasin, som kan förväntas bli anordnat. Beträffande naturvärdet av korttidsreglering har någon särskild metod för dess beräkning ej blivit föreslagen. Här får alltså frågan om detta naturvärde bli föremål för en bedömning efter förhållandena i det föreliggande fallet. Till följd härav kommer givetvis uppgift om ett redan anordnat eller om ett tilltänkt korttidsregleringsmagasins volym att väsentligt underlätta ifrågavarande värdebedömning. Med hänsyn till det nu anförda föreslås, att 17 § 2 stycket taxeringsförordningen kompletteras med uppgifter om jämväl medelvattenföring samt års- och korttidsregleringsmagasins volym.

Kap. VIII. Tabellsammanställningen.

Såsom komplettering till de av de sakkunniga i det föregående föreslagna bestämmelserna för taxering av vattenfallsfastighet komma framdeles liksom hittills att erfordras en till varje allmän fastighetstaxering utarbetad tabellsammanställning till hjälp vid taxeringen. Det torde icke vara möjligt att nu framlägga ett definitivt förslag till tabellsammanställning att användas vid nästa allmänna fastighetstaxering år 1950. De för värderingen viktigaste avsnitten däri, exempelvis tabellerna rörande normala fallvärden samt prisindex, måste nämligen anknytas till de förhållanden, som råda vid den för taxeringen avgörande tidpunkten, eller den 1 januari 1950. I varje fall böra dessa avsnitt utformas vid en tidpunkt, som ligger så nära sistnämnda dag som möjligt.

Emellertid torde vissa av de grunder, som vid tabellsammanställningens utarbetande hittills följts, böra bliva föremål för ändringar och jämkningar. I sådant avseende vilja de sakkunniga med utgångspunkt från tabellsammanställningen till 1945 års allmänna fastighetstaxering anföra följande.

Förord. I förordet till tabellsammanställningen påpekas, att densamma vid tidigare fastighetstaxeringar kommit att användas långt utöver dess ursprungliga ändamål. Härmed åsyftas det förhållandet, att vid taxering av jämväl andra industrifastigheter än kraftverk den prisindex och de avskrivningsprocenter för beräkning av anläggningars nuvärde, vilka återfinnas i tabellerna 3, 4, 6 och 7, synas hava funnit en ej obetydlig tillämpning. Enligt vad som inhämtats från ledamöter å kammarrättens fastighetstaxeringsdivision, vilka deltagit i avgörandet av mål angående taxering av andra industrifastigheter än kraftverk, förefaller det emellertid som om tabellernas tillämpning vid sådan taxering ej sällan lett till mindre goda taxeringsresultat. Då det alltså är av vikt, att tabellerna med stor försiktighet komma att användas vid taxering av andra industrifastigheter än kraftverk, torde vad som beräffande sådan fastighetstaxering nämnes i förordet till tabellsammanställningen, vilken är avsedd för taxering av vattenfallsfastighet, utan olägenhet kunna utgå.

Fallvärden. Den tabell till ledning för bestämmandet av normala fallvärden, som intagits i den till 1945 års fastighetstaxering utarbetade tabellsammanställningen, hade följande utseende:

Tab. I. Normalt fallvärde utan justering.

Flodområde	Fallvärde kr/nhk (normalt lågvatten)
Norrland:	
Torneälv	5— 15
Kalixälv	10— 20
Luleälv	15— 25
Piteälv	20— 30
Skellefteälv	30— 40
Umeälv	40— 60
Ängermanälven	50— 70
Indalsälven	60— 80
Ljungan	70— 90
Ljusnan	80—100

Svealand och Götaland:

Dalälven och flodområden söder om denna ..... 80—220

Fallvärdet i mellanliggande flodområden kan uppskattas med ledning av ovan angivna fallvärden.

Dessutom angåvos omständigheter, som borde föranleda justering av normalvärdet. Sålunda borde gynnsamma utbyggnadsförhållanden såsom viss större fallhöjd, stor tillgänglig effekt vid normalt lågvatten, stark lutning å fallet, strandförhållanden m. m. verka i höjande riktning liksom även det förhållandet att falleffekten vore av lämplig storlek med hänsyn till avsättningsmöjligheterna. I sänkande riktning borde å andra sidan verka låg fallhöjd (enligt särskild skala), visst större vägvstånd till närmaste järnvägs-

station samt större avstånd till huvudsaklig kraftavsättningsort. Beträffande sistnämnda justeringspost yttrades i tabellsammanställningen:

»Rätlinjigt avstånd till huvudsaklig kraftavsättningsort minskar värdet med 1 kr/nhk för varje 10 km över 50 km, vilket sistnämnda värde anger gränsen för normalt försäljningsområde. Vid Norrlandskraftens överföring söderut bör Horn-dalsstationen anses som kraftavsättningsort.»

Beträffande den ovan intagna tabellen över fallvärden i olika vattendrag torde till en början den ändringen böra göras, att de i tabellen intagna värdegränserna utbytas emot *ett* normalvärde för var och en av vissa grupper av vattendrag, vilken gruppindelning nedan närmare beröres. Det har nämligen visat sig dels att de skattskyldiga i stor utsträckning uppgivit det lägsta gränsvärdet utan att särskilt motivera, varför så skett, vilket lett till ofta onödiga tvister, dels att såväl de skattskyldiga som taxeringsmyndigheterna även vid fallvärdets justering känt sig alltför bundna av de angivna värdegränserna. Det sålunda enligt de sakkunnigas förslag fixerade normalvärdet för en viss grupp av vattendrag, bör sedan kunna för det vattenfall, vars taxering är i fråga, jämkas uppåt eller nedåt allt efter de föreliggande förhållandena.

Vad angår de ojusterade normala fallvärdenas *storlek* torde som tidigare antytts icke för närvarande kunna sägas, vilka normalvärden som böra sättas vid nästa allmänna fastighetstaxering. Klart är emellertid, att den av de sakkunniga förordade ändrade grunden för beräkning av det outbyggda vattenfallets effekt bör inverka på storleken av berörda fallvärden. En undersökning har nämligen visat, att turbineffekten vid 75 % vattenföring förhåller sig till natureffekten vid normal lågvattenföring ungefär som 1,2 till 1. Det tidigare för ett visst vattenfall bestämda, på normal lågvatteneffekt grundade normalvärdet skulle alltså vid oförändrat pris å outbyggd vattenkraft till följd av övergång till en beräkning av vattenfallets effekt på grundval av 75 % vattenföring böra nedsättas i samma proportion.

Den ovan i tab. I gjorda uppdelningen av vattendrag i olika *värdegrupper* torde grunda sig därpå, att kraften av flera anledningar ansetts hava ett lägre värde ju längre norrut den producerats. Sålunda har norrlandskraften i viss utsträckning använts av industrier, vilka haft behov av ett jämförelsevis lågt kraftpris och vidare är tillgången till vattenkraft avsevärt större i norra än i mellersta och södra Sverige, varför kraft från de norrlandska kraftverken överföres söderut. Erfarenheten från handläggningen i kammarrätten av mål angående vattenfallsfastigheters taxering har givit vid handen, att med tillämpning av ovannämnda tabell för ojusterade normala fallvärden samt anvisningarna om fallvärdets justering, fallvärdena ej sällan blivit allt för lågt bestämda. Därvid hava särskilt reglerna om värde-reducering på grund av överföringsavstånd, åtminstone vad norrlandskraften angår, visat sig hava varit en starkt bidragande orsak till de sålunda konstaterade mindre tillfredsställande resultaten. Till en del kan nog detta hava berott på beräkningssättets schablonartade karaktär, men även den tekniska utvecklingen och utbyggnaden av stamlinjenätet hava i detta av-

seende haft mycket att betyda. Det förhåller sig nämligen så, att kostnaden för kraftöverföringen genom tekniska förbättringar undan för undan kunnat avsevärt förbilligas, att allt flera kraftverk inkopplats i kraftöverförings-systemet samt att över huvud taget den ökade samkörningen avsevärt med-verkat till en värdeutjämning. Det synes såsom av det sålunda anförda fram-går icke möjligt att bibehålla det hittills i tabellsammanställningen specifikt angivna sättet för reducering av fallvärdet med hänsyn till rätlinjigt av-stånd till kraftavsättningsort.

Att emellertid en differentiering med hänsyn till överföringsavstånd bör kvarstå, är givet. Detta synes också beträffande norrlandsälvarna, som äro de vattendrag, för vilka överföringsavstånden spela den största rollen, lämp-ligen kunna ske allenast genom att bibehålla en gruppindelning av det slag, som i tabellsammanställningen, ehuru huvudsakligen av annan anledning, kommit till stånd. Möjligen kan antalet grupper böra bestämmas lägre än hittills varit fallet.

Vad beträffar vattendragen i Svealand och Götaland torde, även om över-föringskostnaderna här icke äga samma betydelse som för de norrländska vattendragen, i motsats till vad hittills skett en gruppering av vattendragen böra göras med hänsyn till deras belägenhet i förhållande till industricentra eller tätbebyggda områden ävensom till vattendragens storlek.

Då den gruppering av vattendrag, varom nu talats, inkluderar ett hän-synstagande till förefintliga överföringskostnader, innebär detta att någon särskild justering av normala fallvärdet med hänsyn till berörda kostnader i allmänhet ej kommer att äga rum. Härifrån måste emellertid göras undan-tag för vissa vattenfall i de norrländska vattendragen. Det förhåller sig näm-ligen så, att för de kraftverk, vilka äro belägna mera avlägset från och väster om de stamlinjer, som överföra kraften söderut, vissa överföringskostna-der tillkomma utöver dem, till vilka hänsyn tagits vid normalvärdenas fast-ställande. Det torde därvid vara lämpligt att såsom utgångspunkt för en bedömning av den minskning av det normala fallvärdet, som bör ifråga-komma, bestämma en gräns, som sträcker sig i rät linje från Gällivare till Östersund och vidare till Vansbro. För kraftverk, belägna väster om denna linje, torde en minskning av normalvärdet böra göras med visst belopp för varje 10 kilometer. Detta bör dock ej gälla Indalsälvens flodområde, för vil-ket på grund av föreliggande kommunikations- och kraftöverföringsförhål-landen någon reducering ej bör beräknas.

I tabellsammanställningen nämnes bland övriga omständigheter, som kun-na påverka fallvärdena i höjande riktning, gynnsamma utbyggnadsförhål-landen. Till en början kan anmärkas, att ogynnsamma utbyggnadsförhål-landens inverkan i motsatt riktning jämväl bör påpekas. I övrigt bör emel-lertid framhållas, att enligt erfarenheterna från hittills verkställda fastig-hetstaxeringar den faktor, som utbyggnadsförhållandena utgöra, förtjänar att alldeles särskilt beaktas. Det har nämligen visat sig, att understundom betydliga justeringar i de normala fallvärdena kunna erfordras för att ernå en skälig avvägning av taxeringsvärdena i fråga om vattenfall med olika

utbyggnadsförhållanden. Beskattningsmyndigheterna hava visserligen i allmänhet sökt göra en justering av värdena med hänsyn till dessa förhållanden, men de hava merendels icke ansett sig kunna gå så långt som erforderligt varit, varför flera av våra värdefulla och ur utbyggnadssynpunkt goda vattenfall kommit att åsättas för låga fallvärden och vattenfall med sämre utbyggnadsförhållanden för höga fallvärden.

Vad beträffar den höjning av fallvärdet, som betingas av genomförda års- eller korttidsregleringar ävensom möjlighet att genomföra sådana regleringar, innefattar de sakkunnigas förslag, åtminstone så vitt angår den av årsregleringsförhållandena betingade höjningen av fallvärdet, ett helt nytt beräkningssätt i förhållande till vad som tidigare gällt. Den närmare utformningen av de anvisningar, som böra intagas i tabellsammanställningen rörande detta ämne, torde få göras i anslutning till vad som tidigare anförts (s. 37, 54—55 och 66—71).

Den i 1945 års tabellsammanställning intagna anvisningen om att monopol å kraftleveranser kunde föranleda en höjning av fallvärdet torde såsom i varje fall numera saknande praktisk betydelse böra utgå. En annan sak är, att såsom av författningstexten framgår goda avsättningsförhållanden givetvis kunna komma att i större eller mindre utsträckning inverka vid fallvärdets justering.

Slutligen bör på sätt tidigare (s. 40) framhållits den ändringen vidtagas, att bland de faktorer, som kunna verka sänkande på fallvärdet insättes ordet »transportkostnader» i stället för »avstånd till järnvägsstation».

Prisindex. Beträffande de indexberäkningar, som skola inflyta i den tabellsammanställning, som kommer att utarbetas till 1950 års allmänna fastighetstaxering, gäller i alldeles särskild grad, att deras slutliga utformning är beroende av den ekonomiska utvecklingen till och med 1949 års utgång. Att därför vid närvarande tidpunkt söka bedöma, hur ifrågakommande indexserier skola vara utformade för att bäst kunna anses motsvara en normal värdestegring till nämnda års utgång, är givetvis ogörligt. Det uttalandet synes de sakkunniga dock nu kunna göras, att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt spørgsmålet, huruvida icke, därest utvecklingen fortsätter efter samma linjer som hittills och indexberäkningarna för tidsperioden 1945—1949 utarbetas med en beräknad stegring i samma grad som under tidsperioden 1939—1944, prisindex kan komma att alltför mycket avvika från de faktiska kostnaderna för att utgöra en tillförlitlig grund för bestämmandet av ett det allmänna saluvärdet motsvarande värde.

Vidare torde böra tagas i övervägande, huruvida vid indexberäkningen det är nödvändigt att även i fortsättningen göra skillnad på större och mindre anläggningar. Ett skäl som talar för att endast en indexserie för såväl större som mindre anläggningar bör användas är, att gränsen mellan större och mindre anläggningar måste bli mycket godtycklig.

Slutligen erinras om att i den till 1945 års allmänna fastighetstaxering utarbetade tabellsammanställningen förklarats, att beträffande anläggningar, uppförda under åren 1940—1944 från den indexberäknade anläggnings-

kostnaden avdrag kunde medgivas för överpris och merkostnad med högst 30 %. För kammarrättens del har denna anvisning i vissa fall tillämpats så att avdrag medgivits för överpris med, för byggnader uppförda 1940 10 %, 1941 20 % och 1942—1944 30 %.

Även vid 1950 års allmänna fastighetstaxering torde man böra räkna med överprisavdrag å anläggningskostnaderna för byggnader. Huru stora dessa överprisavdrag böra bli, är emellertid en fråga som är beroende av, huru nära prisindex ansluter sig till de faktiska kostnaderna, och som därför bör bedömas i sammanhang med spörsmålet om bestämmandet av lämplig prisindex.

Avskrivning. Vid taxering av vattenfallsfastighet enligt anläggningskostnadsmetoden intager frågan om avskrivning för värdeminskning en framträdande plats. Också har vid hittills verkställda fastighetstaxeringar en avsevärd del av de mål som underställts kammarrättens prövning rört just denna fråga. Det förefaller som om en hel del av dessa processer skulle kunnat undvikas, om föreskrifterna i tabellsammanställningen haft en enklare utformning.

Beträffande sådana anläggningar, för vilka detaljuppgifter rörande olika anläggningsdelar finnas, synas liksom förut anvisningar i tabellform böra givas rörande procentsatserna för avskrivning av olika anläggningsdelar. Den ändringen bör dock göras, att de nu för varje anläggningsdel angivna maximi- och minimiprocentsatserna utbytas mot *ett* procenttal, som för varje anläggningsdel får anses utgöra denna anläggningsdels normala avskrivningsprocent. Därvid bör emellertid tillika framhållas, att denna avskrivningsprocent icke är absolut utan med hänsyn till föreliggande förhållanden kan jämkas uppåt eller nedåt. Därest denna ändring vidtages, torde anvisning å särskilda avskrivningsprocentsatser för vattenbyggnader av betong uppförda dels före och dels efter 1930 icke vara behövlig. Nyssnämnda möjlighet till jämkning i procentsats kan ju därvid komma till användning.

En annan fråga, som är av stor vikt vid bestämmandet av värdet å byggnader å äldre anläggningar, är vid vilket stadium spärr för avskrivningen bör sättas. I 1945 års tabellsammanställning har härom givits vissa föreskrifter. För anläggningar med detaljuppgifter rörande skilda anläggningsdelar har för varje anläggningsdel anvisats avskrivningsspärrar, växlande mellan 50 och 25 % å anläggningskostnaderna, medan för anläggningar utan kända detaljkostnader anvisats avskrivningsspärrar gällande dels mindre och större anläggningar å 35 respektive 50 %, dels äldre och nyare anläggningar å respektive 50—60 % och 75—80 %.

De för anläggningar utan detaljuppgifter rörande anläggningskostnaderna givna anvisningarna för bestämmandet av spärrgränsen för avskrivningen måste onekligen vålla svårigheter vid tillämpningen. Vid bestämmandet av spärrgränsen för avskrivningen å en mindre anläggning av äldre datum uppkommer t. ex. frågan, vilken spärrgräns som skall användas, då för

mindre anläggning anvisats spärr vid 35 % och för äldre anläggning vid 50—60 %.

Även de regler, som för anläggningar med kända detaljkostnader givits för beräkning av särskilda spärrar för de olika anläggningsdelarna, hava visat sig svåra att i praktiken följa och hava ej sällan föranlett tvister, där olika uppfattningar om, hur ifrågavarande regler skola förstås, kommit till uttryck. Sålunda kan den frågan uppkomma, huruvida, när spärrgränsen uppnåtts för en anläggningsdel, för vilken hög avskrivningsprocent beräknats, avskrivningen å denna anläggningsdel skall helt upphöra eller om avskrivningarna å varje anläggningsdel får ske obegränsat, blott det iakttages att anläggningsdelarnas sammanlagda återstående värde ej understiger det belopp, som, därest å var och en av anläggningsdelarna beräknats nedskrivning till dess spärrvärde, utgör anläggningens återstående totalvärde. Det är alltså otvivelaktigt, att indelningen i olika spärrgränser för olika anläggningsdelar är behäftad med åtskilliga svagheter och att de taxeringsresultat, till vilka denna indelning understundom lett, ej varit tillfredsställande.

Under sådana förhållanden synes det de sakkunniga mest praktiskt, att för alla anläggningar, vare sig detaljuppgifter för desamma finnas eller ej, en procentsats fastställas såsom avskrivningsspärr. Innebörden av ett sådant förfaringsätt skulle då vara den, att samtliga de delar av anläggningen, för vilka särskild avskrivningsberäkning göres, få obegränsat avskrivas, dock att avskrivningen ej får fortsättas så långt, att summan av de oavskrivna beloppen understiger det för anläggningen i dess helhet bestämda spärrvärdet.

Underhåll. Under rubriken Underhåll i 1945 års tabellsammanställning givas vissa anvisningar för kontroll därav, att kostnader för ny-, till- och ombyggnader verkligen komma att ingå bland anläggningskostnaderna för vattenfallsfastighet och icke bokföras såsom kostnader för reparationer, vilka icke påverka fastighets taxeringsvärde. En ändring av dessa anvisningar torde böra göras så till vida, att meningen »Vidare kan det vara berättigat att låta rationaliseringar, som vidmakthålla företagets konkurrensduglighet, helt eller delvis ingå i underhållet» bör utgå. Oavsett att kostnader för rationaliseringar principiellt sett äro att hänföra till anläggningskostnader, synes oklart vad med berörda uttalande i detta sammanhang åsyftas.

Kap. IX. Deklarationsformulären.

Som tidigare i olika sammanhang framhållits är det vid taxeringen av vattenfallsfastighet av stor betydelse, att taxeringsorganen erhålla så ingående kännedom om ifrågavarande fastigheter som möjligt. För sådant

ändamål skola enligt vad för närvarande gäller i vissa avseenden ganska specificerade fastighetsdeklarationer avlämnas av de skattskyldiga.

Av Kungl. Maj:t fastställda formulär till deklarationsblanketter lämna närmare anvisningar om, hur denna deklarationsskyldighet skall fullgöras. De huvudsakliga momenten däri äro följande. Vid allmän fastighetstaxering lämnas uppgifter beträffande fastighet, varå vattenfall finnes, å huvuddeklarationer, betecknade formulär a, om det är fråga om jordbruksfastighet, och formulär b 2, om det är fråga om annan fastighet, som ej är bostadsfastighet allenast för ägaren. De uppgifter, som i fråga om vattenfall med därtill hörande utmål och byggnader lämnas å dessa huvuddeklarationer, äro emellertid helt kortfattade. De speciella för vattenfall med vad därtill hör erforderliga uppgifterna upptagas å en såsom särskild bilaga till berörda huvuddeklarationer betecknad blankett, formulär c. Denna bilaga, vanligen kallad vattenfallsbilaga och använd jämväl såsom bilaga till huvuddeklarationerna vid särskild fastighetstaxering, utgör sålunda den huvudsakliga deklarationshandlingen beträffande berörda fastighetsobjekt. I den ordning, som sålunda givits för att deklarationsvägen erhålla nödigt underlag för taxering av vattenfallsfastighet, föreslås ingen ändring.

På grund av de sakkunigas förslag rörande sättet för den värdeuppskattning, som i olika avseenden skall göras, är det däremot nödvändigt, att förenämnda formulär c blir föremål för en omarbetning. Ett förslag till en dylik omarbetning har också upprättats, vilket är fogat såsom bilaga B till detta betänkande.

I fråga om den sålunda gjorda omarbetningen må i första hand uppmärksamheten fästas på de förändringar i det nuvarande formulärets lydelse, som hänföra sig till de av de sakkunniga föreslagna mera grundväsentliga förändringarna i uppskattningsförfarandet, som sammanhånga med att 75 % *vattenföringen* blir normerande för taxeringen samt att *samtliga anläggningskostnader* — alltså även kostnader för markskador m. m. — skola redovisas.

Av övriga i formuläret vidtagna ändringar bör kanske också uppmärksammas det i en not 3 å sidan 2 av formuläret gjorda påpekandet, att *anskaffningskostnadernas omräkning* (index- och avskrivningsberäkningen) skall på visst sätt redovisas. På grund härav komma beskattningsmyndigheterna att erhålla kännedom om, hur omräkningen verkställts. Det betyder ej, att samtliga kostnader skola specificeras, utan allenast att, på sätt åtskilliga skattskyldiga redan nu förfara, sedan de på varje års arbeten belöpande kostnaderna uppgivits, även resultatet av den för varje år gjorda omräkningen med därvid använd index och avskrivningsprocent lägges fram. Föreskriften innefattar alltså i förhållande till vad nu gäller blott, att möjlighet beredes ifrågavarande myndigheter att bättre kontrollera omräkningens riktighet och att konstatera, vari en eventuell felräkning består. Såsom denna sak hittills varit ordnad har ej sällan befunnits, att en omräkning med stöd av lämnade uppgifter om kostnaderna och åren för arbetenas utförande givit ett annat slutresultat än det den skattskyldige upp-

givit, något som skapar osäkerhet och omgång i taxeringsförfarandet. Dessutom blir meningen med anvisningen om deklarationsblankettens ifyllande på denna punkt tydligare uttryckt än hittills.

Andra vid omarbetningen företagna ändringar äro exempelvis sådana som äro betingade av det av de sakkunniga föreslagna mera utvecklade *sättet för ersättningskraftens bestämmande* samt av den omständigheten, att något avdrag från fallvärdet på grund av *delaktighet i regleringsdamm* enligt förslaget ej längre kan ifrågakomma.

Vid förslagets utarbetande har vidare eftersträfvats att såvitt möjligt åstadkomma en förenkling och rationalisering av såväl själva deklarationsförfarandet som taxeringsmyndigheternas behandling av detsamma. I sistnämnda avseende må särskilt påpekas, att det å sista sidan inramade, för ifyllande av beskattningsnämnderna avsedda formuläravsnittet, åsyftande »*fördelning å olika redovisningsvärden av värde å vattenfall med tillhörande byggnader*», uteslutits och ersatts med not 2 och 3 å tredje sidan av det föreslagna nya formuläret. Det förefaller nämligen, att döma av de å kammarrättens fastighetstaxeringsdivision avgjorda målen angående taxering av vattenfallsfastighet, som om ifrågavarande formuläravsnitt kommit till mycket liten användning. Fråga är också om ej den däri lämnade anvisningen å ifyllande av uppgift om ett eventuellt förekommande tomt- och industrivärde kan föranleda missförstånd. Då det nämligen är fråga om utmålet till en kraftanläggning av den art, att den såsom tillhörande jordbruksdriften å en jordbruksfastighet taxeras tillsammans med denna, lärers näppeligen finnas möjlighet att åsätta ett dylikt utmål tomt- och industrivärde. Dylikt värde skall ju redovisas allenast i fall, då på grund av att jordbruksfastighet kan tillgodogöras för annat ändamål än jordbruk med binäringar eller skogsbruk ett särskilt värde tillkommer densamma utöver jordbruks- och skogsvärdet. Den mark, som utmålet utgör, är ju redan tagen i anspråk, och ianspråktagandet får väl anses hava skett för att tjäna jordbrukets eller dess binäringars behov.

Även vad angår ett å jordbruksfastighet beläget outbyggt vattenfall, som ej uppskattas såsom en särskild taxeringsenhet med beskattningsnatur av annan fastighet — såsom sådan särskild taxeringsenhet synes ej sällan ett outbyggt vattenfall av någon betydenhet hava upptagits — ävensom en jordbruksfastighet tillkommande andel i ett outbyggt vattenfall, torde merendels förhållandena vara sådana, att redovisning å formulär c av särskilt, för utmål beräknat markområde med ett till tomt- och industrivärde hänförligt tilläggsvärde ej behöver ifrågakomma. Då alltså frågan om åsättande av tomt- och industrivärde å mark, som bör redovisas å formulär c, kan beräknas sällan uppkomma, lärers ett framhållande å detta formulär av möjligheterna av ett dylikt värdes åsättande kunna komma att verka vilseledande. Sålunda har det förekommit att ett värde, som förefaller närmast vara att hänföra till själva vattenfallet, överförts till ett tomt- och industrivärde för den jordbruksfastighet, varå vattenfallet varit beläget.

De här ovan omnämnda noterna å tredje sidan av det nya formuläret c gå också ut ifrån att något på kraftanläggningen belöpande tomt- och industrivärde vid taxering av jordbruksfastighet liksom något på anläggningen belöpande parkvärde vid taxering av annan fastighet icke ifrågakommer. Skulle mot förmodan i något fall ett sådant värde finnas böra åsättas, utgör givetvis formulärets uppställning intet hinder häremot.

Vidare anmärkes, att någon särskild anvisning under E I och E II å sida 3 av det föreslagna nya formuläret c om vad som av värdet å byggnader å en kraftverksanläggning belöper å *värdet av maskiner* ansetts obehövlig. Genom ifyllandet av såväl formulär c som formulär f, vartill formulär c i rubriken hänvisar, böra taxeringsmyndigheterna i nämnda hänseende erhålla ett fullgott och lättillgängligt material för bedömandet.

Vad slutligen angår ovannämnda huvuddeklarationer, formulär a och b2, är allenast att iakttaga, att det föreslagna nya formuläret c kommer att för-
anleda smärre, mest redaktionella ändringar i berörda huvudformulär.

PM

med förslag till norm för bestämning av årsregleringars inverkan på fallvärdet vid taxering av vattenfallsfastigheter.

Vid utarbetandet av nya bestämmelser för taxering av vattenfallsfastigheter har ifrågasatts att som grund för fallvärdets bestämmande skall läggas den mot oreglerade vattenföringen med 75 % varaktighet svarande turbineffekten. Vid vattendrag, som äro årsreglerade eller som hava möjlighet till sådan reglering, skulle därjämte tillägg göras för den därav föranledda ökningen i värdet å naturkraften. I samband därmed har uppkommit önskemålet att med tillhjälp av en allmängiltig formel eller norm, baserad på nu eller i framtiden tillgängliga regleringsmagasins storlek, bestämma detta tillägg. Nedan framlagda förslag till en sådan norm baserar sig främst på resultaten av genomförda och planerade regleringar av sjöar inom Indalsälvens, Ångermanälvens, Fjällsjöälvens och Faxälvens flodområden. Därjämte ha undersökts vissa vattendrag i södra Sverige.

Den ökning i vattenkraftens värde som uppkommer genom anordnande av kontrollerade sjömagasin är beroende av en mångfald omständigheter såsom:

- 1) Magasinets relativa storlek i förhållande till medelavrinningen vid platsen för vattenfallet.
- 2) Vattendragets självreglerande förmåga genom naturlig utjämning i befintliga sjöar.
- 3) Vattendragets hydrologiska karaktär i övrigt (olika i olika delar av landet).
- 4) Kraftverkets utbyggnadsgrad vid oreglerade förhållanden.
- 5) Kraftverkets utbyggnadsgrad efter reglering.
- 6) Kraftverkets belägenhet i vattendraget.
- 7) Sättet för regleringens handhavande och kraftens värdering.

Att på rent teoretiska grunder uppställa en formel som inkluderar alla dessa faktorer torde vara ogörligt. Man får inskränka sig till en bearbetning av resultaten från i verkligheten genomräknade regleringsföretag och komplettera de så vunna resultaten med allmängiltiga resonemang. Det resultat man på så sätt får fram kommer att utgöra medelvärden i fråga om sådana faktorer som omnämnas under exempelvis 4), 5), 6) och 7). Det torde emellertid av praktiska skäl vara lämpligt att räkna med sådana medelvärden, om man vill ställa upp en norm för regleringsvärdet av liknande allmängiltiga karaktär som de normala fallvärdena förutsättas utgöra. För ett visst givet vattendrag kvarstår då såsom bestämmande för regleringsvinsten i huvudsak endast 1) och 2), av vilka vattendragets självreglerande förmåga kan sägas karakteriseras av 75 % vattenföringens storlek i förhållande till medelvattenföringen.

Material för undersökningen har beträffande Ångermanälven och Fjällsjöälven erhållits från Vattenfallsstyrelsen och beträffande Faxälven från Faxälvens regleringsförening. Vidare har jag från Indalsälvens regleringsförening erhållit uträknade värden för olika platser i Indalsälven. Vid materialets bearbetning har jag begagnat följande av Vattenfallsstyrelsen använda norm för gradering av kraftens värde när värdet av en energienhet vinterdagkraft sättes lika med 1.

	Dagkraft	Nattkraft	Helkraft
Vinter, relativvärde	1.0	0.60	0.30
» , timmar/vecka	84	50	34
Sommar, relativvärde	0.60	0.30	0.15
» , timmar/vecka	60	70	38

För tre platser i Faxälven från vilka primäruppgifter erhållits har jag emellertid som jämförelse dessutom bestämt värdena på grundval av regleringsföreningens värderingsnorm, vilken motsvarar följande relativa värden.

Vinter, vattenbristtid	1.0
» , vattenrik tid	0.4
Sommar, vattenbristtid	0.7
» , vattenrik tid	0.3

Med vattenrik tid avses tid under vilken vattenföringen i Indalsälven vid Ragunda uppgår till minst 400 m³/s.

I det följande har jag använt nedanstående beteckningar

Medelvattenföring	MQ	m ³ /s
Årsmedelvattenmängd	31.5 MQ	milj. m ³
Oreglerad vattenföring med 75 % varaktighet	Q ₇₅	m ³ /s
Effekt vid Q ₇₅	E ₇₅	hk
Årsregleringsmagasinets storlek	m _r	milj. m ³
» » i procent av 31.5 MQ	a	%
Q ₇₅ i procent av MQ	b	%
Ekvivalent vattenföring utan reglering i procent av MQ	Q _e	
» » med årsreglering i procent av MQ ..	Q _r	

Enligt angivna normer har jag såväl före som efter reglering bestämt storleken av den konstanta vattenföring som är ekvivalent med den uttagbara kraftens värde, Q_e resp. Q_r. Värdeökningen genom reglering blir då Q_r — Q_e och ökningen i procent i förhållande till värdet före reglering $\frac{Q_r - Q_e}{Q_e} \cdot 100$ %. Den relativa

värdeökning som på detta sätt erhålles hänför sig till den uttagbara kraftens bruttovärde och fråga uppstår då i vilken mån samtidigt naturkraftens värde kommer att ökas. Vid bedömande härav torde följande betraktelsesätt kunna tillämpas.

Kraftverkets utbyggnadsstorlek vid oreglerade förhållanden måste förutsättas bli väsentligt lägre än vid reglerad vattenföring. För ett fullständigt utnyttjande av förefintliga regleringsmöjligheter erfordras alltså icke blott kostnader för regleringen i och för sig utan även för ökad utbyggnad. Om man utgår ifrån att dessa sammanlagda kostnader vid skälig förräntning, jämte av dem betingade års-kostnader i övrigt, täckas av kapitaliserade ökningen i kraftinkomsten, bör ju, åtminstone i stort sett, naturkraftens värde ökas i samma proportion, som kraftinkomstens värde ökar. Det är givet att kostnaderna för genomförandet av regleringar kunna utfalla olika, varvid även den faktiska värdeökningen blir olika, men accepterar man fallvärdet utan reglering såsom en produkt av den uttagbara effekten vid 75 % vattenföring — vilken vattenföring förutsättes vara proportionell mot den uttagbara kraftens värde vid oreglerade förhållanden — och ett visst normalfallvärde, blir det mest konsekvent att förutsätta proportionalitet även mellan naturvärdet vid reglering och den reglerade kraftens värde. I den mån regleringskostnaderna kunna visas vara särskilt höga eller särskilt låga, kan på sätt förfäres vid avvikelser från normala utbyggnadskostnader en justering av det beräknade naturvärdet företagas. Som huvudprincip bör därför kunna godtagas, att den för fallvärdet bestämmande effekten skall motsvara den vid oreglerad 75 % vattenföring gällande, ökad på grund av reglering i samma proportion som den uttagbara kraftens värde ökas genom reglering och större utbyggnad.

Den uttagbara kraftens relativvärde är såväl utan som med årsreglering beroende på antagandena om utbyggnadsstorleken i de båda fallen. Vid de förhållanden som i allmänhet äro rådande i Norrland med utpräglat vinterlägvatten torde man vid oreglerade förhållanden i allmänhet få förutsätta en förhållandevis låg utbyggnad. Det torde icke löna sig att för enbart produktion av sommarkraft öka utbyggnaden väsentligt över Q_{75} . För bedömande av huru kraftens värde vid oreglerade förhållanden, uttryckt i ekvivalent vattenföring, Q_e , varierar vid olika utbyggnadsstorlek har det tillgängliga materialet bearbetats så att Q_e beräknats under antagande att utbyggnadsstorleken motsvarar en vattenföring med 75, resp. 60, 40 och 20 % varaktighet. Om därvid den ekvivalenta vattenföringen, Q_e , räknat i % av medelvattenföringen, avsåttes som ordinata och värdet b d. v. s. Q_{75} i % av MQ som abscissa, erhållas de punkter och sannolika kurvor, som utvisas å bil. 1, diagram I. Observationsmaterialet för Norrland faller helt inom gränserna $b = 21$ % och $b = 49$ %; för Göta älv är $b = 85,3$ %. Nämnvärt lägre eller högre värden å b torde hava endast teoretiskt intresse men få betydelse för bedömande av kurvornas utseende. Även vid det teoretiska antagandet att $b = 100$ %, d. v. s. $Q_{75} = MQ$, är Q_e något, om ock obetydligt, lägre än MQ på grund av att vattenföringar mellan 75 % och 100 % varaktighet kunna förutsättas förbliva något lägre än MQ. Vid uppritning av kurvorna å diagram I har jag emellertid antagit att de konvergera mot 100 % vid $b = 100$ %. Vid $b = 0$ kan i huvudsak uttagas endast sommarkraft och dess kvantitet och värde blir beroende av utbyggnadsstorleken. Jag har approximativt uppskattat detsamma till 5 å 10 % av MQ vid utbyggnad motsvarande Q med 60 % varaktighet och omkring 5 % vid utbyggnad för Q_{75} . Som synes varierar den ekvivalenta vattenföringen Q_e i hög grad med utbyggnadsstorleken, och ju större denna är, desto mer avvika kurvorna från den relation mellan b och Q_e som måste råda om värdet antages vara proportionellt mot Q_{75} , vilken relation förutsätter en rät linje genom origo i 45° lutning. Denna motsvaras bäst av Q_e vid en utbyggnadsstorlek motsvarande en vattenföring med 60 å 65 % varaktighet. Enär dessa utbyggnadsstorlekar som regel torde motsvara de sannolika verkliga förhållandena i ett helt oreglerat vattendrag såväl i Norrland som södra Sverige, har den verkställda undersökningen givit en god bekräftelse på att Q_{75} resp. E_{75} ger ett ganska riktigt uttryck för vattenkraftens storlek i ett oreglerat vattendrag. Med denna förutsättning kommer Q_e alltid att motsvaras av Q_{75} . Det är givet att den faktiska utbyggnadsstorleken kan vara högre än vad nu förutsatts, särskilt om goda korttidsregleringsmöjligheter förefinnas. Med Q_{75} som grund blir då den oreglerade naturkraftens värde något undervärderat.

Utbyggnadsstorleken i ett reglerat vattendrag torde främst bestämmas av den tillgängliga vattenföringen under vinterhalvåret samt förefintliga korttidsregleringsmöjligheter. Vid bestämning av den ekvivalenta vattenföringen vid reglering, Q_r , har jag därför beräknat densamma för 3 olika utbyggnadsstorlekar, motsvarande dels medelvattenföringen under vinterperioden, dels vattenföringar som äro 25 resp. 50 % större än denna. Därjämte har jag i förekommande fall uträknat Q_r med hänsyn till de utbyggnader som i verkligheten utförts eller planerats. Ett antal av Indalsälvens regleringsförening uträknade värden för Indalsälven hänföra sig till sådana faktiska utbyggnader. Vid en given utbyggnadsstorlek och en given värderingsnorm måste Q_r vara beroende endast av magasinets storlek och tillrinningsförhållandena samt oberoende av den naturliga utjämningen i den eller de sjöar som förutsättas skola regleras. Högsta värdet å Q_r erhålles, då allt vatten kan uttagas allenast under vinterhalvåret, och för att detta skall vara möjligt måste magasinet vara så stort, att den högsta förekommande sommarhalvårstillrinningen kan innehållas. För de undersökta sjöarna och sjösystemen i Norrland motsvarar denna maximala tillrinning ett magasin av mellan 100 och 120 % av årsmedelvattenmängden, och motsvarande värden är å Q_r , om regleringen helt utnyttjas och hänsyn tages till vatten, som måste tappas för flottning under sommarperioden,

ligga ganska koncentrerat omkring 120 å 125 % av MQ. Resultaten från samtliga undersökta fall ha utvisats å bil. 1, diagram II, där magasinssstorleken a % avsatts som abscissa och motsvarande ekvivalenta reglerade vattenförlingar Q_r , uttryckta i % av 31,5 MQ, som ordinata. Som synes ligga de korresponderande värdena med få undantag väl samlade oberoende av b , vars storlek angives av de vid resp. punkter utvisade procenttalen.

Av de angivna punkterna framgår inverkan av utbyggnadsstorleken. Denna kan som synes i vissa fall bliva rätt betydande. Som ovan angivits torde utbyggnadsstorleken främst bestämmas av den tillgängliga vattenförlingen under vinterhalvåret samt förefintliga korttidsregleringsmöjligheter. Vintervattenförlingen och dess variationer bestämmas av magasinets relativa storlek och som allmän regel gäller, att ju större magasinet är desto större och jämnare blir denna. Härav torde följa att ju större magasinet är desto mindre blir Q_r beroende av utbyggnadens relativa storlek och närmar sig det mot fullständigt utnyttjande av regleringen svarande värdet. Vid maximalt magasin 100 å 120 % av 31,5 MQ bör alltså kurvan, oberoende av utbyggnadsstorleken, närma sig de å diagram II beräknade värdena. På grundval härav har jag uppdragit den å diagrammet angivna kurvan, vilken med rimlig felmarginal kan anses representera sambandet mellan den reglerade ekvivalenta vattenförlingen och magasinssstorleken.

Den angivna kurvan baserar sig i huvudsak på undersökningar rörande förhållandena i mellersta Norrland. I stort sett äro emellertid förhållandena likartade även längre norrut, liksom inom Dalälvens och Klarälvens flodområden söder därom. För södra Sverige ha vissa undersökningar verkställts beträffande Götaälv (Vänerns reglering) och Lagan (Bolmens reglering) samt ett mindre vattendrag i östra Götaland, Botorpsströmmen (Yxerns reglering). Dessa ha givit till resultat att för Vänern ($a = 54,8$ %) överensstämmelsen är fullständig och för Bolmen ($a = 13,5$ %) värdet synes ligga något högre. För Yxern ($a = 50$ %) äro förhållandena i hög grad beroende av utbyggnadsstorleken, men vid sannolik storlek å denna synas avvikelserna från sambandskurvan icke vara större än att den torde kunna godtagas även för dylika småvattendrag i södra Sverige. Vid mindre magasin än 5 % av 31,5 MQ torde särskild beräkning av årsregleringens inverkan icke behöva utföras.

Bestämningen av ökningen i vattenkraftens naturvärde genom årsreglering kan alltså ske med ledning allenast av nu angiven kurva å bil. 1, diagram II, vilken i tabellform angivits å bil. 2. Med givna värden å MQ och Q_{75} som utgångspunkt bestämmas Q_e som motsvarar $\frac{Q_{75}}{MQ} 100$ %. Med ledning av magasinets relativa stor-

lek $a = \frac{m_r}{31,5 MQ} \cdot 100$ % fås ur kurvan eller tabellen värdet efter reglering ävenledes i procent av MQ och därmed är ökningen given. Ett praktiskt exempel skall visas.

$$\begin{aligned}
 H &= 10 \text{ m} \\
 MQ &= 150 \text{ m}^3/\text{s} \\
 31,5 MQ &= 4\,725 \text{ milj. m}^3 \\
 Q_{75} &= 60 \text{ m}^3/\text{s} = 40 \% \text{ av } MQ = 0,4 MQ = Q_e \\
 E_{75} &= 6\,000 \text{ hk} \\
 m_r &= 1\,000 \text{ milj. m}^3 \\
 a &= \frac{1\,000}{4\,725} \cdot 100 = 21 \% \\
 Q_r &= 76 \% \text{ av } MQ = 0,76 MQ \text{ (enligt bil. 1 eller 2)} \\
 Q_r - Q_e &= 0,36 MQ \\
 \text{Värdeökning} &= \frac{0,36}{0,40} = 0,90 = 90 \%
 \end{aligned}$$

För fallvärdet bestämmande effekt oavsett korttidsreglering alltså $6\,000 + 0,90 \cdot 6\,000 = 11\,400$ hk.

Det ovan angivna sambandet mellan magasinets storlek och den reglerade vattenföringens relativvärde bygger på den förutsättningen, att värdet av kraft uttagen under vintern är större än värdet av kraft uttagen under sommaren, varför regleringarna inriktas på största möjliga ökning av vattenföringen under vintern. Detta torde emellertid icke gälla beträffande lokala elektriska kraftstationer och direktdrivna anläggningar i södra Sverige, beträffande vilka en reglerings huvudsakliga ändamål torde vara att öka vattenföringen under sommaren, då vattenbrist i allmänhet inträffar. En jämkning av det enligt normen erhållna regleringsresultatet kan med hänsyn härtill möjligen bli erforderlig. Vidare är att beakta, att normen bygger på att samtliga anläggningar äro sammankopplade och att kraftutbyte äger rum till undvikande av att skada uppstår å enskilda anläggningar genom exempelvis en i hög grad inskränkt tappning under sommaren. Beträffande den övervägande delen av kraftproduktionen torde sådan samkörning äga rum i erforderlig utsträckning, men det kan dock tänkas, att mera isolerade anläggningar förekomma, beträffande vilka inverkan av en reglering — som huvudsakligen utföres med hänsyn till övriga i ett vattendrag förefintliga kraftstationer — måste bedömas individuellt.

Dygns- och veckoreglering (korttidsreglering).

Dygnsreglering innebär att under nattid uttagbar energi överföres till dagtid och veckoreglering att under helgtid tillgänglig kraft överföres till vardagarna. Vid en konstant vattenföring veckan och året runt erhålles med tillämpning av Vattenfallsstyrelsens värderingsnorm följande värdeökningar.

vid fullständig dygnsreglering	22 %
» » veckoreglering	17 %
» » dygns- och veckoreglering	44 %

Om årsregleringsmagasinet är så stort, att allt vatten kan uttagas under vinterhalvåret, blir värdeökningen 16 resp. 15 och 35 %.

I den mån vattenföringen är större eller lika med utbyggnadsvattenföringen så att korttidsreglering icke kan verkställas under viss del av året reduceras ovanstående procenttal. Det torde vara av denna anledning som i de tabeller som tjänat till ledning vid 1945 års fastighetstaxering korrektionsfaktorn för korttidsreglering begränsats till högst 15 %. Denna siffra innebär emellertid att dylik reglering aldrig skulle kunna företagas mer än omkring $\frac{1}{3}$ av tiden, vilket närmast motsvarar förhållandena utan årsreglering. Med årsreglering blir tiden väsentligt längre och kan vid stora magasin närma sig 100 %. Värdet av ett korttidsregleringsmagasin blir alltså även beroende av årsregleringsmöjligheterna. Frågan angående storleken av tillägget för korttidsreglering torde därför böra ägnas uppmärksamhet vid utarbetande av nya tabeller för nästa fastighetstaxering.

T a b e l l

över ekvivalent reglerad vattenföring (Q_r) i % av medelvattenföring (MQ)
vid olika magasinstorlekar (m_r) i % av årsmedelvattenmängden (31,5 MQ).

m_r i %	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0						45	48.5	51	54	56
10	58.5	60.5	62.5	64	66	67.5	69	70.5	72	73.5
20	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84
30	85	86	87	88	89	89.5	90.5	91	92	92.5
40	93.5	94	95	95.5	96	97	97.5	98	98.5	99
50	100	100.5	101	101.5	102	102.5	103	103.5	104	104.5
60	104.5	105	105.5	105.5	106	106.5	106.5	107	107.5	108
70	108	108.5	109	109.5	109.5	110	110	110.5	111	111
80	111.5	111.5	112	112	112.5	112.5	113	113	113.5	113.5
90	114	114	114.5	114.5	115	115.5	115.5	116	116	116.5
100	116.5	116.5	117	117	117	117.5	117.5	118	118	118.5
110	118.5	118.5	119	119	119	119.5	119.5	119.5	120	120
120	120									

Exempel:

Medelvattenföring (MQ)	150 m ³ /s
Årsmedelvattenmängd (31.5 MQ)	4 725 milj. m ³
Årsregleringsmagasin m_r	1 000 „ „
D:o i % av 31.5 MQ (a).....	21 %
Ekvivalent reglerad vattenföring (Q_r) i % av MQ enl. tabellen	76 %

and other materials found in the same place as the above mentioned items.

No.	Date	Description	Amount	Total
1	1900	...	...	...
2	1901	...	...	...
3	1902	...	...	...
4	1903	...	...	...
5	1904	...	...	...
6	1905	...	...	...
7	1906	...	...	...
8	1907	...	...	...
9	1908	...	...	...
10	1909	...	...	...
11	1910	...	...	...
12	1911	...	...	...
13	1912	...	...	...
14	1913	...	...	...
15	1914	...	...	...
16	1915	...	...	...
17	1916	...	...	...
18	1917	...	...	...
19	1918	...	...	...
20	1919	...	...	...
21	1920	...	...	...
22	1921	...	...	...
23	1922	...	...	...
24	1923	...	...	...
25	1924	...	...	...
26	1925	...	...	...
27	1926	...	...	...
28	1927	...	...	...
29	1928	...	...	...
30	1929	...	...	...
31	1930	...	...	...
32	1931	...	...	...
33	1932	...	...	...
34	1933	...	...	...
35	1934	...	...	...
36	1935	...	...	...
37	1936	...	...	...
38	1937	...	...	...
39	1938	...	...	...
40	1939	...	...	...
41	1940	...	...	...
42	1941	...	...	...
43	1942	...	...	...
44	1943	...	...	...
45	1944	...	...	...
46	1945	...	...	...
47	1946	...	...	...
48	1947	...	...	...
49	1948	...	...	...
50	1949	...	...	...
51	1950	...	...	...
52	1951	...	...	...
53	1952	...	...	...
54	1953	...	...	...
55	1954	...	...	...
56	1955	...	...	...
57	1956	...	...	...
58	1957	...	...	...
59	1958	...	...	...
60	1959	...	...	...
61	1960	...	...	...
62	1961	...	...	...
63	1962	...	...	...
64	1963	...	...	...
65	1964	...	...	...
66	1965	...	...	...
67	1966	...	...	...
68	1967	...	...	...
69	1968	...	...	...
70	1969	...	...	...
71	1970	...	...	...
72	1971	...	...	...
73	1972	...	...	...
74	1973	...	...	...
75	1974	...	...	...
76	1975	...	...	...
77	1976	...	...	...
78	1977	...	...	...
79	1978	...	...	...
80	1979	...	...	...
81	1980	...	...	...
82	1981	...	...	...
83	1982	...	...	...
84	1983	...	...	...
85	1984	...	...	...
86	1985	...	...	...
87	1986	...	...	...
88	1987	...	...	...
89	1988	...	...	...
90	1989	...	...	...
91	1990	...	...	...
92	1991	...	...	...
93	1992	...	...	...
94	1993	...	...	...
95	1994	...	...	...
96	1995	...	...	...
97	1996	...	...	...
98	1997	...	...	...
99	1998	...	...	...
100	1999	...	...	...

...

Formulär c.

Utlämnas gratis.

Bilaga till fastighetsdeklaration såvitt angår outbyggt vattenfall, vattenkraftverk samt regleringsdamm. Beträffande till anläggningen hörande maskiner, vilkas värde skall redovisas i särskilt maskinvärde (se anvisningarna å deklarationsblankett enligt formulär b 2, sista sidan), lämnas specificerad uppgift i tre exemplar enligt formulär f.

För värdering av outbyggt vattenfall, vattenkraftverk eller regleringsdamm, vare sig de utgöra särskilda taxeringsenheter eller ingå i taxeringsenheter, som äro hänförliga till jordbruksfastighet eller annan fastighet, skall uppgift enligt detta formulär, som i huvudsak bygger på den s. k. anläggningskostnadsmetoden, utan anmaning avlämnas såsom bilaga till fastighetsdeklaration.

I fråga om kraftverk till direktdrivna anläggningar — till övervägande delen bestående av kvarnar, sågar och liknande smärre anläggningar — gäller, att, enär värdet av desamma vanligen kan i sin helhet uppskattas enligt andra värderingsgrunder än de som enligt berörda värderingsmetod skola tillämpas, samma metod torde komma att beträffande dylika kraftverk erhålla allena en begränsad tillämpning.

Denna blankett användes såsom bilaga såväl till deklaration för jordbruksfastighet som till deklaration för annan fastighet. Blanketten fyllas i tillämpliga delar så noggrant som möjligt, och bör, om viss uppgift ej kan lämnas, anledningen därtill angivas.

Uppgift enligt detta formulär skall avlämnas även i händelse den skattskyldige påyrkar värdering enligt annan metod än anläggningskostnadsmetoden, exempelvis den s. k. avkastningsmetoden. Uppgifter rörande de förhållanden, som den skattskyldige i dylikt fall anser böra läggas till grund för värderingen, må meddelas å särskild bilaga.

Se vidare anvisningarna å sista sidan.

Bilaga nr ..... till ..... (den skattskyldiges namn)
fastighetsdeklaration för allmän fastighetstaxering år 19 ..... angående fastigheten ..... (fastighetens jordregister- eller fastighetsregisterbeteckning)
inom ..... kommun.
Vattendrag: ..... Vattenfall: ..... (samma och ev. benämning i orten)

Anläggningens namn och beskaffenhet (för utbyggt vattenfall): .....

Strömfallsfastighet enligt vattendomstols utslag .....

(registerbeteckning)

A. Fallvärde.

(Senaste köpeskilling år ..... kr. ....)

I. Beräkning av effekten.

Vattenföring (Q) = den framrinnande vattenmängden i kubikmeter pr sekund (m³/s).

1. a) Medelvattenföring¹ (MQ = medeltalet för ett större antal år av den för varje dygn rådande vattenföringen) ..... m³/s
b) Årmedelvattenmängden i miljoner m³ = produkten av MQ och 31.5 (= antal miljoner sekunder pr år i avjämnat tal) .....
2. Oreglerad 75 % vattenföring i m³/s¹ (Q₇₅ = antal m³/s vid oreglerad vattenföring med 75 % varaktighet) .....
Harvid har avdrag skett med ..... m³/s för vatten, som på grund av förpliktelser, vilken åvilar vederbörande fastighet såsom sådan, måste avstå till samfärdsel och andra behov. Avdrag i berörda avseende medges allenast i den mån vattenkraftens värde minskats.
3. a) Magasin för årsreglering, som genomförts eller kan komma att genomföras, i miljoner m³ (w_r)² .....
b) Magasin för korttidsreglering, som genomförts eller kan komma att genomföras, i miljoner m³ (w_k) .....
4. Bruttofallhöjd vid medelvattenföring (H = fallhöjd i meter) . . . m
5. Effekt i turbinhästkrfter (E_{th} thk = 10 × H × Q₇₅) .....
6. Tillägg med hänsyn till värdet av årsreglering, som avses i uppgift under 3 a) (E_r) ..... thk
7. Tillägg med hänsyn till värdet av korttidsreglering, som avses i uppgift under 3 b) (E_k) ..... thk
8. För taxeringen bestämmande effekt (E = E_{th} + E_r + E_k) ..... thk

II. Värde pr turbinhästkraft.³

9. Normalvärde i kr. pr thk (V_n) .....
10. Jämningsfaktor för utbyggnadsförhållanden (c₁)⁴ .....
11. Jämningsfaktor för överföringsavstånd och avsättningsförhållanden (c₂)⁴ .....
12. Reduktionsfaktor med hänsyn till att fallet förväntas utbyggt först om ..... år (c₃) .....
13. Värde i kr. pr thk (V = c₁ × c₂ × c₃ × V_n) .....
14. Fallvärde (E × V) ..... kr.

B. Utmålsvärde.

(Senaste köpeskilling år ..... kr. ....)

15. Areal i kvadratmeter (se anvisningarna å sista sidan) ..... m²
16. Utmålsvärde (å-pris ..... kr. pr m²) ..... kr.

¹ Upplysning härom kan kostnadsfritt erhållas hos Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI, Stockholm 12).
² Upplysning härom eller beträffande kunn ej utförda regleringsanläggningar om verkställda volymberäkningar eller i varje fall material för sådana beräkningar kan erhållas hos SMHI kostnadsfritt eller hos vederbörande regleringsförvaltning.
³ Korrektionsfaktorerna c₁–c₃ kunna utifrån med en decimal exempelvis 1.1, 1.2 etc. resp. 0.9, 0.8 etc.
⁴ Bör särskilt motiveras under F eller å särskild bilaga.
⁵ I mån av behov göras anteckningarna å särskild formulärbilaga.

C. Värde å byggnader.

Anläggningen uppförd under år ..... (ev. olika år för skilda delar meddelas under F eller å särskild bilaga).

I. Vatten- och husbyggnader.

17. Brandförsäkring (meddelad år .....; efter förvärdering? .....) . kr.
18. Faktisk anskaffningskostnad¹ (se anvisningarna å sista sidan)
- A. därå avskrivning för värdeminskning under 19 A skall beräknas:
- a) Grävning och sprängning . . . . . kr.
- b) Vattenbyggnader { sten, murverk el. betong . . . . .
annat material . . . . .
- c) Kraftstationshus { murverk . . . . .
trä . . . . .
- d) Övriga hus { murverk . . . . .
trä . . . . .
- B. därå avskrivning för värdeminskning ej skall beräknas (ersättning för markskador och för skada och intrång å annans egendom m. m.)² . kr.
19. A. Den faktiska anskaffningskostnaden för 18 A, omräknad³ till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser (se anvisningarna å sista sidan):
- a) Grävning och sprängning . . . . . kr.
- b) Vattenbyggnader . . . . . »
- c) Kraftstationshus . . . . . »
- d) Övriga hus . . . . . »
- B. Den faktiska anskaffningskostnaden för 18 B med hänsyn till prisändringar omräknad³ till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser . kr.

Summa av 19 A och 19 B kr.

II. Turbinutrustning.

(Se även uppgift enligt formulär f.)

20. Installerad effekt . . . . . thk
21. Brandförsäkring (meddelad år .....; efter förvärdering? .....) . kr.
22. Faktisk anskaffningskostnad¹ . . . . . kr.
23. Den faktiska anskaffningskostnaden, omräknad³ till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser (se anvisningarna å sista sidan) . . . . . kr.

III. Elektrisk utrustning.

(Se även uppgift enligt formulär f.)

24. Installerad effekt (kilowatt) . . . . . kW
25. Energiproduktion i medeltal pr år (kilowattimmar) . . . . . kWh
26. Brandförsäkring (meddelad år .....; efter förvärdering? .....) . kr.
27. Faktisk anskaffningskostnad¹ . . . . . kr.
28. Den faktiska anskaffningskostnaden, omräknad³ till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser (se anvisningarna å sista sidan) . . . . . kr.

IV. Maskinutrustning i övrigt.

(Reservkraftmaskineri, maskinell utrustning vid kraftverks- och regleringsdammar o. d. Se även uppgift enligt formulär f.)

29. Brandförsäkring (meddelad år .....; efter förvärdering? .....) . kr.
30. Faktisk anskaffningskostnad¹ . . . . . kr.
31. Den faktiska anskaffningskostnaden, omräknad³ till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser (se anvisningarna å sista sidan) . . . . . kr.

D. Ersättningskraft.⁴

32. a) Tillägg för rätt till ersättningskraft, grundad på vattenlagen och förenad med strömfallsfastighet eller annan fastighet, som i dess helhet ingår i anläggningen (beträffande värdet se anvisningarna å sista sidan) . kr.
- Ejsett förekommande rätt till ersättningskraft, grundad på vattenlagen, upptages å huvudblankett (formulär a eller b 2).
- b) Avdrag⁵ för skyldighet att leverera ersättningskraft, grundad på vattenlagen (beträffande värdet se anvisningarna å sista sidan) . . . kr.

¹ I anskaffningskostnaden ingår även eventuella utgifter för ny-, till- eller ombyggnad eller därmed jämförligt förbättringsarbete, som utförts efter anläggningens tillkomst. För sådana åtgärder ävensom för tidpunkten för deras vidtagande och kostnaderna därfor lämnas redogörelse under F eller å särskild bilaga.

² Hit räknas jämväl kostnader för arbeten av beständande karaktär, i den mån dessa med en försäls av anläggningen kunna beräknas bli nyttiggörda.

³ Omräkningen redovisas under F eller å särskild bilaga sålunda, att för ett vart av ifrågakommande år angivas dels de kostnader, som belöpa å de under året utförda arbetena m. m., dels och resultatet av omräkningen med därvid använd index och, vid avskrivningsberäkning, avskrivningsprocent.

⁴ För F nämnes till vilken fastighet eller vilka fastigheter ersättningskraft, grundad på vattenlagen, levereras samt från vilken fastighet eller vilka fastigheter sådan ersättningskraft mottages ävensom för en var fastighet ersättningskraftens storlek (kW eller kWh).

⁵ Se not 5 å första sidan.

Anvisningar för deklarationsblankettens ifyllande.

Taxering av vattenfall med tillhörande byggnader torde endast undantagsvis kunna ske med ledning av faktiskt erlagda köpeskillingar.

Outbyggt vattenfalls värde uppskattas efter storleken av en för hela vattenkraften i fallet bestämmande effekt och ett visst värde per effektenhett (fallvärde).

Den bestämmande effektens storlek beräknas i turbin-hästkrafter på grundval av oreglerad 75 % vattenföring, bruttofallhöjd vid medelvattenföring samt en antagen verkningsgrad vid natureffektens omvandling till turbineffekt av 75 % med tillägg för en beräknad effekt, som skall anses motsvara vattenkraftens värdeökning på grund av årsreglering, som genomförts eller kan komma att genomföras, samt möjligheten att efter vattenfallsets utbyggnad där anordna korttidsreglering eller tillgodogöra sig en reglering av sådant slag, vilken närbeläget kraftverk anordnat. Vatten, som på grund av förpliktelse, vilken åvilar vederbörande fastighet såsom sådan, måste avstås till samfärdsel och andra behov, medräknas ej i den mån vattenkraftens värde därigenom minskas.

Vid uppskattning av värdet per effektenhett fastställs ett normalvärde för turbinhästkraft med ledning av det pris på vattenkraften, som kan antagas vara gällande för orten. Det sålunda fastställda normalvärdet jämkas uppåt eller nedåt med hänsyn till utbyggnadsförhållandena såsom fallets höjd och längdsträckt, grundens beskaffenhet samt transportkostnader m. m. ävensom till överföringsavstånd och avsnittsförhållanden. I det sålunda jämkade normalvärdet vidtages häfter den nedsättning, som betingas av den tid, som kan förväntas förflyta, innan fallet blir utbyggt.

Outbyggt vattenfall, som ej kan tillgodogöras tillsammans med annat vattenfall, kan anses sakna självständigt värde, om dess fallhöjd understiger en meter. Vattenfall, som ej kan förväntas bli utbyggt inom överskådlig framtid, kan jämväl anses sakna särskilt värde.

Värdet av kraftverk, varmed avses såväl kraftverk för elektrisk kraftproduktion som kraftverk till direktdrivna anläggningar, kan uppskattas med utgångspunkt från den avkastning, som med hänsyn till den för anläggningen naturliga kundkretsen bör normalt kunna påräknas från en dylik anläggning, samt normala omkostnader för verkets årliga drift under beaktande av anläggningens påräkneliga varaktighetstid.

Då emellertid tillfredsställande uppgifter för bedömande av de i det föregående angivna förhållandena vanligen ej torde stå till förfogande, bör vid taxering av kraftverk följande värderingsmetod i regel komma till användning.

Vattenfallet uppskattas såsom om det vore outbyggt.

Den kraftverksägaren tillhöriga mark å land, som toges i anspråk för anläggningen med bostadshus, upptages till skäligt värde (utmålsvärde). Till mark, som nämnts, må ej hänföras mark, som användes för jordbruk eller skogsbruk eller eljest för annat ändamål än det som med anläggningen avses.

Värdet å kraftverket i övrigt bestämmas med ledning av de å dess anläggande nedlagda kostnaderna. Så framt ej annat följer av vad i nästföljande stycke sägs, skola därvid tagas i betraktande samtliga dessa kostnader. Hit hänföres alltså bland annat kostnader för: utredningar, domstolsbehandling, konstruktionsarbeten och administration, domstolsavgifter, ersättningar för skada å mark och andra ersättningar för skada eller intrång, anordningar till skydd för fisket eller till förhindrande av olägenheter för flottningen m. m., uppförandet av kraftstationsbyggnad med maskinell till fastighet hänförlig utrustning samt övriga för kraftverkets drift erforderliga byggnader, bostadshus för personal därunder inbegripna, dammbyggnader, i övrigt å jorden eller i vattnet uppförda konstruktioner av olika slag — däribland skadeförebyggande invallningar, ställverk samt vägar och broar, de två sistnämnda jämväl för det fall att de äro avsedda för allmän trafik — tunnlar eller andra utrymmen under jorden, åstadkomna genom sprängning eller anorledes, samt rensningsanläggningar. Den omständigheten att kostnaderna avse fastighet, som ej ingår i den taxeringsenhet, varå kraftverket är beläget, eller att kostnaderna avse provisoriska, för kraftverksbyggnadsarbetets bedrivande nödvändiga anordningar så-

som provisoriska bostäder för arbetarna eller andra provisoriska byggnader eller provisoriska vägar, broar och lastningsplatser eller allmänna kostnader för sjukvård, semester, renhållning m. m. är ej i och för sig av beskaffenhet att hindra deras hänförelse till taxeringsvärdet påverkande kostnader.

Till kostnader av sistberörda slag räknas däremot ej kostnader för förvärv av sådan rätt till vattenfall och utmål, till vilken hänsyn skall tagas vid fallvärdets och utmålsvärdets bestämmande, för framställande eller förvärv av för kraftverkets drift erforderliga föremål av lös egendoms natur samt för byggnader eller arbeten, till vilkas värden hänsyn skall tagas vid taxering av annan taxeringsenhet än den, varå kraftverket är beläget.

Det sammanlagda beloppet av de taxeringsvärdet påverkande kostnaderna beräknas utgåra den faktiska anskaffningskostnaden, för kraftverkets byggnader. Denna anskaffningskostnad, fördelad på byggnadsarbeten, turbinutrustning, elektrisk utrustning och maskinutrustning i övrigt, omräknas till värdet vid den tidpunkt taxeringen avser under hänsynstagande till dels de prisändringar, som ägt rum sedan de tidpunkter, då anskaffning skett, arbeten utförts eller ersättningsbelopp utgivits, dels ock erforderlig avskrivning å kostnaden för verkställda arbeten, turbinutrustning, elektrisk utrustning och maskinutrustning i övrigt (värde å byggnader). Beträffande kostnad, avseende ersättningar för skada å mark och andra ersättningar för skada eller intrång, gäller, att avskrivning för sådan kostnad ej må beräknas. Likaledes kan det vara berättigat att icke medgiva avskrivning för kostnad för arbeten, vilka äro av beständande karaktär och tillika kunna antagas bli nyttiggjorda jämväl vid en förnyelse av anläggningen.

Dürest med hänsyn till anläggningens ålder eller ett mindre gott utförande eller exceptionellt goda och väl tillvaratagna utbyggnadsbetingelser eller av andra orsaker tillämpandet av nu senast angivna värderingsmetod i visst fall leder till påtagligt oriktigt resultat, må värdet jämkas efter ty som skäligt finnes.

Vidare gäller i fråga om kraftverk till direktdrivna anläggningar — till övervägande delen bestående av kvarnar, sägar och liknande smärre anläggningar — att, enär värdet av sådana anläggningar vanligen kan i sin helhet uppskattas enligt andra värderingsmetoder såsom den enligt nu sist omförmälda värderingsmetod skola tillämpas, samma metod torde komma att beträffande dylika kraftverk erhålla allenast en begränsad tillämpning.

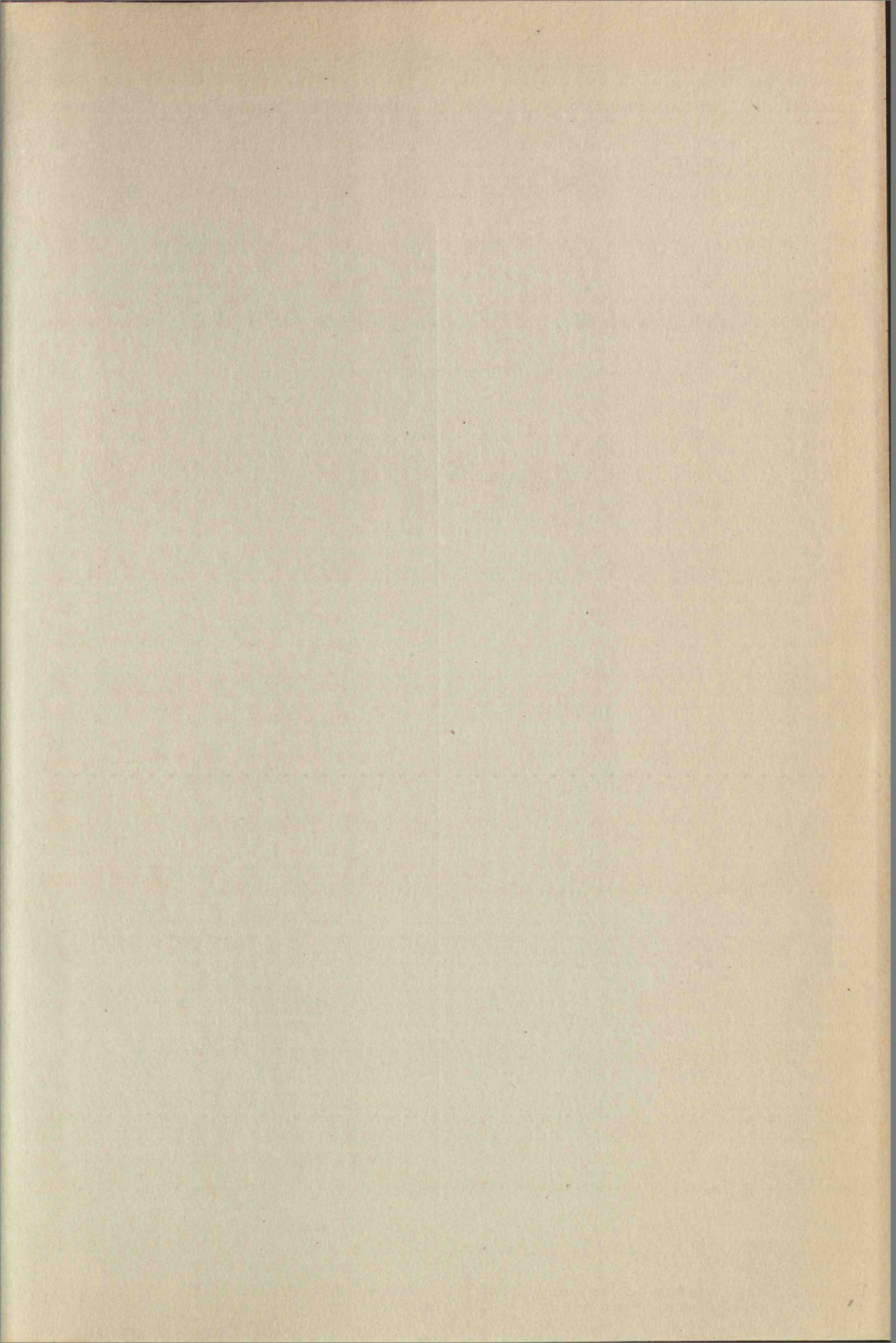
Avdrag får vid uppskattningen ske för skyldighet att leverera ersättningskraft, grundad på vattenlagen; rättighet att utfä dylik kraft skall, i den mån rättigheten kan utnyttjas av den fastighet, varmed den är förenad, tagas i betraktande vid dess taxering. Vid bestämmandet av värdet av skyldighet att leverera ersättningskraft och rättighet att utfä dylik kraft iakttagas, att hänsyn, i förekommande fall, tagas till dels den mot drift och underhåll svarande delen av uttagningskostnaden dels ock den del av den i uttagningskostnaden ingående anläggningskostnaden, som vid den tidpunkt taxeringen avser ännu icke erlagts.

Värdet av regleringsdamm med, i förekommande fall, tillhörande mark uppskattas i enahanda ordning, som här ovan i fråga om kraftverk angivits för uppskattning av dels den mark å land, som toges i anspråk för anläggningen med bostadshus, dels ock i kraftverk ingående byggnader. I beräknad anskaffningskostnad för regleringsdamm ingå således jämväl ersättningar för skada å mark och andra ersättningar för skada eller intrång samt kostnader för rensnings- och skadeförebyggande åtgärder m. m.

Slutligen bör vid taxeringen iakttagas, att beskattningsorten för ett vattenfall kan hava förändrats därigenom att på grund av dämning eller rensnings, vartill tillstånd lämnats av vederbörande domstol, ett vattenfalls läge förändrats. Vidare gäller, att i de fall då enligt av domstol lämnat medgivande mark överdäms eller vattenskadats ej skall beräknas något värde för överdämd mark och att vattenskadad mark skall uppskattas till allenast det värde samma mark i sitt vattenskadade skick äger.

Skulle det å blanketten anvisade utrymmet för uppgifter eller upplysningar befinnas otillräckligt må sådana meddelas å särskild bilaga.

Statens offentliga utredningar 1948

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.
Betänkande med förslag till ändrad butikstängningslagstiftning. [3]

Markutredningen. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i expropriationslagstiftningen. [4]
Strafflagberedningens promemoria med förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergiva påföljd för brott samt om eftergift av åtal. [40]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser ang. taxering av vattenfallsfastighet. [50]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års allmänna skattekommitté. 2. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser ang. beskattning av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare m. m. [22]

Politi.

Parlamentariska undersökningskommissionen ang. flyktingärenden och säkerhetstjänst. 3. Betänkande ang. säkerhetstjänstens verksamhet. [7]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 4. Förslag ang. partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst. [11]

Förslag till sjöarbetstidslag. [16]

Betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. [23]

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 8. Tiden juli 1946—juni 1947. [26]

Socialvårdskommitténs betänkande. 16. Utredning och förslag ang. lag om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. [39]

Svenskt långtidsprogram 1947—1952/53. [45]

Hälso- och sjukvård.

Den öppna läkarvården i riket. [14] Bilagor. [24]

1943 års sockersjukutrednings betänkande ang. sockersjukvården i riket. [33]

Statens sjukhusutredning av år 1943. 4. Synpunkter och förslag rörande sinnessjukvården. [37]

Betänkande med utredning och förslag rörande ortoped- och vanförevårdens organisation. [41]

Betänkande ang. statsbidragssystemet för den slutna kroppssjukvården. [48]

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 2:6—7. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Jönköpings län och Kronobergs län. [6] 2:16. Skaraborgs län. [15] 2:5. Östergötlands län. [25]

Den svenska spritfabrikationen och dess avsättningsförhållanden. [19]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med förslag rörande organisation och avlöningsförhållanden m. m. vid lantmäteristyrelsen och länslantmäterikontoren. [1]

Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering. [2]

Betänkande med förslag ang. artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur. [36]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Utredning rörande skogstillgångarna och skogsindustriernas råvaruförsörjning i övre och mellersta Norrland m. m. [32]

Industri.

Handel och sjöfart.

Betänkande med förslag till ny Kungl. Maj:ts förordning ang. explosiva varor m. m. [8]

Betänkande rörande vissa utrikeshandelsfrämjande åtgärder. [29]

Betänkande med förslag ang. isbrytningens ordnande längs Norrlandskusten m. m. [31]

Kommunikationsväsen.

Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 3. Smalspåriga järnvägar i Östra Småland och Östergötland. [9]

Betänkande ang. skärgårdstrafiken m. m. [10]

Betänkande ang. statens järnvägars organisation. Del 1. Den centrala ledningen. [13]

Betänkande rörande vägnämndernas och länsvägnämndernas arbetsuppgifter m. m. [18]

Betänkande med förslag till åtgärder för höjande av trafiksäkerheten. [20]

Betänkande med förslag till vägtrafikförordning m. m. [34]

Förslag rörande förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd. [35]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Betänkande med förslag ang. pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare. [47]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Trädgårdsundervisningen. [5]

Statens trädgårdsförsök. [12]

Betänkande ang. utbildning av sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal. [17]

Ungdomen och arbetet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 6. [21]

1946 års skolkommissions betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling. [27]

Betänkande med förslag till nya mellaninstanser för folkskoleväsendet. [28]

Betänkande och förslag ang. det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Del 2. Estetiskt folkbildningsarbete. [30]

Betänkande med förslag till förordning ang. kollektör. [38]

Betänkande och förslag ang. studentsociala stödåtgärder. [42]

Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster. m. m. Del 1. [44]

Utredning och förslag rörande organisationen av den farmaceutiska undervisningen och därmed sammanhängande frågor. [46]

Betänkande med förslag ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering. [49]

Försvarsväsen.

Biltraktorn. En undersökning rörande ett för jordbruket och försvaret gemensamt drag-, last- och personfordon. Del 1. [43]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.